डिसेंबर २०२४/पाने ६०/किंमत ₹१०

लोकराज्य

महाराष्ट्र आता थांबणार नाही

पारदर्शकता आणि गतिमानता

महाराष्ट्र शासन

सत्यमेव जयते

भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार
महामानव
भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त
विनम्र अभिवादन!

नरेंद्र मोदी
प्रधानमंत्री

देवेंद्र फडणवीस
मुख्यमंत्री

एकनाथ शिंदे
उपमुख्यमंत्री

अजित पवार
उपमुख्यमंत्री

विश्वासापुढे नतमस्तक!

छत्रपती श्री शिवाजी महाराज यांच्या विचाराने आणि भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या संविधानानुसार राज्यकारभार करताना विकासप्रक्रियेत सर्वसामान्य माणूस केंद्रस्थानी असणार आहे. भारताला विकसित राष्ट्र घडवायचे झाल्यास महाराष्ट्राला मोठा वाटा उचलावा लागणार आहे. आदिवासी, वंचित, महिला आणि युवा यांच्या आकांक्षांना बळ देतानाच पायाभूत सुविधांच्या विकासावर विशेष लक्ष दिले जाणार आहे. महाराष्ट्राचा विकासाचा मार्ग प्रशस्तच असेल. त्यावरून मार्गक्रमण करताना आपला महाराष्ट्र आता थांबणार नाही, हे अभिवचनही या निमित्ताने देतो.

विकासाची घोडदौड

राज्यातील तळागाळातल्या व्यक्तीचे उत्पन्न वाढवून त्यांचा सामाजिक स्तर उंचावणे महत्त्वाचे आहे. याच उद्देशाने मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांच्या नेतृत्वाखाली सामान्य नागरिकांच्या सर्वांगीण विकासासाठी महाराष्ट्राला आघाडीचे राज्य बनवण्याच्या दृष्टीने राज्य शासन सातत्याने कार्यरत आहे. एकीकडे राज्याच्या विकासाचा वेग वाढवताना राज्यासमोर असलेल्या आव्हानांचा राज्य शासन प्राधान्याने विचार करीत आहे. आज महाराष्ट्राला पूर्णपणे दुष्काळमुक्त करून प्रत्येक जिल्ह्याची औद्योगिक आणि आर्थिक क्षमता वाढवायची आहे.

महाराष्ट्र आधार या भारताचा...

प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवानिमित्त २०४७ पर्यंत देशाला 'विकसित भारत' करण्याचे ध्येय ठेवत भारताची अर्थव्यवस्था पाच ट्रिलियन डॉलर्सपर्यंत नेण्याचे उद्दिष्ट आपल्या सर्वांच्या समोर ठेवले आहे. यामध्ये महाराष्ट्राची भूमिका अत्यंत महत्त्वाची असणार आहे. त्याचाच एक भाग म्हणून महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था एक ट्रिलियन करण्याचा आपला संकल्प असून प्रत्येक क्षेत्रात महाराष्ट्र अग्रक्रमावरच ठेवण्याचे आमचे व्हिजन आहे. त्याच दृष्टीने शासनाची वाटचाल सुरू आहे.

विश्वासापुढे नतमस्तक!	६
विकासाची घोडदौड	९
महाराष्ट्र आधार या भारताचा...	११
महाराष्ट्राचे नवे मंत्री	१६-४०
लोकहिताच्या प्रश्नांना न्याय	४१
प्रस्ताव, पुरवणी मागण्यांवर चर्चा	४३
मंत्रिमंडळ	४५
विधानसभा सदस्य	४७-५५
परिवर्तनाचा महामेरू	५६
डॉ. पंजाबराव शामराव देशमुख, अटल बिहारी वाजपेयी	५८

वर्ष ७६ वे | अंक १ | डिसेंबर २०२४

माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय,
महाराष्ट्र शासन

लोकराज्य

■ मुख्य संपादक — ब्रिजेश सिंह
■ व्यवस्थापकीय संपादक — हेमराज बागुल
■ संपादक — दयानंद कांबळे
■ सहसंपादक — अर्चना देशमुख, अश्विनी पुजारी, गजानन पाटील
■ मुखपृष्ठ — सीमा रनाळकर, सुशिम कांबळे
■ मांडणी, सजावट, मुद्रितशोधन, मुद्रण — मे. प्रिंटरेड इश्युज (इंडिया) प्रा.लि., १७, प्रगती इंडस्ट्रियल इस्टेट, एन.एम.जोशी मार्ग, मुंबई – ४०००११.

माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय,
नवीन प्रशासन भवन, १७वा मजला,
हुतात्मा राजगुरू चौक, मंत्रालयासमोर,
मुंबई–४०० ०३२.
E-mail : lokrajya2011@gmail.com

ई – लोकराज्य http://dgipr.maharashtra.gov.in

या अंकात प्रकाशित लेखातील मतांशी
शासन सहमत असेलच असे नाही.

नगरसेवक ते तिसऱ्यांदा मुख्यमंत्री

महाराष्ट्राच्या प्रगतीला दिशा देणारे संयमी, दूरदर्शी आणि कार्यक्षम नेतृत्व म्हणजे देवेंद्र सरिता गंगाधरराव फडणवीस. एका नगरसेवकापासून सुरू झालेला त्यांचा प्रवास महापौर, आमदार, प्रदेशाध्यक्ष आणि आज तिसऱ्यांदा मुख्यमंत्रिपदापर्यंत पोहोचला आहे. विविध पदांची जबाबदारी पार पाडत असताना प्रत्येक टप्प्यावर त्यांनी लोकसेवेचा ध्यास घेत महाराष्ट्राच्या उज्ज्वल भविष्याची पायाभरणी केली आहे. घरातून मिळालेली राष्ट्रप्रेमाची शिकवण आणि बालवयातच राजकीय मूल्यांचा झालेला पाया हे त्यांच्या यशाचे खरे रहस्य. या गुणांच्या बळावर त्यांनी महाराष्ट्राची प्रगतीच्या दिशेने वाटचाल गतिमान करून दिली आहे.

२०१४ मध्ये मुख्यमंत्रिपदाची जबाबदारी स्वीकारल्यानंतर देवेंद्र फडणवीस यांनी निर्णयक्षमता तसेच जनहितासाठी राबवलेल्या योजनांची अंमलबजावणी करून महाराष्ट्राचा चेहरामोहरा बदलला. जलयुक्त शिवार योजनेमुळे हजारो गावांमध्ये पाण्याचा प्रश्न सुटला, शेतकऱ्यांच्या जीवनात स्थैर्य आले आणि दुष्काळाचे सावट दूर करण्यास मोठे यश मिळाले. मेट्रो प्रकल्पांना मिळालेल्या गतीमुळे मुंबई, पुणे आणि नागपूरसारख्या शहरांनी आधुनिकतेच्या दिशेने पाऊल टाकले. उद्योग क्षेत्रासाठी 'मेक इन महाराष्ट्र'सारख्या योजनांमुळे राज्यात मोठ्या प्रमाणावर गुंतवणूक झाली आणि रोजगारनिर्मितीचे नवे मार्ग उघडले. यातून महाराष्ट्राच्या तरुणांना रोजगाराच्या संधी मिळाल्या. राज्याचा आर्थिक विकास अधिकाधिक मजबूत झाला आहे.

सर्वसमावेशक विकासाचा मंत्र

मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी आदिवासी, आर्थिक दुर्बल घटकांसाठी राबवलेल्या विविध कल्याणकारी योजनांमुळे समाजातील दुर्लक्षित घटकांना न्याय मिळाला. लोकाभिमुख दूरदृष्टी, संवेदनशील निर्णयक्षमतेमुळे महाराष्ट्राच्या प्रगतीचा पाया मजबूत झाला आहे.

महाराष्ट्रासाठी ऐतिहासिक क्षण

मुख्यमंत्री म्हणून तिसऱ्यांदा जबाबदारी स्वीकारताना देवेंद्र फडणवीस महाराष्ट्राच्या जनतेच्या अपेक्षांना पूर्ण करण्यासाठी आणि राज्याला विकासाच्या नव्या उंचीवर नेण्यासाठी कटिबद्ध राहतील, यात शंका नाही. त्यांनी घडवलेला हा विकासाचा मार्ग फक्त वर्तमानासाठी नाही, तर भविष्यातही राज्याला प्रगतीची गती कायम ठेवण्यासाठी महत्त्वाचा ठरणार आहे.

मातृत्वाचा सन्मान!

शपथविधी सोहळ्यात मुख्यमंत्री आणि दोन्ही उपमुख्यमंत्री यांच्यासह राज्य मंत्रिमंडळातील मंत्री व राज्यमंत्री यांनी वडिलांच्या नावाअगोदर आईचे नाव घेऊन मातृत्वाचा सन्मान केला.

राज्य शासनाने चौथे महिला धोरण लागू करून एक ऐतिहासिक पाऊल उचलले आहे. या धोरणांतर्गत शासकीय कागदपत्रांवर आता आईचे नाव बंधनकारक करण्यात आले आहे. ही फक्त नियमांची अंमलबजावणी नसून मातृत्वाचा सन्मान आणि महाराष्ट्राचा पुरोगामी दृष्टिकोन प्रकट होणारा महत्त्वपूर्ण निर्णय आहे. विशेष म्हणजे, राज्य मंत्रिमंडळाच्या शपथविधी समारंभात मंत्री आणि राज्यमंत्र्यांनी शपथ घेताना आपल्या नावासोबत वडिलांआधी आईचे नाव प्राधान्याने घेतले. या कृतीने महाराष्ट्राने देशभरात मातृत्वाचा सन्मान जपण्याचा प्रयत्न केला आहे.

- वर्षा फडके-आंधळे
वरिष्ठ सहायक संचालक (माहिती), नव माध्यम शाखा

महाराष्ट्र आता थांबणार नाही...

मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांच्या नेतृत्वाखाली ५ डिसेंबर २०२४ रोजी शासनाने राज्याच्या सर्वांगीण प्रगतीची वचनबद्धता व्यक्त करत कामाला सुरुवात केली. आझाद मैदान येथे झालेल्या शपथविधी समारंभात देवेंद्र फडणवीस यांनी मुख्यमंत्रिपदाची, तर एकनाथ शिंदे आणि अजित पवार यांनी उपमुख्यमंत्रिपदाची शपथ घेतली. तसेच नागपूर येथे १५ डिसेंबर २०२४ रोजी राज्य मंत्रिमंडळातील मंत्री व राज्यमंत्री या पदांचा शपथविधी सोहळा पार पडला.

महाराष्ट्राच्या मातीत अनेक थोर वीरांगणांनी जन्म घेतला असून, त्यांच्या कर्तृत्वाने आणि त्यागाने या भूमीला अभिमान मिळवून दिला आहे. या थोर माता-भगिनींच्या उपकारांची जाणीव ठेवत महाराष्ट्राने नेहमीच महिलांचा सन्मान राखला आहे. या शपथविधी सोहळ्यामध्ये मुख्यमंत्र्यांसह राज्य मंत्रिमंडळातील मंत्री व राज्यमंत्र्यांनी वडिलांच्या नावाआधी आईचे नाव घेऊन शपथ घेतली.

आर्थिक दुर्बल घटकांसाठी राबवलेल्या विविध कल्याणकारी योजनांमुळे समाजातील दुर्लक्षित घटकांना न्याय मिळाला. लोकाभिमुख दूरदृष्टी, संवेदनशील निर्णयक्षमतेमुळे महाराष्ट्राच्या प्रगतीचा पाया मजबूत झाला आहे. महाराष्ट्राच्या विकासाची दिशा वेगवान करण्यासाठी राज्याचे मंत्रिमंडळ कटिबद्ध आहे.

शासनामार्फत राबवण्यात येणाऱ्या विविध लोकाभिमुख योजनांच्या अंमलबजावणीसाठी राज्य शासन प्रयत्नशील आहे. राज्य शासनाच्या या प्रयत्नांना केंद्र सरकारने सकारात्मक प्रतिसाद देत राज्यात बळीराजा योजना कार्यान्वित केली आहे. या योजनेंतर्गत विदर्भ, मराठवाडा आणि पश्चिम महाराष्ट्रातील ११० प्रकल्प राज्य शासनाने हाती घेतले आहेत. सिंचनाच्या प्रकल्पातून शेतीचा विकास करत असताना दुग्ध व्यवसायाला बळ देत मदर डेअरीच्या माध्यमातून प्रकल्प राबवला जात आहे.

राज्यात मराठवाडा वॉटर ग्रीड प्रकल्प, गडचिरोली, गोंदिया, चंद्रपूर, भंडारा जिल्ह्यांमधील खनिज उत्पादनाला प्रोत्साहन देण्यात येत असून कापूस उत्पादनात राज्य अग्रेसर आहे.

उद्योगांच्या विकेंद्रीकरणावर विशेषत्वाने लक्ष देण्यात येऊन पुण्यासोबतच राज्यात इतर ठिकाणीदेखील उद्योगांना आकर्षित करण्यात येत आहे. तसेच वन ट्रिलियन डॉलर इकॉनॉमीचे लक्ष्य पूर्ण करण्यासाठी विविध देशांबरोबर सामंजस्य करार करून रोजगारनिर्मिती उपलब्ध करण्यात येत आहे.

मराठवाड्यात ५४ टीएमसी पाणी हे वेगवेगळ्या योजनांच्या माध्यमातून गोदावरीच्या खोऱ्यामध्ये आणून त्या ठिकाणी दमणगंगा, वैतरणा, गोदावरी नदीजोड प्रकल्पांतर्गत सिंचनाच्या सोयी उपलब्ध करण्यासाठी शासन प्रयत्न करत आहे.

कल्याणकारी योजनांचे सामाजिक आणि आर्थिक असे दोन्ही परिणाम असतात. राज्यात सुरू असलेल्या सर्व सामाजिक न्यायाच्या योजनांच्या माध्यमातून गतिशील विकास करण्यावर; तसेच महाराष्ट्राच्या विकासात मराठी भाषा, संस्कृती आणि आपला वारसा जोपासण्यावरच शासनाचा भर राहणार आहे.

शेतकरी, कामगार, कष्टकरी, महिला-युवा यांच्या हिताच्या योजना व प्रकल्पांवर विशेष लक्ष राहील. यातून महाराष्ट्राच्या सर्वांगीण विकासाचा संकल्प केला आहे.

लोकराज्यच्या या अंकात राज्य मंत्रिमंडळातील समाविष्ट सदस्यांचा अल्प परिचय आणि महाराष्ट्र विधानसभा निवडणूक २०२४ मध्ये विजयी उमेदवारांची यादी ही वाचक, अभ्यासक, संशोधक, पत्रकार आणि नागरिकांना निश्चितच माहिती देणारी ठरेल. हा अंक आपणास आवडेल, असा विश्वास आहे.

ब्रिजेश सिंह
(मुख्य संपादक)

विश्वासापुढे नतमस्तक!

देवेंद्र फडणवीस
मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य

महाराष्ट्रातील जनतेने टाकलेल्या अभूतपूर्व विश्वासापुढे आम्ही नतमस्तक आहोत. छत्रपती श्री शिवाजी महाराज यांच्या विचाराने आणि भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या संविधानानुसार राज्यकारभार करताना विकासप्रक्रियेत सर्वसामान्य माणूस केंद्रस्थानी असणार आहे. भारताला विकसित राष्ट्र घडवायचे झाल्यास महाराष्ट्राला मोठा वाटा उचलावा लागणार आहे. आदिवासी, वंचित, महिला आणि युवा यांच्या आकांक्षांना बळ देतानाच पायाभूत सुविधांच्या विकासावर विशेष लक्ष दिले जाणार आहे. राज्याच्या विकासाचा मार्ग प्रशस्तच असेल. त्यावरून मार्गक्रमण करताना आपला महाराष्ट्र आता थांबणार नाही, हे अभिवचनही या निमित्ताने देतो.

मुख्यमंत्रिपदाची शपथ घेतल्यानंतर झालेल्या पहिल्याच पत्रकार परिषदेत मी महाराष्ट्राच्या विकासाची दिशा काय असणार याचा ओझरता उल्लेख केला होता. महाराष्ट्राच्या जनतेने आमच्या विकासाच्या नीतीला पसंती देत मोठा जनादेश दिला आहे. २०१४ ते २०१९ आणि २०२२ ते २०२४ या साडेसात वर्षांत राबवलेल्या नीतीला एक प्रकारे पोहोचपावती मिळाली आहे. त्यामुळे गेल्या अडीच वर्षांमध्ये सरकारने केलेल्या कामांमध्ये सातत्य ठेवायचे आहे. त्या काळात सरकारने ज्या कामांची मुहूर्तमेढ रोवली आहे, जी कामे हातामध्ये घेतली, ती गतीने पूर्णत्वास न्यायची आहेत. गेल्या अडीच वर्षांत आम्ही अनेक महत्त्वाचे निर्णय घेतले आहेत. विशेषतः उत्तर महाराष्ट्र विदर्भ मराठवाड्यासारख्या विकासाच्या प्रक्रियेत मागे राहिलेल्या भागांतील योजनांना वेग देण्याच्या दृष्टीने आमचा प्रयत्न असणार आहे.

नदीजोड प्रकल्प

वैनगंगा पैनगंगा नळगंगा नदीजोड प्रकल्पाच्या संदर्भात अनेक वर्षे केवळ चर्चा चालायची. आपण २०१९ साली पहिला शासन निर्णय जारी केला. त्यानंतर गेल्या अडीच वर्षांमध्ये या प्रकल्पातल्या सगळ्या अडचणी दूर केल्या आहेत. ८८ हजार कोटी रुपयांचा हा प्रकल्प आहे. जे पाणी मध्यप्रदेश कधीच वापरू शकत नाही, समुद्राला वाहून

जाणारे ६२ टीएमसी पाणी आपण उचलतो आहोत. हे पाणी नागपूर, वर्धा, अमरावती, यवतमाळ, अकोला, बुलडाणा आणि वाशिम जिल्ह्यांमध्ये नेतो आहोत. यामुळे या जिल्ह्यांचे भाग्य बदलणार आहे. दहा लाख एकर जमीन ओलिताखाली येणार आहे.

विदर्भातील दुष्काळी पट्ट्यातून नदीजोड प्रकल्प चालला आहे. एक प्रकारे साडेपाचशे किलोमीटरची नवीन नदी आपण तयार करतो आहोत. नदीकाठची शेती संस्कृती आपण विकसित करत आहोत. यातून कृषी सिंचनाचे प्रश्न सुटणार आहेतच, शेती आणि शेतकरी यांच्या जीवनात आमूलाग्र बदल होणार आहेत. पिण्याच्या पाण्याचे संकटही संपणार आहे. पाणी हा उद्योगांसाठी अतिशय महत्त्वाचा विषय असतो. त्यामुळे भविष्यातील औद्योगिकीकरणासाठी मुबलक पाणी या प्रकल्पामुळे उपलब्ध होणार आहे. हा प्रकल्प लवकरात लवकर पूर्ण करण्याचा आमचा प्रयत्न असेल. तीन ते चार वर्षांत या प्रकल्पांतून लाभ मिळायला सुरुवात होईल.

बळीराजा योजना

केंद्र सरकारने कोणत्याही राज्याला स्वतंत्र सिंचन योजना मंजूर केलेली नाही. मात्र महाराष्ट्रासाठी अपवाद केला आहे. आपल्या प्रयत्नांना केंद्र सरकारने सकारात्मक प्रतिसाद दिला आणि बळीराजा योजना कार्यान्वित झाली आहे. या योजनेंतर्गत विदर्भ, मराठवाडा आणि पश्चिम महाराष्ट्रातले ११० प्रकल्प आपण हातामध्ये घेतले आहेत. यातील ६९ प्रकल्प आपण पूर्णत्वास आणले आहेत. उर्वरित प्रकल्प अंतिम टप्प्यामध्ये आहेत. गोसेखुर्द प्रकल्प संपूर्ण प्रदेशाची भाग्यरेखा बदलणार आहे. यामध्ये गडचिरोली जिल्ह्यातूनही मागणी होत आहे. त्याबाबतही आपण सकारात्मकरीत्या विचार करत आहोत. पाण्याची उपलब्धता आहे. हे काम पूर्ण करण्याची संपूर्ण तयारी आहे. निधी कमी पडू दिला जाणार नाही. राज्य शासनाला केंद्र सरकारचा संपूर्ण पाठिंबा आहे.

मराठवाडा वॉटर ग्रीड

मराठवाडा वॉटर ग्रीडसाठी आम्ही प्रचंड आग्रही होतो. २०१८ मध्ये आपण इस्रायलच्या सरकारी कंपनीला मराठवाडा वॉटर ग्रीडचे काम दिले होते. त्यांनी सहा सविस्तर अभ्यास अहवाल दिले होते. त्यातल्या एका जिल्ह्यातील कामदेखील आपण सुरू केले होते. आठ जिल्ह्यांच्या कामांना तत्त्वत: मान्यता देखील आपण त्या ठिकाणी दिली होती. नंतर मात्र या प्रकल्पाकडे दुर्लक्ष झाले. यामुळे राज्याचे नुकसान झाले. हा प्रकल्प न करण्याचा निर्णय दुर्दैवी होता. या प्रकल्पासाठी सगळा निधी केंद्र सरकार देणार होते. आता पुन्हा एकदा याचा संपूर्ण आराखडा तयार करून केंद्र सरकारकडे आपण पाठवला आहे.

दुग्ध व्यवसाय

महाराष्ट्रात धवलक्रांती झाली; पण यापासून मराठवाडा आणि विदर्भ मात्र मागे राहिला. सिंचनाच्या प्रकल्पातून शेतीचा विकास करत असताना दुग्ध व्यवसायाला बळ दिले जाईल. मदर डेअरीच्या माध्यमातून येथे एक प्रकल्प राबवला जात आहे. हा १६० कोटींचा प्रकल्प आहे. त्यातून शेतकऱ्यांना जोडधंद्यातून शेती किफायतशीर होते आहे.

गडचिरोली स्टील सिटी

गडचिरोली, गोंदिया, चंद्रपूर, भंडारा जिल्ह्यांचे मागासलेपण घालवायचे असल्यास तेथे उद्योग उभे करणे, त्याची एक इकोसिस्टीम तयार करणे आणि त्यातून आर्थिक, सामाजिक विकास घडवणे आवश्यक आहे. माझ्या पहिल्या मुख्यमंत्रिपदाच्या काळात गडचिरोलीतील खनिज उत्पादनाला प्रोत्साहन दिले. ती परवानगी देताना या जिल्ह्यांचा वापर केवळ वसाहतींसारखा न होता तो एकजिनसी विकासासाठी झाला पाहिजे, ही अट ठेवली होती. केवळ अट ठेवून आम्ही थांबलो नाही, तर त्या दिशेने खासगी क्षेत्राची पावले पडत आहेत किंवा नाहीत, याकडेही लक्ष ठेवून आहोत.

राज्य शासन आवश्यक त्या ठिकाणी आपला अधिकार वापरलेच; पण हा विकास अंतर्गत ऊर्जेतून झाला पाहिजे याकडे विशेषत्वाने लक्ष दिले जाईल. आदिवासी समाजाची संस्कृती राहिली पाहिजे; पण त्याचबरोबर तो विकासाशी जोडला पाहिजे. त्याचे शोषण न होता तो विकासाचा लाभार्थी असला पाहिजे ही आमची भूमिका आहे. गडचिरोली स्टील सिटी म्हणून नावारूपाला येईल.

५० हजार कोटींची गुंतवणूक येथे होत आहे. आताच महाराष्ट्रामध्ये जेवढे स्टील उत्पादन आपण करतो त्याच्या ३० टक्के क्षमता आता गडचिरोलीत तयार झाली आहे. पुढच्या काळामध्ये ती वाढतच जाणार आहे. महाराष्ट्र राज्य हे देशाच्या विकासात एक मोठी भूमिका बजावणार आहे. त्यात आतापर्यंत सर्वात मागास म्हटले गेलेले जिल्हेच या विकासात हातभार लावणार आहेत. हे करत असताना स्थानिकांना रोजगार देणे आम्ही बंधनकारक केले आहे. स्थानिकांमध्ये कौशल्य विकसित करण्यावर भर दिला आहे. आपण गडचिरोलीमध्ये वैद्यकीय महाविद्यालय, विमानतळ तयार करणार आहोत, समृद्धी महामार्गाने गडचिरोलीला जोडतो आहोत.

कापूस-कापड-फॅशन

आपल्या क्षमतांचा जास्तीत जास्त वापर करता आला पाहिजे. नाहीतर आपल्या कच्च्या मालावर प्रक्रिया करून खरा फायदा दुसराच उचलतो. कापूस उत्पादनात आपण आघाडीवर आहोत. त्यातून कापड आणि फॅशन उद्योगाकडे आपण लक्ष दिले, तर त्याचा एकत्रित परिणाम दिसून येतो. हे ओळखून २०१४ ते २०१९ या काळात अमरावती येथे कापड ते फॅशन संकल्पना राबवून अमरावतीमध्ये टेक्स्टाइल पार्कची घोषणा केली. रेमंड्स पासून वेगवेगळ्या कंपन्यांचे प्रकल्प कार्यरत झाले. परल पार्क देखील इकोसिस्टीमच्या माध्यमातून तयार झाला. आता तिथे केंद्र सरकारचा टेक्सटाइल पार्क होतो आहे. याच्यामध्ये १० हजार कोटी रुपयांची गुंतवणूक होणार आहे. जवळपास दोन लाख लोकांना रोजगाराची निर्मिती एकट्या टेक्सटाइल पार्कच्या माध्यमातून होणार आहे.

अलीकडच्या काळामध्ये कोल गॅसिफिकेशन नवीन तंत्रज्ञान आहे. कोळसा काढणे यातून प्रदूषण होते. जगाने कोल गॅसिफिकेशन स्वीकारलेले आहे. या कोल गॅसिफिकेशन प्रकल्पाचा करारही झाला आहे.

उद्योगांचे विकेंद्रीकरण

उद्योगांना पुण्याने नेहमीच आकर्षित केले आहे. पुण्यात सुरू झालेली मेट्रो आणि रिंगरोड प्रकल्पांमुळे पुणे आगामी काळातही महत्त्वाचे असणार आहे. पुण्याबरोबरच उद्योगांच्या विकेंद्रीकरणावर विशेषत्वाने लक्ष देण्याची गरज ओळखून छत्रपती संभाजीनगर उद्योगांना आकर्षित करत आहे. त्यामुळे आता महाराष्ट्राचे इंडस्ट्रियल मॅग्नेट छत्रपती संभाजीनगर असणार आहे. समृद्धी महामार्गामुळे थेट पोर्टशी जोडले गेल्याचाही त्याला फायदा होत आहे. जालना येथे ड्रायपोर्टदेखील करतो आहोत. यामुळे इकोसिस्टीम तयार झाली आहे. त्यातून मराठवाड्याच्या विकासाकरिता मोठे दालन खुले होणार आहे.

वैतरणा गोदावरी नदीजोड प्रकल्प

मराठवाड्यामध्ये गोदावरीचे तुटीचे खोरे आहे. म्हणून साधारणपणे सातत्याने मराठवाड्यात दुष्काळही पाहायला मिळतो आणि त्याच वेळी काही ठिकाणी तंटे. हा वाद जर दूर करायचा असेल तर, अर्थातच आपल्याला तुटीच्या खोऱ्यामध्ये त्या ठिकाणी पाणी आणावे लागेल आणि म्हणून त्याचाही निर्णय आपण घेतला आणि ५४ टीएमसी पाणी हे वेगवेगळ्या योजनांच्या माध्यमातून गोदावरीच्या खोऱ्यामध्ये आणून त्या ठिकाणी दमणगंगा वैतरणा गोदावरी नदीजोड प्रकल्प असेल किंवा या ठिकाणी वेगवेगळे प्रकल्प आहेत त्या सगळ्यांचा एकत्रित आपण हिशोब लावला तर मोठ्या प्रमाणात मराठवाड्यामध्ये आपल्याला सिंचनाच्या सोयी करता येतील. उल्हास खोऱ्यातील ५४ टीएमसी पाणी या वेगवेगळ्या योजनांच्या माध्यमातून आपण या ठिकाणी आणतो आहोत.

शक्तीपीठ महामार्ग

शक्तीपीठ रस्त्याच्या संदर्भात शेतकऱ्यांची भूमिका अधिक महत्त्वाची आहे. कोल्हापूर जिल्ह्यातील शेतकऱ्यांचा विरोध लक्षात घेऊन या रस्त्याच्या कामाबाबत शेतकऱ्यांना विश्वासात घेण्यात येईल, पर्यायी मार्ग करता येईल किंवा जुन्या मार्गाला जोडता येईल, अशा सर्व शक्यतांवर विचार करण्यात येईल. हा मार्ग मराठवाड्याच्या विकासात महत्त्वाची भूमिका बजावणारा आहे. विशेषतः औद्योगिकरणाला गती देणारा आहे. ही आखणी करताना कोणावरही अन्याय होणार नाही, हे सुनिश्चित करण्यात येईल.

वाढवण बंदर

मुंबईमधील मुंबई पोर्ट आणि जवाहरलाल नेहरू पोर्ट ट्रस्ट विकासाचे एक प्रकारे इंजिन ठरले. आता त्याहीपेक्षा तीनपट मोठे वाढवण बंदर तयार होत आहे. गेले ३० ते ४० वर्ष आपण मुंबई पोर्ट आणि जवाहरलाल नेहरू पोर्ट ट्रस्टमुळे एक नंबर ठरलो. आता वाढवण बंदरामुळे पुढील ५० वर्ष महाराष्ट्र एक नंबर राहील. केवळ बंदरावर न थांबता आपल्याला इथे विमानतळही उभे करावे लागेल. नवी

मुंबईतील आंतरराष्ट्रीय विमानतळाबरोबर पालघरमध्ये तिसरे विमानतळ मुंबईचे महत्त्व अधिक अधोरेखित करेल.

मुंबई मेट्रो, कोस्टल रोड, धारावी विकास

मुंबई मेट्रोचे एक-एक टप्पे जसे पूर्ण होतील, तशी मुंबईची गती अधिक वाढेल. मुंबईकरांचे जीवन अधिक समृद्ध करण्यावर आमचा भर आहे. विशेषतः मुंबईकरांच्या प्रवासाचा वेळ कमी करण्यासाठी मेट्रो प्रकल्प निर्धारित वेळेत पूर्ण करण्यावर आमचा भर आहे. त्याचबरोबर धारावीतील छोट्या उद्योगांची काळजी घेतानाच तेथील रहिवाशांना एक दर्जेदार राहणीमान उपलब्ध व्हावे, यासाठी आम्ही प्रयत्नशील आहोत. मुंबईतील मराठी माणूस मुंबईतच राहावा आणि मुंबईच्या विकासात तो सहभागी व्हावा, यादृष्टीने कायम प्रयत्न राहणार आहेत.

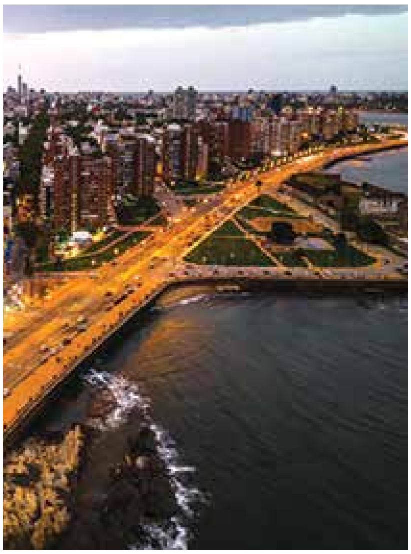

सौर ऊर्जा

सौर ऊर्जेच्या प्रकल्पांचे १६ हजार मेगावॉट क्षमतेचे काम २०२६ पर्यंत पूर्ण करण्यासाठी आवश्यक ती गती देण्यात येईल. मुख्यमंत्री वॉर रूमच्या माध्यमातून राज्यातील पायाभूत विकास प्रकल्पांवर लक्ष ठेवून ते वेळेत पूर्ण करण्यासाठी प्रयत्न करण्यात येणार आहेत. शेतकऱ्यांना दिवसा वीज मिळाली पाहिजे, यासाठी शासन आग्रही आहे. दीड वर्षांत हे काम पूर्ण करण्यात येईल.

सामाजिक न्यायावरही भर

कल्याणकारी योजनांचे सामाजिक आणि आर्थिक असे दोन्ही परिणाम असतात. राज्यात सुरू असलेल्या सर्व सामाजिक न्यायाच्या योजना सुरूच राहणार असून महायुती सरकारने दिलेल्या वचनांची पूर्तता करण्यावर आमचा भर असेल.

वन ट्रिलियन डॉलर इकॉनॉमीचे लक्ष्य तर आपण लवकरच पूर्ण करूच, परंतु त्यासोबत महाराष्ट्राच्या विकासात मराठी भाषा, मराठी संस्कृती आणि आपला वारसा जोपासण्यावरच भर राहणार आहे.

शेतकरी, कामगार, कष्टकरी, महिला-युवा यांच्या हिताच्या योजना-प्रकल्पांवर आमचे विशेष लक्ष राहील. यातून आम्ही महाराष्ट्राच्या सर्वांगीण विकासाचा संकल्प केला आहे. ही संकल्पपूर्ती हाच आमचा ध्यास आहे. यात महाराष्ट्रातील माता-भगिनी आणि बांधव यांची आम्हाला समर्थ साथ लाभेल, हा विश्वास आहे.

शब्दांकन : प्रवीण कुलकर्णी,
मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे माहिती अधिकारी

विकासाची घोडदौड

एकीकडे राज्याच्या विकासाचा वेग वाढवताना राज्यासमोर असलेल्या आव्हानांचा राज्य शासन प्राधान्याने विचार करीत आहे. आज महाराष्ट्राला पूर्णपणे दुष्काळमुक्त करून प्रत्येक जिल्ह्याची औद्योगिक आणि आर्थिक क्षमता वाढवायची आहे. विशेषतः युवकांमध्ये रोजगाराच्या बरोबरीनेच स्वयंरोजगार कसा वाढेल, लहान मोठ्या व्यवसायातून उद्योजक कसे निर्माण होतील, यासाठीदेखील प्रयत्न करण्यात येत आहेत. याशिवाय राज्यातील महिलांना संरक्षण देऊन आत्मनिर्भर करणे, त्यांची उन्नती करणे, राज्यातील शेतकऱ्याला आर्थिकरीत्या मजबूत करणे, विविध आपत्तींपासून त्याचे संरक्षण करणे, पिकाला चांगला भाव देणे, योग्य पद्धतीने मार्केटिंगची साखळी निर्माण करणे, दर्जेदार आणि निर्यातक्षम उत्पादन येण्यासाठी शेतकऱ्यांना दिवसा अखंडित वीज पुरवठा देण्याच्या दृष्टीने सिंचन, सौर ऊर्जेचा लाभ मिळण्यासाठी राज्य शासनाने यापूर्वीच केलेल्या नियोजनाप्रमाणे अमंलबजावणी करण्यात येत आहे.

सकारात्मक दिशेने वाटचाल

राज्याच्या विकासाची घोडदौड अखंडपणे सुरू ठेवण्यासाठी मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांच्या नेतृत्वाखाली विविध विभागांचा आढावा घेण्यात येत आहे. त्यासोबतच प्रत्येक विभागनिहाय पहिल्या १०० दिवसांच्या कामाचा आराखडा तयार करण्यात येत आहे. त्यातून पुढील वाटचाल कशी करायची, विभागांचे प्रश्न कसे सोडवायचे, त्याचप्रमाणे येणाऱ्या आव्हानांना कसे तोंड द्यायचे याची रूपरेषा तयार करण्यात येत आहे. खऱ्या अर्थाने शेतकरी, महिला, युवक यांचे भविष्य उज्ज्वल कसे होईल, यासाठी राज्य शासन कटिबद्ध आहे. सगळ्या देशात ज्यासाठी महाराष्ट्राची पाठ थोपटली जात आहे, ती 'मुख्यमंत्री माझी लाडकी बहीण' योजना, मुलींना व्यावसायिक शिक्षण पूर्णपणे मोफत करणे, मुख्यमंत्री अन्नपूर्णा योजनेतून गरीब कुटुंबांना मोफत गॅस सिलिंडर देणे. महिलांना आत्मनिर्भर करण्यासाठी राज्य शासन प्रयत्नशील आहे आणि पुढील काळात अधिक ठोस निर्णय याबाबतीत घेतले जाणार आहेत. केवळ पायाभूत सुविधा नव्हे, तर समाजातल्या सर्व दुर्बल, महिला, युवा, शेतकरी, कामगार आणि वंचितांच्या प्रगतीसाठी सकारात्मक दिशेने राज्य शासन मार्गक्रमण करीत आहे.

एखाद्या राज्याच्या आर्थिक शक्तीविषयी बोलायचे तर उद्योग-गुंतवणुकीचा उल्लेख करावा लागतो. मात्र शेतकरी, कष्टकरी, महिला, युवा, कामगार यांच्या श्रमाचे मूल्य कितीतरी पटीने मोठे असून आपल्या राज्याचे हे घटकच खरा आधार आहेत आणि म्हणूनच त्यांच्या जीवनमानात आमूलाग्र बदल घडवून आणणे हे प्रमुख ध्येय असणार आहे. यामध्ये देशाला एका उंचीवर नेणारे प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांची मार्गदर्शक म्हणून खूप मोलाची आणि महत्त्वाची भूमिका आहे.

एकनाथ शिंदे
उपमुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य

राज्यातील तळागाळातल्या व्यक्तीचे उत्पन्न वाढवून त्यांचा सामाजिक स्तर उंचावणे महत्त्वाचे आहे. याच उद्देशाने मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांच्या नेतृत्वाखाली सामान्य नागरिकांच्या सर्वांगीण विकासासाठी महाराष्ट्राला आघाडीचे राज्य बनवण्याच्या दृष्टीने राज्य शासन सातत्याने कार्यरत आहे.

संग्रहित

स्वयंसाहाय्यता बचतगटांना प्रोत्साहन

प्रमुख शहरांमध्ये मेट्रो मार्ग, सार्वजनिक परिवहन व्यवस्था अधिक मजबूत करणे, ग्रामीण भागात अगदी तळागाळापर्यंत चांगले रस्ते बांधणे, तसेच इतर पायाभूत सुविधांची कामे मोठ्या प्रमाणावर हाती घेण्यात येतील. मात्र विकास म्हणजे केवळ रस्ते, पूल, बोगदे, इमारती उभारणे नव्हे असे माझे नेहमी सांगणे असते. दुर्गम भागात एखाद्या आदिवासी आश्रमशाळेत शिक्षण घेणारे विद्यार्थी किंवा विद्यार्थिनी उच्च शिक्षण घेऊन एखाद्या नामांकित कंपनीत वरिष्ठ पदावर जातात किंवा सरकारी नोकरीत मोठे पद मिळवतात,

पदभरतीला गती

युवकांसमोर शिक्षणापाठोपाठ रोजगार, स्वयंरोजगाराचे आव्हान असते. आम्ही शासनाच्या रिक्त पदांची भरती सुरू केली आहे. ७५ हजार रिक्त पदे भरण्याचे ठरवले आणि जवळजवळ ५८ हजार पदे भरली आहेत. या पदभरतीला देखील आता पुढील काळात मोठ्या प्रमाणावर गती देण्यात येणार आहे.

शेतकऱ्यांना दिलासा

शेतकरी तर अन्नदाता आहे. एकीकडे त्याला निसर्गाच्या अवकृपेतून वाचवणे आणि दुसरीकडे त्याचे उत्पन्न वाढवून

नव्हते. मात्र आम्ही अडीच वर्षांपूर्वी निर्णय घेऊन ही नैसर्गिक आपत्ती घोषित करून मदत दिली. शेतकऱ्यांना नुकसानीसाठी आम्ही १५ हजार कोटींपेक्षा जास्त मदत शेतकऱ्याला केली. एक रुपयात पिक विमा, नमो महासन्मान निधी योजनेत शेतकऱ्यांना दरवर्षी सहा हजार रुपये, १६२ सिंचन प्रकल्पांना सुधारित मान्यता अशी कितीतरी कामे अडीच वर्षांत झाली आणि यापुढील काळात अधिक वेगाने केली जातील. विविध शेतमालांच्या मूल्यसाखळ्या विकसित करून अशा शेतकऱ्याला बळकट करण्याचे काम केले जाईल. याशिवाय दुर्बलांना अधिकाधिक आधार देणे, विविध

औद्योगिक राज्य बनवण्याचा मानस

अनेक आव्हानात्मक परिस्थितीत राज्याची अर्थव्यवस्था बळकट करण्यासाठी गुंतवणूकदार, उद्योजक किंवा सर्वसामान्य लोक यांच्या माध्यमातून आत्मविश्वासाने उद्योग क्षेत्राच्या प्रगतीचे शिवधनुष्य उचलून महाराष्ट्राची घोडदौड सुरू आहे. जगभरातल्या उद्योग आणि गुंतवणूकदारांनी गेल्या अडीच वर्षांत पाच लाख कोटींच्या गुंतवणुकीचे करार करण्यात आले आहेत. आताही दावोस येथील आगामी जागतिक आर्थिक परिषदेत आणखी गुंतवणूक करार करून महाराष्ट्राला देशातले प्रथम क्रमांकाचे औद्योगिक राज्य बनवण्याचा मानस राज्य शासनाचा आहे. गेल्या अडीच वर्षांत महाराष्ट्र हा देशात परकीय गुंतवणुकीच्या बाबतीत प्रथम क्रमांकावर आला. अनेक प्रकल्पांची उभारणी सुरू असून त्याद्वारे लाखो रोजगार निर्माण होणार आहेत. याचप्रमाणे गडचिरोली या आदिवासीबहुल जिल्ह्यातील नागरिकांना महानगरातल्या नागरिकांप्रमाणे सेवा-सुविधा मिळाल्या पाहिजेत, याकरितादेखील राज्य शासनामार्फत उपाययोजना करण्यात येत आहेत. प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांच्या मार्गदर्शनाखाली ही घोडदौड आता आम्ही अधिक वेगाने करणार असून देशात महाराष्ट्राला एक आघाडीचे राज्य म्हणून निश्चितच स्थान मिळवून देण्याचा निर्धार राज्य शासनामार्फत करण्यात येत आहे.

किंवा स्वतः आर्थिकदृष्ट्या सक्षमपणे उभे राहतात, तेव्हा खऱ्या अर्थाने राज्याचा विकास होतो. एखादी धुणीभांडी करणारी महिला स्वयंसहायता बचतगटातून सगळ्या कुटुंबाचा चरितार्थ चालवते, तेव्हा ती फक्त तिची प्रगती नसते, हीच गोष्ट नेमकी लक्षात ठेवून आम्ही येणाऱ्या काळात महिलांच्या स्वयंसाहाय्यता बचतगटांनादेखील अधिक प्रोत्साहन देणार आहोत.

अधिक मजबूत करणे अशा दुहेरी पातळीवर आम्ही कामाला सुरुवात केली आहे. राज्य शासन शेतकऱ्यांच्या मागे पूर्ण ताकदीने उभे आहे. केवळ शेतीवर लक्ष केंद्रित केलेले नाही, तर दुग्धव्यवसाय, पशुपालन अशा स्वरूपाच्या शेतीपूरक व्यवसायांचा विकास कसा होईल, हे आम्ही पाहणार आहोत. सततच्या पावसामुळे होणाऱ्या नुकसानीसाठी आजपर्यंत कुणी मदत करत

घटकांसाठी मोठ्या प्रमाणावर घरे बांधणे अशा विविध योजना राबवून आम्ही सर्वसामान्य नागरिकांना दिलासा देणारे काम करणार आहोत.

शब्दांकन : अनिरुद्ध अष्टपुत्रे,
मा. उपमुख्यमंत्री महोदयांचे जनसंपर्क अधिकारी

महाराष्ट्र आधार या भारताचा...

अजित पवार
उपमुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य

महाराष्ट्र मेला तरी राष्ट्र मेले ।
महाराष्ट्राविना राष्ट्रगाडा न चाले ।
खरा वीर वैरी पराधीनतेचा ।
महाराष्ट्र आधार या भारताचा ।

थोर स्वातंत्र्यसेनानी सेनापती बापट यांनी महाराष्ट्राच्या बाबतीत सांगितलेल्या या ओळी आजही अत्यंत समर्पक आहेत. देशाचा स्वातंत्र्यलढा असो की, स्वातंत्र्यानंतरची जडणघडण, महाराष्ट्राने प्रत्येक क्षेत्रात कायमच देशाचे नेतृत्व केले आहे. लोकहिताच्या अनेक योजना पहिल्यांदा महाराष्ट्रात सुरू झाल्या. पुढे त्या देशाने स्वीकारल्या. सामाजिक सुधारणा घडवणारे अनेक क्रांतिकारी निर्णय पहिल्यांदा महाराष्ट्रातच घेतले गेले. महाराष्ट्राने नेहमीच देशाला पुरोगामी, प्रगत विचार दिले असून यशस्वी वाटचाल करण्यासाठी ते मार्गदर्शक आहेत. आजदेखील हे चित्र बदललेले नाही.

महाराष्ट्राचे आराध्य दैवत युगपुरुष छत्रपती श्री शिवाजी महाराज यांनी घालून दिलेल्या 'कल्याणकारी राज्या'च्या संकल्पनेनुसार राज्य शासन प्रभावीपणे काम करत आहे. स्वराज्यजननी राजमाता जिजाऊ माँसाहेब, क्रांतिसूर्य महात्मा फुले, राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज, भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, क्रांतिज्योती सावित्रीबाई फुले, पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर, नवमहाराष्ट्राचे शिल्पकार स्वर्गीय यशवंतराव चव्हाण या महामानवांच्या विचारांवरच महाराष्ट्राची वाटचाल सुरू आहे. राज्य शासनाच्या माध्यमातून या महापुरुषांचा वारसा आणि विचार सक्षमपणे पुढे नेण्यात येत आहेत. सामाजिक न्याय हाच महाराष्ट्राच्या विकास प्रक्रियेचा पाया तथा प्रमुख आधार राहिला आहे.

क्रांतिकारी निर्णय

देशाच्या स्वातंत्र्यासाठीची लढाई असो की, सामाजिक सुधारणा असोत, आपल्या महाराष्ट्राचा त्यात नेहमीच सक्रिय पुढाकार राहिला आहे. महाराष्ट्राने नेहमीच महिला सक्षमीकरण आणि सामाजिक सुधारणेच्या क्षेत्रात पहिले पाऊल टाकले आहे. देशातील महिलांची पहिली शाळा याच राज्यात सुरू झाली. बहुजनांना शिक्षणाची संधी-अधिकार, महिलांना शिक्षण, नोकरी, राजकीय क्षेत्रात आरक्षण देणारे महाराष्ट्र हे देशातील पहिले राज्य आहे. महिलांना वडिलोपार्जित संपत्तीत समान हक्क, शासकीय सेवेत ३३ टक्के राखीव जागा, स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये ५० टक्के आरक्षण असे अनेक क्रांतिकारी निर्णय महाराष्ट्राने देशात पहिल्यांदा घेतल्याचे पाहायला मिळते. राज्याने १९९४ मध्ये पहिले महिला धोरण जाहीर केले. त्यात वेळोवेळी कालसुसंगत सुधारणा केल्या. राज्याचे चौथे अष्टसूत्री महिला धोरण जाहीर करण्यात आले आहे.

महाराष्ट्र हे प्रगतिशील विचारांचे, समृद्ध परंपरांचे आणि जनतेच्या उन्नतीसाठी समर्पित असलेल्या नेत्यांचे राज्य आहे. या राज्याला देशातच नव्हे, तर जागतिक स्तरावर नेण्यासाठी आम्ही आगामी पाच वर्षांसाठी एक ठोस आणि सर्वसमावेशक व्हिजन निश्चित केले आहे. आज आपण ज्या संधी आणि आव्हानांसमोर उभे आहोत, त्यावर मात करत एक स्थिर, समृद्ध, आणि लोकाभिमुख महाराष्ट्र घडवण्याची प्रक्रिया सुरू केली आहे. याच दृष्टिकोनातून राज्याच्या विकासाचा मार्ग पुढे नेण्यात येणार आहे. राज्याची अर्थव्यवस्था अधिक भक्कम आणि समतोल बनवणे हे प्रमुख उद्दिष्ट आहे. त्यादृष्टीने आपण ठोस पावले टाकत आहोत. त्यासाठी ७ जानेवारी २०२५

> प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवानिमित्त २०४७ पर्यंत देशाला 'विकसित भारत' करण्याचे ध्येय ठेवत भारताची अर्थव्यवस्था पाच ट्रिलियन डॉलरपर्यंत नेण्याचे उद्दिष्ट आपल्या सर्वांच्या समोर ठेवले आहे. यामध्ये महाराष्ट्राची भूमिका अत्यंत महत्त्वाची असणार आहे. त्याचाच एक भाग म्हणून महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था एक ट्रिलियन करण्याचा आपला संकल्प असून प्रत्येक क्षेत्रात महाराष्ट्र अग्रक्रमावरच ठेवण्याचे आमचे ध्येय आहे. त्याच दृष्टीने शासनाची वाटचाल सुरु आहे.

महत्त्वाच्या उपाययोजना

प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवानिमित्त भारताला २०४७ पर्यंत 'विकसित भारत' करण्यासाठी भारताची अर्थव्यवस्था पाच ट्रिलियन डॉलरपर्यंत नेण्याचे उद्दिष्ट ठेवले आहे. या उद्दिष्टपूर्तीसाठी महाराष्ट्राची भूमिका अत्यंत महत्त्वाची असणार आहे. त्यासाठी महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था २०२८ पर्यंत एक ट्रिलियन डॉलर आणि २०४७ पर्यंत साडेतीन ट्रिलियन डॉलरपर्यंत नेण्याचे ध्येय ठेवण्यात आले आहे. राज्य चालवणाऱ्यांनी नेहमीच मोठी स्वप्ने बघितली पाहिजेत आणि ती स्वप्ने पूर्ण करण्यासाठी सर्व ताकद पणाला लावली पाहिजे. देशाच्या सकल उत्पन्नात (जीएसडीपी) एकट्या महाराष्ट्राचा वाटा सुमारे १४ टक्के आहे.

राज्याचे एक ट्रिलियन डॉलर इकॉनॉमिचे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी आर्थिक सल्लागार परिषदेने भांडवली गुंतवणुकीत वाढ करण्याची शिफारस केली आहे. यासाठी राज्य सरकारकडून काही महत्त्वाच्या उपाययोजना केल्या जात आहेत. त्यात प्रामुख्याने राज्यातील अपूर्ण सिंचन प्रकल्प वेगाने पूर्ण करणे, कालव्यांचे आधुनिकीकरण करणे, आशियाई पायाभूत सुविधा गुंतवणूक बँकेकडून गुंतवणूक सुरक्षित करणे, मित्र आणि ऊर्जा विभागाच्या माध्यमातून राज्यात ग्रीन हायड्रोजन क्षेत्रात गुंतवणूक वाढवणे, स्मार्ट प्रकल्पांतर्गत शेतकरी उत्पादक कंपन्यांना अर्थसाहाय्य देणे, 'पोकरा-२' (नानाजी देशमुख कृषी संजीवनी प्रकल्प-२) मध्ये भरीव गुंतवणूक करणे, राज्यातील आरोग्य सेवा प्रणालीच्या मजबुतीकरणासाठी आशियाई विकास बँकेकडून अर्थसाहाय्य घेणे, पर्यटन क्षेत्रात अधिक गुंतवणूक करणे, राज्याच्या सरासरीपेक्षा वार्षिक दरवाढ कमी असलेल्या १८ जिल्ह्यांत जिल्हा वार्षिक योजनेमधील किमान २५ टक्के निधीचा वापर करणे, नंदुरबार, वाशिम, धाराशिव आणि गडचिरोली या चार जिल्ह्यांत सुरू असणाऱ्या केंद्र सरकारच्या 'आकांक्षित जिल्हा कार्यक्रम'च्या धर्तीवर राज्यातील १५ जिल्ह्यांमधील २७ तालुक्यांमध्ये राज्य सरकारकडून 'आकांक्षित तालुका कार्यक्रम' राबवण्यात येत आहे. त्यामुळे मला खात्री आहे, आपले राज्य निर्धारित वेळेत एक ट्रिलियन डॉलर इकॉनॉमीचे उद्दिष्ट निश्चित पूर्ण करेल.

रोजीच्या मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत २०११ मध्ये तयार केलेली महाराष्ट्र शासन कार्यनियमावली रद्द करून सुधारित महाराष्ट्र शासन कार्यनियमावली प्रसिद्ध करण्यास मंत्रिमंडळाने मान्यता दिली आहे. कार्यनियमावलीत केलेल्या आमूलाग्र बदलांमुळे शासनाचा कारभार अधिक पारदर्शक, गतिमान व लोकाभिमुख होण्यास मदत होईल. त्याचा फायदा राज्यातील जनतेला होणार आहे. १९७५ मध्ये पहिली कार्यनियमावली तयार करण्यात आली होती. या कार्यनियमावलीत कालानुरूप सुधारणा करण्यासाठी मंत्रालयीन विभागांच्या सचिवांचा एक अभ्यास गट गठित करण्यात आला होता. त्यांच्या शिफारशीनुसार तयार करण्यात आलेल्या सुधारित महाराष्ट्र शासन कार्यनियमावलीस मंत्रिमंडळाने मान्यता दिली आहे. या नव्या कार्यनियमावलीत नियोजन विभागाची स्वतंत्र कार्यप्रणाली निश्चित करण्यात आली आहे. मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागातील कामकाजाची पद्धत, कामकाजाचे वाटप, आंतरविभागीय विचारविनिमय, विधिविधानाची कार्यपद्धती, विधि व न्याय विभागाकडे संदर्भ करावयाची प्रकरणे या बाबी सुधारित कार्यनियमावलीत अंतर्भूत करण्यात आल्या आहेत. त्याचबरोबर मुख्यमंत्री, राज्यमंत्री, मुख्य सचिव यांची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या अधिक स्पष्टपणे नमूद करण्यात आल्या आहेत. त्यामुळे शासकीय कामकाज अधिक गतिमान होण्याबरोबरच पारदर्शक होण्यास मदत होणार आहे. शासनाच्या कामकाजातील निर्णयप्रक्रिया अधिक सुलभ होईल. तसेच राज्य सरकारच्या कारभारात अधिकाधिक तंत्रज्ञानाचा वापर करून पारदर्शकता आणि गतिमानता आणण्यासाठी महाराष्ट्रात 'ई-कॅबिनेट'चा निर्णय घेण्यात आला आहे. त्याचा निश्चितच सकारात्मक परिणाम आगामी काळात आपल्याला पाहायला मिळेल. त्याचबरोबर सामान्य नागरिकांचे दैनंदिन जीवन सुकर करण्यासाठी राज्यातील सर्व विभागांच्या अधिकाऱ्यांसाठी राज्य सरकारने सात कलमी कृती कार्यक्रम निश्चित केला आहे. त्याचा फायदा राज्यातल्या सर्वसामान्य जनतेला होणार आहे.

महिलांचे सक्षमीकरण

राज्यातल्या माता-भगिनी आर्थिक स्वावलंबी होऊन त्यांचे सक्षमीकरण व्हावे, स्वत:च्या आणि मुलांच्या आरोग्य-पोषणाकडे त्यांना लक्ष देता यावे, यादृष्टीने 'मुख्यमंत्री माझी लाडकी बहीण योजना' ही महत्त्वाकांक्षी योजना सुरू करण्यात आली आहे. या योजनेंतर्गत पात्र भगिनींना दीड हजार रुपये प्रतिमहिना लाभ देण्यात येत आहे. त्यात वाढ करून ती रक्कम २,१०० रुपये करण्याचा शासनाचा मानस आहे. या योजनेमुळे महिलांचा सर्वसमावेशक विकास होत असून त्यांची आर्थिक-सामाजिक-मानसिक सक्षमीकरणाकडे वाटचाल होत आहे.

महिलांच्या आर्थिक उन्नतीसाठी त्यांना 'पिंक ई-रिक्षा' योजना, महिला लघुउद्योजकांसाठी 'पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी स्टार्टअप योजना', राज्यातील ५२ लाख कुटुंबांना वर्षाला तीन गॅस सिलिंडर मोफत देणारी 'मुख्यमंत्री अन्नपूर्ण योजना' अशा स्वरूपाच्या योजना सुरू आहेत. महिला बचतगटांच्या चळवळीला प्रोत्साहन देण्याच्या हेतूने महिलांच्या स्वयंसाहाय्यता बचतगटांना देण्यात येणाऱ्या फिरत्या निधीत दुपटीने वाढ करून ३० हजार रुपये निधी प्रत्येक गटाला देण्यात येत आहे. बचतगट चळवळीतील संसाधन व्यक्तींच्या मानधनात भरीव वाढ करण्यात आली आहे. १ मे २०२४ नंतर जन्माला आलेल्या प्रत्येकाच्या नावाची नोंद शासकीय दस्तऐवजांमध्ये त्याचे नाव, आईचे नाव, वडिलांचे नाव व आडनाव या क्रमाने करण्याचे बंधनकारक करण्यात आले आहे. त्याचप्रमाणे ओबीसी आणि आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकातील मुलींना या वर्षीपासून

अभियांत्रिकी, वास्तुशास्त्र, वैद्यकीय व औषध निर्मिती शास्त्र, शेतीविषयक सर्व व्यावसायिक अभ्यासक्रमांसाठी शैक्षणिक आणि परीक्षा शुल्काची संपूर्ण प्रतिपूर्ती देण्यात येत आहे. महिलांच्या सुरक्षेबरोबरच त्यांचे सक्षमीकरण करणे हे राज्य सरकारचे प्रमुख उद्दिष्ट आहे. त्यादृष्टीने भक्कम पावले टाकली जात आहेत.

महसूल वाढवण्यावर भर

मुद्रांक व नोंदणी शुल्क, राज्य उत्पादन शुल्क, राज्य वस्तू व सेवा कर ही राज्याची प्रमुख उत्पन्नाची साधने आहेत. मागची आकडेवारी बघितली, तर सातत्याने राज्याच्या महसुली उत्पन्नाचे कल वाढलेले आपल्याला दिसतील. 'जीएसटी' करप्रणाली लागू झाल्यापासून करदाते वाढत आहेत. येणाऱ्या वर्ष-दोन वर्षांच्या काळात आणखी करदाते वाढतील आणि त्यामधून कर उत्पन्नात आणखी भर पडेल. सन २०२३-२४ या आर्थिक वर्षात महाराष्ट्र राज्यात एकूण ३ लक्ष २० हजार कोटी एवढा जीएसटी (एसजीएसटी, सीजीएसटी, आयजीएसटी मिळून) जमा झाला आहे. ही वाढ मागील वर्षाच्या तुलनेत १८.४ टक्के इतकी आहे. तसेच महाराष्ट्र राज्यात जमा होणारा देशपातळीवरील जीएसटीचा वाटाही वाढतो आहे. यंदा तो १५.८ टक्के आहे. तसेच विदेशी गुंतवणूक इतर राज्यांपेक्षा महाराष्ट्रात अधिक होत आहे. त्या माध्यमातूनही अर्थव्यवस्थेला चालना मिळत आहे.

राज्य उत्पादन शुल्क विभाग हा शासनाला महसूल मिळवून देणारा तिसऱ्या क्रमांकाचा महत्त्वाचा विभाग आहे. महसूल वाढवण्यासाठी विभागाने नवनवीन संकल्पना अमलात आणून आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या साहाय्याने महसूल वाढवण्यावर भर दिला आहे. राज्य उत्पादन शुल्क विभागाच्या विविध कार्यप्रणालींमध्ये अत्याधुनिक साधनसामग्रीचा वापर करण्यात येणार आहे. मद्यार्क वाहतूक करणाऱ्या वाहनावर डिजिटल लॉक बसवण्याची कार्यवाही करण्यात येणार आहे. तसेच गुन्हेगारांना वचक बसावा, या पद्धतीने कार्यप्रणाली आखण्यात येणार असून अवैधरीत्या मद्य निर्मिती, वाहतूक व विक्रीला आळा घालण्यासाठी ठोस उपाययोजना राबवण्यात येत आहेत.

पायाभूत सुविधांचा विकास

राज्य सरकारने राज्यातील पायाभूत सुविधांच्या विकासावर अधिक लक्ष केंद्रित केले आहे. त्या माध्यमातून राज्याच्या विकासाची गाडी अधिक वेग घेईल, त्यासाठी राज्य सरकारने महाराष्ट्र रस्ते विकास महामंडळामार्फत रेवस ते रेड्डी सागरी मार्ग, वसई ते अलिबाग मल्टिमॉडेल कॉरिडॉर, पुणे रिंग रोड, जालना ते नांदेड एक्स्प्रेस-वे, समृद्धी महामार्गाचे विस्तारीकरण करून नागपूर ते गोंदिया, भंडारा ते गडचिरोली, नागपूर ते चंद्रपूर हे महामार्ग मंजूर करण्यात आले आहेत. त्याचबरोबर शिवडी आणि न्हावाशेवा यांना जोडणाऱ्या 'अटल सेतू' या महत्त्वाकांक्षी

सागरी सेतू प्रकल्पाचे लोकार्पण झाले आहे. शिवडी ते वरळी रस्त्याचे काम हाती घेण्यात आले आहे. नवी मुंबई विमानतळाचे काम अंतिम टप्प्यात आले असून प्रायोगिक तत्त्वावर पहिल्या विमानाचे यशस्वी लँडिंगसुद्धा झाले आहे. मुंबई कोस्टल मार्गाला स्वराज्यरक्षक छत्रपती संभाजी महाराजांचे नाव देण्यात आले असून या मार्गावरील मरिन लाईन्स ते वरळीपर्यंत रस्त्याचे, भुयारी मार्गाचे लोकार्पण करण्यात आले आहे. केंद्र सरकारने ७७,२०० कोटी खर्चाच्या वाढवण बंदर प्रकल्पाला मंजुरी दिली आहे. (यात राज्य शासनाची २६ टक्के व केंद्र शासनाची ७४ टक्के गुंतवणूक असेल.) केंद्रीय भूपृष्ठ परिवहन मंत्रालयाच्या माध्यमातून नॅशनल हायवे ॲथॉरिटीमार्फत राज्यात मोठ्या प्रमाणावर रस्त्यांचे जाळे विकसित करण्यात येत आहे. त्यामुळे राज्याच्या पायाभूत विकासाच्या कामांना गती मिळणार आहे.

महाराष्ट्राचा सर्वांगीण विकास या एकमेव अजेंड्यावर राज्य शासन काम करत आहे. राज्यातील नागरिकांना दर्जेदार, गुणवत्तापूर्ण पायाभूत सुविधा मिळवून देण्यासाठी प्रयत्नांची पराकाष्ठा करत आहोत. निधीअभावी कोणताही प्रकल्प रखडला जाऊ नये, जनहिताच्या प्रकल्पांना वेळीच पुरेसा निधी मिळेल, याची विशेष काळजी घेण्यात येत आहे.

आपल्या महाराष्ट्राला लोककल्याणकारी राज्य म्हणून देशात ओळखले जाते. ही ओळख आणखी ठळक करण्यावर आमचा भर राहणार आहे. लोककल्याणकारी राज्यात फक्त रस्ते, पूल, प्रशासकीय इमारती बांधणे, दळणवळण उभारणे एवढेच महत्त्वाचे नाही, तर जनहिताच्या प्रगतीला प्रोत्साहन देणाऱ्या लोककल्याणकारी योजना राबवणेही महत्त्वाचे आहे. त्यादृष्टीने या पुढील काळात देखील राज्यातील प्रत्येक घटकाला विकासाची संधी प्राप्त करून देणाऱ्या महत्त्वाकांक्षी योजनांची यशस्वी आणि प्रभावी अंमलबजावणी केली जाईल.

अन्न, वस्त्र, निवारा, आरोग्य, शिक्षण या पायाभूत सुविधांना प्राधान्य देतानाच सामाजिक न्यायाच्या क्षेत्रातही महाराष्ट्राला अग्रेसर ठेवले जाईल. नागरिकांच्या आशा-आकांक्षांचा विचार, विकासप्रक्रियेत नागरिकांचा सक्रिय सहभाग, दूरदृष्टी ठेवून योग्य नियोजन, जगातील अत्याधुनिक संकल्पना-तंत्रज्ञानाचा वापर, उत्पन्नाच्या स्रोतात वाढ आणि विकास प्रकल्पांच्या गतीने पूर्णत्वासाठीचा पाठपुरावा या माध्यमातून भविष्यातील 'विकसित महाराष्ट्र' साकारला जाईल. भारताचा आधार असणाऱ्या महाराष्ट्राला अधिक बळकट, भक्कम करण्यासाठी आम्ही प्रयत्नांची पराकाष्ठा करू, याची हमी देतो.

शब्दांकन : संग्राम इंगळे,
मा. उपमुख्यमंत्री महोदयांचे जनसंपर्क अधिकारी

विधानपरिषदेचे सभापती प्रा. राम शिंदे

विधानपरिषदेच्या १९ व्या सभापतीपदी प्रा. राम शिंदे यांची एकमताने निवड करण्यात आली. मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस, उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे, उपमुख्यमंत्री अजित पवार, विरोधी पक्षनेते अंबादास दानवे हे प्रा. राम शिंदे यांना सभापतीच्या आसनापर्यंत सन्मानपूर्वक घेऊन गेले. नागपूर येथील हिवाळी अधिवेशनात विधानपरिषदेत सभापतीपदी विधानपरिषद सदस्य प्रा. राम शिंदे यांच्या नावाचा प्रस्ताव सदस्य श्रीकांत भारतीय, उमा खापरे व शिवाजीराव गर्जे यांनी मांडला. त्यास सदस्य मनीषा कायंदे, सदस्य अमोल मिटकरी व सदस्य ज्ञानेश्वर म्हात्रे यांनी अनुमोदन दिले. उपसभापती डॉ. नीलम गोऱ्हे यांनी प्रा. राम शिंदे यांचा परिचय करून दिला.

अल्पपरिचय

नाव : **प्रा. राम शिंदे**
शिक्षण : एम.एस्सी. (वनस्पतीशास्त्र), बी.एड.
ज्ञात भाषा : मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
व्यवसाय : शेती.
पक्ष : भारतीय जनता पक्ष.

इतर माहिती

पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर यांचे वडील माणकोजी शिंदे यांच्या नवव्या पिढीतील वंशज म्हणून परिचित; २००३-२००५ उपाध्यक्ष, २००५-२००६ चिटणीस, महाराष्ट्र प्रदेश भाजप, युवा मोर्चा; २००६-२००७ भाजप अहमदनगर जिल्हा चिटणीस; २००७-२०११ भाजपा जामखेड मंडल अध्यक्षः २०११-२०१३ जिल्हाध्यक्ष, अहमदनगर भाजप; २०१३ पासून सरचिटणीस, महाराष्ट्र प्रदेश भारतीय जनता पक्ष; २०००-२००५ सरपंच, ग्रामपंचायत, चोंडी, ग्रामपंचायतीतर्फे संत गाडगेबाबा ग्रामस्वच्छता अभियानात सहभाग, राज्य शासनाचा पुरस्कार प्राप्त; संस्थापक, पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर दूध उत्पादक सहकारी संस्था सहकारी मर्या., चोंडी व पुण्यश्लोक मजूर सहकारी संस्था मर्या., चोंडी; जामखेड तालुक्याला सर्वांगीण विकासासाठी प्रयत्न; सदस्य, चौंडी विकास प्रकल्प, जामखेड; २००९-२०१४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; सदस्य, लोकलेखा समिती; ऑक्टोबर २०१४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड; सन २०१४ ते २०१९ या कालावधीत गृह (ग्रामीण), पणन, सार्वजनिक आरोग्य व पर्यटन खात्याचे राज्यमंत्री व अहमदनगर जिल्ह्याचे पालकमंत्री.

(संदर्भ – १३ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

विधानपरिषदेच्या उपसभापती डॉ. नीलम गोऱ्हे

शिक्षण : बी.एस.ए.एम. (मुंबई विद्यापीठ-पोद्दार आयुर्वेदिक महाविद्यालय). १९९२ बँकॉक येथील एशियन लोक विकास संस्थेत प्रशिक्षण विषयक डिप्लोमा.
ज्ञात भाषा : मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
व्यवसाय : वैद्यकीय/सामाजिक कार्य.
पक्ष : शिवसेना
मतदारसंघ : महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांद्वारा निर्वाचित.

इतर माहिती

१९९३ ते आजतागायत लातूर परिसरातील भूकंपग्रस्त महिलांसाठी विशेष कार्य; १९९६-२००० नाओ या ख्यातनाम आंतरराष्ट्रीय संस्थेच्या उपक्रमात सहभाग; ट्रान्स एशियन चेंबर्स ऑफ कॉमर्सच्या महिला सक्षमीकरण विभागाच्या उपाध्यक्षा; स्त्री आधार केंद्राच्यावतीने ट्रान्स एशियन चेंबर्स ऑफ कॉमर्ससोबत राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन विषयावर मुंबई येथे कार्यशाळेचे आयोजन; ४४ देशांच्या प्रतिनिधींच्या उदयपूर राजस्थान येथे आरोग्य व प्रजनन हक्काविषयी आंतरराष्ट्रीय कार्यशाळेचे आयोजन; भारताकरिता महिला धोरण ठरवण्याकरिता संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या आर्थिक व सामाजिक परिषदेच्या सहकार्याने प्रयत्न; २००२-२००८, २००८-२०१४, २०१४-२०२० सदस्या, महाराष्ट्र विधानपरिषद; सन २०१५ ते २०१८ समिती प्रमुख, विधानपरिषद विशेष हक्क समिती, विधिमंडळाच्या महिला तदर्थ समिती, विधानपरिषद आश्वासन समिती, महिलांचे हक्क व कल्याण समिती, पंचायत राज समिती, अंदाज समिती, विधानपरिषद कामकाज सल्लागार समितीच्या सदस्या; २०१९ मध्ये बीड येथील अवैध शस्त्रक्रिया करून महिलांची गर्भ पिशवी काढणाऱ्या प्रकरणांची चौकशी करण्यासाठी नेमण्यात आलेल्या समितीच्या अध्यक्षा; २०१३-२०१४ एचआयव्ही/एड्स जनजागृती समिती, २०१५-२०१८ गर्भलिंगनिदान प्रतिबंध कायदा समिती, २०१७-२०१८ महिलांच्या सुरक्षाविषयक आय.टी. समितीच्या सदस्या म्हणून कार्य; राष्ट्रकुल संसदीय मंडळाच्या महाराष्ट्र शाखेतर्फे दिनांक ५ जुलै २००९ रोजी भारताच्या राष्ट्रपती महामहीम श्रीमती प्रतिभाताई पाटील यांच्या हस्ते विधानपरिषदेतील उत्कृष्ट भाषण पुरस्कार प्राप्त; सन २०२० मध्ये महाराष्ट्र विधानपरिषदेवर फेरनिवडः २४ जून, २०१९ ते २४ एप्रिल २०२० पर्यंत महाराष्ट्र विधानपरिषदेच्या उपसभापती. ८ सप्टेंबर २०२० पासून उपसभापतीपदी फेरनिवड.

(संदर्भ – महाराष्ट्र विधानपरिषद सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय २०२२)

विधानसभेचे अध्यक्ष ॲड. राहुल नार्वेकर

विधिमंडळाच्या ९ डिसेंबर २०२४ च्या विशेष अधिवेशनात विधानसभा सदस्य ॲड. राहुल नार्वेकर यांची १५ व्या विधानसभेच्या अध्यक्षपदी एकमताने निवड करण्यात आली.

मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस, उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे, उपमुख्यमंत्री अजित पवार यांनी ॲड. राहुल नार्वेकर यांच्या विधानसभा अध्यक्षपदासाठीच्या नावाचा प्रस्ताव सभागृहात मांडला. या प्रस्तावास सदस्य अनिल पाटील, ॲड. आशिष शेलार, चंद्रकांत पाटील यांनी अनुमोदन दिले. यानंतर हंगामी विधानसभा अध्यक्ष कालिदास कोळंबकर यांनी ॲड. राहुल नार्वेकर यांच्या नावाचा विधानसभा अध्यक्षपदासाठीचा प्रस्ताव संमत झाल्याची घोषणा केली. ॲड. राहुल नार्वेकर यांची विधानसभा अध्यक्ष म्हणून बिनविरोध निवड झाली.

ॲड. राहुल सुरेश नार्वेकर,
शिक्षण : बी.कॉम., एलएल.बी.
ज्ञात भाषा : मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
व्यवसाय : वकिली.
पक्ष : भारतीय जनता पक्ष.
मतदारसंघ : १८७ - कुलाबा, जिल्हा - मुंबई शहर.

इतर माहिती

अनेक शैक्षणिक, सामाजिक व सहकारी संस्थांशी निकटचा संबंध; अनेक संस्थांचे कायदेशीर सल्लागार म्हणून कार्य; राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचे प्रवक्ते; सप्टेंबर, २०१९ पासून भारतीय जनता पक्षाचे कार्य; २०१४-२०१९ सदस्य, महाराष्ट्र विधानपरिषद; २०१५-२०१६ चा राष्ट्रकुल संसदीय मंडळ महाराष्ट्र शाखेचा उत्कृष्ट भाषण पुरस्कार प्राप्त; ऑक्टोबर, २०१९ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर निवड. नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर निवड,

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

मुंबईत ५ डिसेंबर २०२४ रोजी आझाद मैदान येथे झालेल्या शपथविधी समारंभात देवेंद्र फडणवीस यांनी मुख्यमंत्री, एकनाथ शिंदे आणि अजित पवार यांनी उपमुख्यमंत्री पदाची शपथ घेतली, तर नागपूर येथे १५ डिसेंबर २०२४ रोजी झालेल्या राज्य मंत्रिमंडळातील मंत्री व राज्यमंत्री यांनी शपथ घेतली. या मंत्रिमंडळातील सर्व सदस्यांचा अल्प परिचय देत आहोत.

महाराष्ट्राचे नवे मंत्री

श्री. देवेंद्र सरिता गंगाधरराव फडणवीस

- **शिक्षण :** एलएल.बी. (नागपूर विद्यापीठ तृतीय मेरिट), एम.बी.ए., डिप्लोमा इन प्रोजेक्ट मॅनेजमेंट, डी.एस.ई. बर्लिन, जर्मनी येथून उत्तीर्ण.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** सामाजिक कार्य.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** ५२ - नागपूर (दक्षिण-पश्चिम), जिल्हा - नागपूर.

इतर माहिती

कार्यकारी सदस्य, रामभाऊ म्हाळगी प्रबोधिनी (युनायटेड नेशन्सद्वारा मान्यताप्राप्त संस्था) ; उपाध्यक्ष, दि सेंट्रल हिंदू मिलिटरी एज्युकेशन सोसायटी, नाशिक (भोसला मिलिटरी स्कूल), उपाध्यक्ष, राष्ट्रीय अपंग कल्याण संस्था, अध्यक्ष स्व. आबाजी थत्ते अनुसंधान संस्थानचे नॅशनल कॅन्सर इन्स्टिट्यूट, नागपूर; अध्यक्ष, नागपूर जिल्हा बास्केट बॉल संघटना, अखिल भारतीय विद्यार्थी परिषदेचे कार्य, राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाचे स्वयंसेवक, विविध उपक्रमात सहभाग.

१९८९ वॉर्ड अध्यक्ष, भारतीय जनता पक्ष, धरमपेठ वॉर्ड, नागपूर; १९९० प्रसिद्धी प्रमुख, भाजप, नागपूर (पश्चिम); १९९२-९५ अध्यक्ष, भाजप युवा मोर्चा, नागपूर शहर; १९९५-२००४ उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र प्रदेश, भारतीय जनता युवा मोर्चा; २००४-२००९, २००९-२०१४ राष्ट्रीय उपाध्यक्ष, भारतीय जनता युवा मोर्चा; २००९ भाजप विदर्भ निवडणूक प्रमुख, २०१० महामंत्री, २०१२-२०१४ प्रदेशाध्यक्ष, महाराष्ट्र प्रदेश भारतीय जनता पक्ष; ग्लोबल पार्लमेंट या आंतरराष्ट्रीय व्यासपीठावर भारताचे प्रतिनिधित्व केले; प्रथम भारतीय लोकप्रतिनिधी; उपाध्यक्ष, ग्लोबल पार्लमेंट फोरम, हाबीतात; १९९२ व १९९७ सदस्य व १९९७ मध्ये महापौर, महानगरपालिका, नागपूर; १९९८ मेअर इन कौन्सिल पद्धती अंतर्गत महाराष्ट्रातील प्रथम महापौर म्हणून निवड; १९९९-२००४, २००४-२००९, २००९-२०१४, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा सदस्य, विधानमंडळ नियम समिती, सार्वजनिक उपक्रम समिती, विनंती अर्ज समिती, गृहनिर्माण व नगरविकास स्थायी समिती सदस्य, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण समिती; सदस्य, कार्यकारी परिषद डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषी विद्यापीठ; ओ.बी.सी, नॉन क्रिमिलेअर प्रमाणपत्राची उत्पन्न मर्यादा वाढवण्यासाठी यशस्वी प्रयत्न; अध्यक्ष, नीती आयोग, शेतीविषयक उच्चाधिकार समिती, भारत सरकार, राष्ट्रकुल संसदीय मंडळ महाराष्ट्र शाखेच्यावतीने सन २००३ या वर्षाचा महाराष्ट्र विधानसभेतील उत्कृष्ट संसदपटू पुरस्कार प्राप्तः 'उत्कृष्ट वक्ता' म्हणून राष्ट्रीय पुरस्कार प्राप्त; रोटरी क्लबचा 'मोस्ट चॅलेंजिंग युथ' ॲवॉर्ड प्राप्त, हिंदू लॉ विषयात नागपूर विद्यापीठाचा 'बी. के.बोस' ॲवॉर्ड प्राप्त; प्रमोदजी महाजन यांच्या स्मरणार्थ दिला जाणारा मुक्त चंद पुणे या संस्थेतर्फे उत्कृष्ट संसदपटू पुरस्कार, प्रकाश जोशी यांच्या स्मरणार्थ दिल्या जाणाऱ्या 'राजयोगी नेता' पुरस्काराने सन्मानित; राज्य व राष्ट्रीय स्तरावरील अनेक पुरस्कारांनी सन्मानित.

यशदा, पुणे येथे अर्बन फायनान्सिंग विषयावर व्याख्याने दिली. ३१ ऑक्टोबर २०१४ ते २१ नोव्हेंबर २०१९ महाराष्ट्र राज्याचे मुख्यमंत्री, २२ नोव्हेंबर ते २७ नोव्हेंबर २०१९ दुसऱ्यांदा मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य, डिसेंबर २०१९ - जून २०२२ महाराष्ट्र विधानसभेचे विरोधी पक्षनेते.

३० जून २०२२ रोजी उपमुख्यमंत्रिपदाची शपथ, खाती - गृह, विधि व न्याय, जलसंपदा व लाभक्षेत्र विकास, गृहनिर्माण, ऊर्जा, राजशिष्टाचार.

नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड, ५ डिसेंबर २०२४ रोजी तिसऱ्यांदा मुख्यमंत्रिपदाची शपथ.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. एकनाथ गंगुबाई संभाजी शिंदे

- **शिक्षण:** बी.ए.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** उद्योग व सामाजिक कार्य
- **पक्ष :** शिवसेना
- **मतदारसंघ :** १४७-कोपरी-पाचपाखाडी, जिल्हा-ठाणे.

इतर माहिती

ठाणे येथील अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनाचे स्वागताध्यक्ष, सन १९८६ मध्ये महाराष्ट्र - कर्नाटक सीमाप्रश्न आंदोलनात १०० कार्यकर्त्यांसह सक्रिय सहभाग, ४० दिवस बेल्लारी येथे तुरुंगवास सहन केला. संपूर्ण ठाणे शहर व जिल्ह्यात सामाजिक कार्याचे जाळे निर्माण केले; ठाणे शहरात ओपन आर्ट गॅलरी, सचिन तेंडुलकर मिनी स्टेडियम, इंटरनिटी सुविधा भूखंडावर हिंदूहृदयसम्राट बाळासाहेब ठाकरे यांचे स्मारक, शहीद हेमंत करकरे क्रीडा संकुल, जॉगिंग पार्क, सेंट्रल लायब्ररी सुरू केली; आदिवासी प्रभाग मोखाडा, तलासरी व जव्हार येथील आश्रमशाळेत व आरोग्य केंद्रात सकस आहार व आरोग्य तपासणी शिबीरांचे आयोजन करून गरीब रुग्णांना विनामुल्य औषध वाटप केले; पालघर, बोईसर व सफाळे परिसरात शिवसेनेतर्फे एस.एस.सी. विद्यार्थ्यांसाठी व्याख्यानमालेचे आयोजन, गरीब विद्यार्थ्यांना शालोपयोगी साहित्यांचे वाटप, पुरग्रस्तांना जीवनावश्यक वस्तूंचे वाटप, वृक्षारोपण, आरोग्य तपासणी शिबीरांचे आयोजन, बालनाट्य महोत्सवाचे व विविध सांस्कृतिक कार्यक्रमांचे आयोजन, 'जाणता राजा' नाटकाचे अत्यल्पदरात आयोजन, अध्यक्ष, ठाणे जिल्हा बॅडमिंटन असोसिएशन; उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य ॲथलेटिक्स संघटना, पुरग्रस्तांना मदत.

ठाणे शहराच्या सर्वांगीण विकासासाठी व आधुनिकीकरणासाठी विशेष योगदान; एम.एम.आर.डी सक्षम बनवण्यात यश, नागपूर मुंबई समृद्धी महामार्ग, वांद्रे-वरळी सी-लिंक, वाशी येथील तिसरा खाडीपुल, मुंबई-पुणे द्रुतगती मार्गाची क्षमता वाढवण्यासाठी खालपूर-लोणावळा टनेल मार्ग, शिळ-कल्याण रस्त्याचे सहापदरीकरण, विदर्भात रेल्वेच्या २७ उड्डाणपुलांचे काम पूर्ण करण्यासाठी प्रयत्न; राज्यातील द्रुतगती मार्गावरील उपधान कमी करण्यासाठी विविध उपाययोजना केल्या; ओझर्डे येथे ट्रामा केअर सेंटर सुरू केले; आरोग्य मंत्रिपदाच्या काळात आशा सेविकांची पगारवाढ केली; आदिवासी व दुर्गम भागात काम करणाऱ्या बी.ए.एम.एस. पदवी धारक कंत्राटी वैद्यकीय अधिकाऱ्यांना सेवेत कायम करण्याचा महत्त्वपूर्ण निर्णय घेतला.

ठाणे शहरातील धोकादायक इमारतींचा पुनर्विकास केला; ठाणे मेट्रोच्या कामाला गती दिली; ठाणे-मुलुंड दरम्यान नव्या स्थानकाला मंजुरी मिळवली; ठाणे जिल्ह्यासाठी पाणीपुरवठा करणाऱ्या काळू धरणाच्या अडचणी सोडवण्यात यश; बारवी धरणाची उंची वाढवण्यासाठी मंजुरी मिळवली; एम.एम.आर.डी.ला क्लस्टर योजना सुरू केली; ठाणे जिल्हा परिषद तसेच कल्याण-डोंबिवली, उल्हासनगर, महानगरपालिकेत व अंबरनाथ, बदलापूर नगरपरिषदेत शिवसेनेची सत्ता आणण्यात यश; १९८४ शिवसेना शाखा प्रमुख, वागळे इस्टेट, किसननगर; शिवसेना ठाणे जिल्हा प्रमुख; पक्षाच्या सर्व आंदोलनात सक्रिय सहभाग, १९९७ व २००२ दोन वेळा नगरसेवक, तीन वर्षे स्थायी समिती सदस्य, चार वर्षे सभागृह नेता, महानगरपालिका ठाणे.

२००४-२००९, २००९-२०१४, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; २०१४-२०१९ विधीमंडळ शिवसेना पक्षाचे गटनेते; १२ नोव्हेंबर २०१४ ते ५ डिसेंबर २०१४ विरोधी पक्ष नेता, महाराष्ट्र विधानसभा; ५ डिसेंबर २०१४ ते नोव्हेंबर २०१९ सार्वजनिक बांधकाम (सार्वजनिक उपक्रम) मंत्री; तसेच जानेवारी २०१९ सार्वजनिक आरोग्य खात्याचा कार्यभार व ठाणे जिल्ह्याचे पालकमंत्री; डिसेंबर २०१९ पासून शिवसेनेचे गटनेते; नोव्हेंबर २०१९ - जून २०२२ नगरविकास व सार्वजनिक बांधकाम (सार्वजनिक उपक्रम) खात्याचे मंत्री.

३० जून २०२२ रोजी मुख्यमंत्रिपदाची शपथ. खाती - सामान्य प्रशासन, नगरविकास, माहिती तंत्रज्ञान, माहिती व जनसंपर्क, परिवहन, सामाजिक न्याय, पर्यावरण व वातावरणीय बदल, खनिकर्म आणि इतर)

नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड, ५ डिसेंबर २०२४ रोजी उपमुख्यमंत्रिपदाची शपथ.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. अजित आशाताई अनंतराव पवार

- **शिक्षण :** बी.कॉम.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष.
- **मतदारसंघ :** २०१-बारामती, जिल्हा-पुणे,

इतर माहिती

विश्वस्त, विद्या प्रतिष्ठान, बारामती; सदस्य, रयत शिक्षण संस्था, सातारा; संचालक, छत्रपती शिक्षण संस्था, भवानीनगर, तालुका इंदापूर; संचालक, श्री छत्रपती सहकारी साखर कारखाना, लि. भवानीनगर; संचालक, माळेगाव सहकारी साखर कारखाना, लि., संचालक, सोमेश्वर सहकारी साखर कारखाना, लि. जिल्हा पुणे, संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी संघ, मुंबई, संचालक, वसंतदादा शुगर इन्स्टिट्यूट, पुणे; मार्च १९९१ ते ऑगस्ट १९९१ तसेच डिसेंबर १९९४ ते डिसेंबर १९९८ अध्यक्ष, पुणे जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक; ११ डिसेंबर १९९८ ते १७ ऑक्टोबर १९९९ अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँक, मुंबई; १९ डिसेंबर २००५ पासून संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी दूध उत्पादक संघ; संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी साखर कारखाना संघ, मुंबई; २८ सप्टेंबर २००६ पासून अध्यक्ष, पुणे जिल्हा शिक्षण मंडळ, मार्च २०१३ पासून अध्यक्ष, महाराष्ट्र ऑलिम्पिक असोसिएशन, सप्टेंबर २००५ ते २३ मार्च २०१३ अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य कबड्डी असोसिएशन, १३ ऑगस्ट २००६ ते १९ ऑगस्ट २०१८ अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य खो-खो असोसिएशन;

१७ जून १९९१ ते १८ सप्टेंबर १९९१ सदस्य, लोकसभा १९९१-९५ (पोटनिवडणूक), १९९५-९९, १९९९-२००४, २००४-२००९, २००९-२०१४, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; २८ जून १९९१ ते नोव्हेंबर १९९२ कृषी, फलोत्पादन व ऊर्जा खात्याचे राज्यमंत्री; नोव्हेंबर १९९२ ते फेब्रुवारी १९९३ जलसंधारण, ऊर्जा व नियोजन खात्याचे राज्यमंत्री; २७ ऑक्टोबर १९९९ ते २५ डिसेंबर २००३ पाटबंधारे (कृष्णा खोरे व कोकण पाटबंधारे महामंडळे), फलोत्पादन खात्याचे मंत्री; २६ डिसेंबर २००३ ते ३१ ऑक्टोबर २००४ ग्रामविकास, पाणीपुरवठा व स्वच्छता, पाटबंधारे (कृष्णा खोरे कोकण पाटबंधारे महामंडळे) खात्याचे मंत्री; ९ नोव्हेंबर २००४ ते ७ नोव्हेंबर २००९ जलसंपदा (कृष्णा खोरे पाटबंधारे महामंडळ वगळून), लाभक्षेत्र विकास, पाणीपुरवठा व स्वच्छता खात्याचे मंत्री; ७ नोव्हेंबर २००९ ते ९ नोव्हेंबर २०१० जलसंपदा (कृष्णा खोरे पाटबंधारे महामंडळ वगळून) व ऊर्जा खात्याचे मंत्री; ११ नोव्हेंबर २०१० ते सप्टेंबर २०१४ महाराष्ट्र राज्याचे उपमुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन आणि ऊर्जा); २२ डिसेंबर, ते २७ डिसेंबर २०१९ उपमुख्यमंत्री, डिसेंबर २०१९ - जून २०२२ उपमुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन), काही काळ राज्य उत्पादन शुल्क या खात्याचा अतिरिक्त कार्यभार.

जुलै २०२३ मध्ये उपमुख्यमंत्रिपदाची शपथ, खाती - वित्त व नियोजन

नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड, ५ डिसेंबर २०२४ रोजी उपमुख्यमंत्रिपदाची शपथ.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. चंद्रशेखर प्रभावती कृष्णराव बावनकुळे

- **शिक्षण :** बी.एस्सी.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** नागपूर स्थानिक प्राधिकारी संस्था.

इतर माहिती

अध्यक्ष, श्रीक्षेत्र महालक्ष्मी जगदंबा संस्थान, कोराडी. शैक्षणिक संस्थांना मदत; कोराडी पर्यटन क्षेत्र म्हणून विकसित करण्यासाठी विशेष प्रयत्न; अनेक सामाजिक मेळाव्यात सहभाग; अध्यक्ष, जगदंबा लोकसेवा प्रतिष्ठान कोराडी; अध्यक्ष, महालक्ष्मी जगदंबा बिगर शेती सहकारी संस्था नांदाकोराडी; १९८८-९५ छत्रपती सेना व विद्यार्थी संघटनेत कार्य; १९९०-९५ अखिल महाराष्ट्र प्रकल्पग्रस्त बेरोजगार समितीचे कार्य; प्रकल्पग्रस्तांना न्याय मिळवून देण्याकरिता आंदोलनात सहभाग व अटक; कोराडी वीज प्रकल्पग्रस्तांच्या प्रश्नांसाठी लढा, १९९५-९९ जिल्हा उपाध्यक्ष, नागपूर जिल्हा युवा भारतीय जनता पक्ष; १९९९-२००१ जिल्हा सचिव, भारतीय जनता

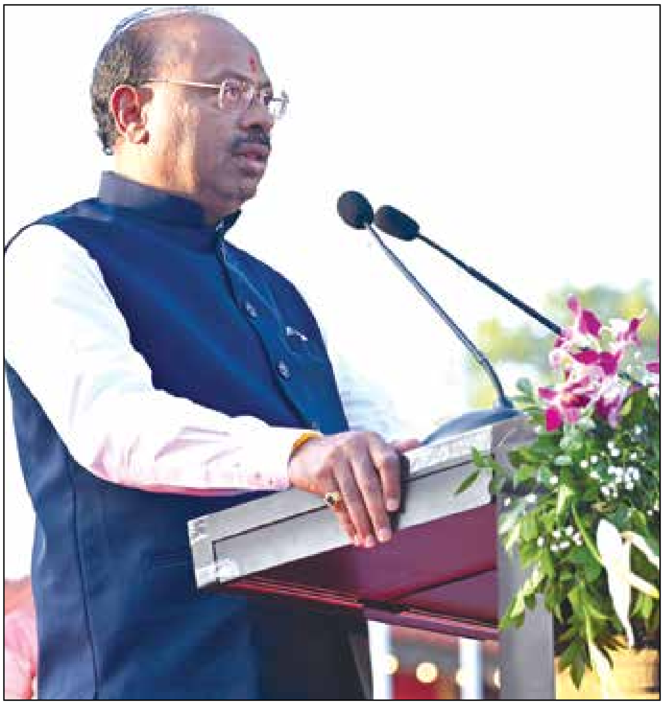

पक्ष, नागपूर; २००२-२००४ संघटन प्रमुख, कामठी भारतीय जनता पक्ष २०१०-२०११ नागपूर जिल्हा अध्यक्ष, भाजप; २०१४ महाराष्ट्र प्रदेश सचिव, भारतीय जनता पक्ष; १९९७-२००२ व २००२-२००४ सदस्य, जिल्हा परिषद, १९९७- २००२ सदस्य, आरोग्य व बांधकाम समिती; २००२-२००४ गटनेता भाजप व सेना, जिल्हा परिषद, नागपूर; २००४-२००९, २००९-२०१४ व २०१४-२०१९ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा, विधीमंडळाच्या पंचायत राज, सार्वजनिक उपक्रम व ग्रंथालय समितीचे सदस्य, डिसेंबर २०१४ ते २०१९ पर्यंत ऊर्जा, नवीन व नवीकरण ऊर्जा खात्याचे मंत्री व नागपूर जिल्ह्याचे पालकमंत्री. जानेवारी २०२२ मध्ये महाराष्ट्र विधानपरिषदेवर निवड; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर निवड.

(संदर्भ : महाराष्ट्र विधान परिषद सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय २०२२)

श्री. राधाकृष्ण सिंधुताई एकनाथराव विखे-पाटील

- **शिक्षण :** बी.एस्सी. (ॲग्री).
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** २१८-शिर्डी, जिल्हा-अहमदनगर.

इतर माहिती

१९८७-९५ अध्यक्ष, पद्मश्री डॉ. विठ्ठलराव विखे-पाटील सहकारी साखर कारखाना, लि., प्रवरानगर; संस्थापक चेअरमन, प्रवरा फळे-भाजीपाला उत्पादक व प्रक्रिया खरेदी-विक्री शेतकरी सहकारी संस्था, मर्या. प्रवरानगर, तालुका-राहता, जिल्हा-अहमदनगर; १९९५-२००० चेअरमन, दि. मुळा प्रवरा इले. को-ऑप. सोसायटी, लि., श्रीरामपूर; जून, २००२ ऑगस्ट, २००३ व्हाईस चेअरमन, सप्टेंबर २००५ ते डिसेंबर २००७ चेअरमन, अहमदनगर जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँकः या काळात बँकेद्वारे शेतकऱ्यांना ६ टक्के व्याजदराने कृषी कर्ज योजना राज्यात प्रथम सुरू केली; २००६ पासून संचालक, प्रवरा सहकारी बँक लि. लोणी, तालुका-राहता, जिल्हा-अहमदनगर, संचालक, प्रवरा ग्रामीण शिक्षण संस्था, प्रवरानगर, सदस्य, कार्यकारी परिषद, पुणे विद्यापीठ, कार्यकारी अध्यक्ष, पद्मश्री डॉ.विखे पाटील फाऊंडेशन, विळदघाट, अहमदनगर, विश्वस्त, श्री साईबाबा संस्थान, शिर्डी, प्रवरा ग्रामीण नैसर्गिक, सामाजिक अध्ययन संस्था, प्रवरानगर, प्रवरा रुरल मेडिकल ट्रस्ट, लोणी बु.।।;

दिनांक ६ ते १० नोव्हेंबर १९९८ मुंबई येथे 'ॲग्रो ॲडव्हॅन्टेज'चे शासनाच्या वतीने आयोजन करून राज्यातील सुमारे ५ लाख शेतकऱ्यांना शेतीविषयक प्रदर्शन भरवून आधुनिक शेतीबाबतची माहिती दिली; ८ फेब्रुवारी २००८ भारताचे पंतप्रधान डॉ. मनमोहन सिंग यांच्या हस्ते थोर अर्थतज्ज्ञ डॉ. धनंजयराव गाडगीळ यांच्या

स्मृतिप्रीत्यर्थ टपाल तिकिटाचे विमोचन व अर्धपुतळ्याचे अनावरण करून प्रवरानगरमध्ये भव्य शेतकरी मेळाव्याचे आयोजन केले; १९ जून २००८ रोजी भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेसच्या अध्यक्षा श्रीमती सोनिया गांधी यांच्या उपस्थितीत प्रवरानगर येथे भव्य महिला मेळाव्याचे आयोजन व महाराष्ट्र प्रदेश काँग्रेस कमिटीच्या जनजागरण विकास यात्रा, कार्यक्रमाचा शुभारंभ शिर्डी विधानसभा मतदारसंघापासून सुरू केला; एस.एस.सी. परीक्षेत दोन विषयात नापास विद्यार्थ्यांसाठी

एटीकेटी योजना लागू केली; राज्यातील कायम विनानुदानित माध्यमिक शाळांमधील 'कायम' शब्द वगळून सर्व शाळांना अनुदानित करण्याचा निर्णय घेतला; वेदांत फाऊंडेशन व महाराष्ट्र शिक्षण परिषद यांच्या संयुक्त विद्यमाने विद्यार्थ्यांने शालेय शिक्षण संगणकाच्या माध्यमातून द्यावयाच्या उपक्रमाची सुरुवात केली; शालेय शिक्षण विभागाचे संकेतस्थळ सुरू केले; इंग्रजी व इतर माध्यमांच्या शाळांमध्ये मराठी विषय सक्तीचा करण्याचा निर्णय घेतला; शिक्षण सेवकांच्या मानधनात वाढ केली; मुंबईत अकरावी प्रवेश ऑनलाइन पद्धतीने सुरू केला; उर्दू शिक्षणासाठी स्वतंत्र संचालनालयाची स्थापना केली; राज्यातील सर्व शाळांचे मूल्यांकन व प्रमाणीकरण करण्यासंदर्भात, तसेच शाळांच्या गुणात्मक वाढीसाठी कोअर ग्रुप व सल्लागार समितीचे गठन; राज्यातील प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण विभागाच्या कामकाजात सुसूत्रता आणून शैक्षणिक दर्जा उंचावण्यासाठी विविध उपक्रम व महत्त्वपूर्ण निर्णय घेऊन त्याची कार्यक्षमपणे अंमलबजावणी करण्याचा प्रयत्न शिक्षणमंत्री म्हणून केला;

१९९५-१९९९, १९९९-२००४, २००४-२००९, २००९-२०१४, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; मे १९९८ ते फेब्रुवारी १९९९ कृषी व जलसंधारण खात्याचे मंत्री; फेब्रुवारी १९९९ ते ऑक्टोबर १९९९ कृषी, जलसंधारण, दुग्धविकास आणि पशुसंवर्धन, मत्स्यव्यवसाय खात्याचे मंत्री; डिसेंबर २००८ ते ऑक्टोबर २००९ पर्यंत शालेय शिक्षण, विधि व न्याय खात्याचे मंत्री व छत्रपती संभाजीनगर (औरंगाबाद) जिल्ह्याचे पालकमंत्री; नोव्हेंबर २००९ ते नोव्हेंबर २०१० परिवहन, बंदरे, विधी व न्याय खात्याचे मंत्री; नोव्हेंबर २०१० ते सप्टेंबर २०१४ कृषी व पणन खात्याचे मंत्री व अमरावती जिल्ह्याचे पालकमंत्री; ऑक्टोबर २०१४ ते जून २०१९ विरोधी पक्ष नेता, महाराष्ट्र विधानसभा; २०१९ पासून भारतीय जनता पक्षाचे कार्य, जून २०१९ ते नोव्हेंबर २०१९ गृहनिर्माण खात्याचे मंत्री; ऑगस्ट २०२२ मध्ये मंत्रिपदाची शपथ, महसूल, पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय विकास खात्याचे मंत्री. नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. हसन सकिना मियालाल मुश्रीफ

- **शिक्षण :** बी.ए. (ऑनर्स).
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष.
- **मतदारसंघ :** २७३-कागल, जिल्हा-कोल्हापूर.

इतर माहिती

विद्यार्थी चळवळीत सक्रिय सहभाग; अध्यक्ष, आदर्श शिक्षण संस्था, कागल; अध्यक्ष, भाई माधवराव बागल शिक्षण संस्था, कोल्हापूर, अध्यक्ष, नागनाथ शिक्षण संस्था, एकोंडी; संस्थापक

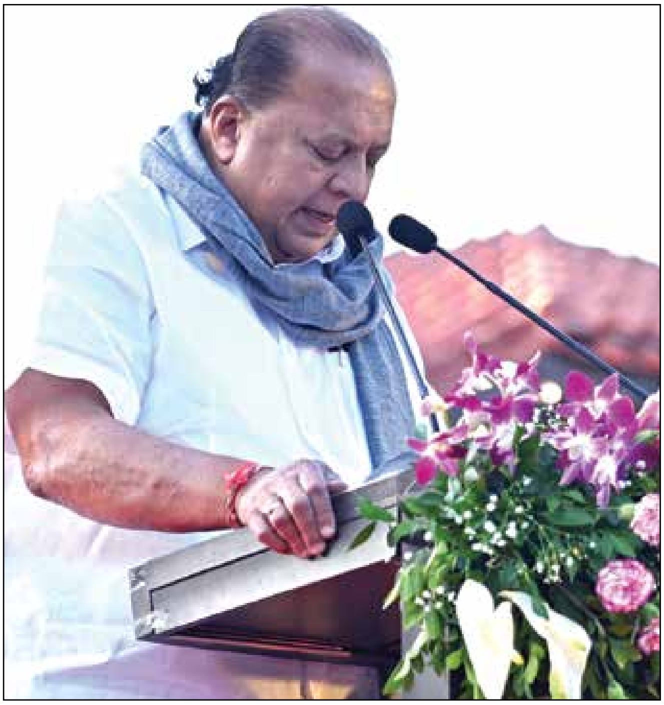

अध्यक्ष, छत्रपती शिवाजी सहकारी सोसायटी, कागल, शेतकरी, दुर्बल घटक व मागासवर्गीयांच्या विकासासाठी सातत्याने प्रयत्नशील; महाराष्ट्र कर्नाटक सीमाप्रश्नी शरदरावजी पवार यांच्या नेतृत्वाखालील आंदोलनात सक्रिय सहभाग; शेतकरी संघटनेच्या तंबाखू व दूध दरवाढ आंदोलनात सहभाग; सदस्य व १९९७-९८ सभापती, पंचायत समिती, कागल; सदस्य, जिल्हा परिषद, कोल्हापूर; १९८६-२०१५ संचालक, काही काळ व्हाईस चेअरमन व चेअरमन, कोल्हापूर जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक, या बँकेच्या माध्यमातून अनेक नावीन्यपूर्ण योजना सभासदांच्या हितार्थ राबवल्या. त्यामुळे शासनाने या बँकेचा विशेष गौरव केला; अध्यक्ष, संजय गांधी निराधार योजना, कागल; संचालक व उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य सहकारी दूध महासंघ मर्या. (महानंद), गोरेगाव, मुंबई; व्हाईस चेअरमन, खा. सदाशिवराव मंडलिक कागल तालुका सहकारी साखर कारखाना, हमीदवाडा; सदस्य, कागल तालुका खरेदी विक्री संघ, संस्थापक- संचालक, छत्रपती शाहू सहकारी साखर कारखाना लि. कागल; व्हाईस चेअरमन, कागल तालुका सह. सूतगिरणी मर्या. चेअरमन, शरद सहकारी सूतगिरणी मर्या; सहकारी कागल; संचालक, कोल्हापूर जिल्हा सहकारी कृषी उद्योग सहकारी संस्था; उपाध्यक्ष, जिल्हा काँग्रेस कमिटी; १९९९ पासून राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचे कार्य; प्रदेश उपाध्यक्ष, राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष; १९९९-२००४, २००४-२००९, २००९-२०१४, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; मार्च २००१ ते जुलै २००४ पशुसंवर्धन व दुग्धविकास खात्याचे राज्यमंत्री; जुलै २००४ ते ऑक्टोबर २००८ पशुसंवर्धन, दुग्धविकास, शालेय शिक्षण, औकाफ खात्यांचे राज्यमंत्री; नोव्हेंबर २००८ ते नोव्हेंबर २००९ नगरविकास, पशुसंवर्धन, दुग्धविकास, मत्स्यव्यवसाय, अल्पसंख्याक, औकाफ, विधि व न्याय खात्याचे

राज्यमंत्री; नोव्हेंबर २००९ ते जून २०१४, कामगार खात्याचे मंत्री; २७ जून २०१४ ते ऑक्टोबर २०१४ जलसंपदा (कृष्णाखोरे महामंडळ) खात्याचे मंत्री; जानेवारी २०१९ पासून ग्रामविकास खात्याचे मंत्री. तद्नंतर वैद्यकीय शिक्षण, विशेष साहाय्य खात्याचा कार्यभार; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. चंद्रकांत (दादा) सरस्वती बच्चू पाटील

- **शिक्षण :** बी.कॉम.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** टेलिकॉम मार्केटिंग.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** २१० - कोथरूड, जिल्हा-पुणे.

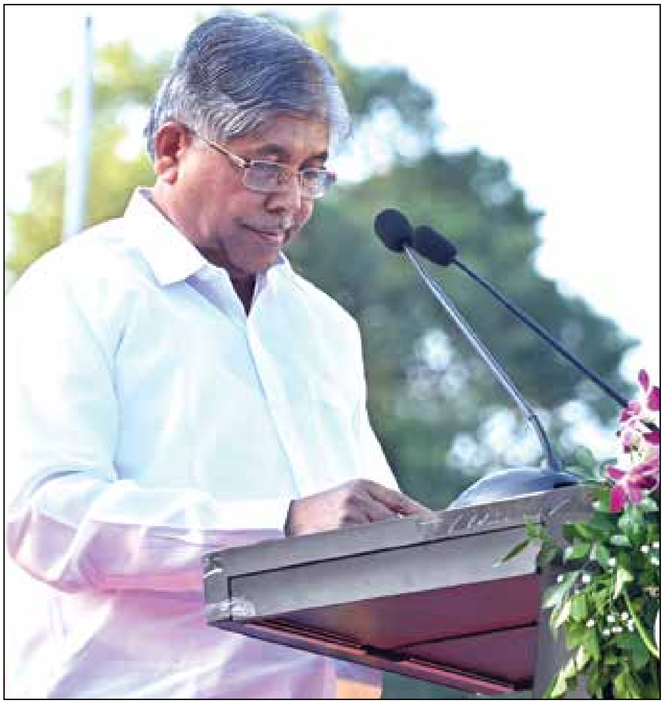

इतर माहिती

सन १९७७-१९८० विद्यार्थी कार्यकर्ता; १९८०-१९९३ पूर्णवेळ कार्यकर्ता व १९९०-१९९३ राष्ट्रीय सरचिटणीस, अखिल भारतीय विद्यार्थी परिषद; सचिव, रामभाऊ म्हाळगी प्रबोधिनी, मुंबई; १९९५-९९ सहकार्यवाह, राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघ, कोल्हापूर; विभाग; २००४-२००७ चिटणीस व दक्षिण महाराष्ट्र विभाग प्रमुख, महाराष्ट्र प्रदेश भारतीय जनता पक्ष; २००७-२०१० प्रदेश सरचिटणीस, २०१०-२०१५ प्रदेश उपाध्यक्ष, जुलै २०१९ पासून प्रदेशाध्यक्ष, महाराष्ट्र प्रदेश भारतीय जनता पक्ष; सन २००८-२०१४, २०१४-२०१९ सदस्य महाराष्ट्र विधान परिषद; ऑक्टोबर २०१४ ते ऑक्टोबर २०१९ महसूल व सार्वजनिक बांधकाम (सार्वजनिक उपक्रम वगळून) खात्याचे मंत्री; २०१४-२०१९ विधान परिषदेचे सभागृह नेते; ऑक्टोबर, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; ऑगस्ट २०२२ मध्ये मंत्रिपदाची शपथ, खाती - उच्च व तंत्रशिक्षण, वस्त्रोद्योग आणि संसदीय कार्य; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर निवड,

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. गिरीश गीता दत्तात्रय महाजन

- **शिक्षण :** बी.कॉम.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती व सामाजिक कार्य.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** १९-जामनेर, जिल्हा-जळगाव.

इतर माहिती

सदस्य, जामनेर तालुका एज्युकेशन सोसायटी; संचालक, इंदिराबाई ललवाणी प्राथमिक व माध्यमिक विद्यालय, जामनेरपुरा; अध्यक्ष, छत्रपती व्यायामशाळा, जामनेर; अध्यक्ष, पंडित दिनदयाळ

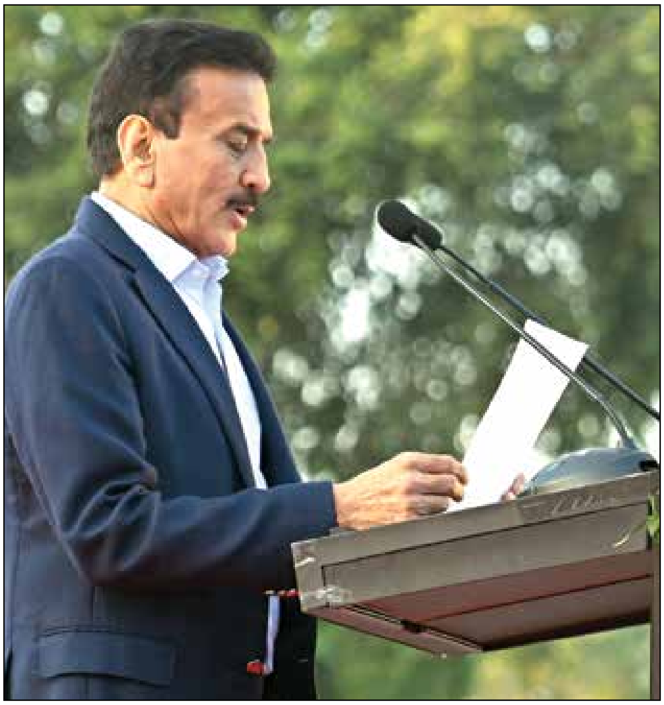

उपाध्यक्ष, शिक्षण प्रसारक मंडळ; अध्यक्ष, लोकहितवादी मंडळ; अध्यक्ष, वीर सावरकर क्रीडा व सांस्कृतिक मंडळ, जामनेर; अध्यक्ष, दत्तगुरु शिक्षण बहुउद्देशीय संस्था, चेअरमन, महालक्ष्मी ग्रामीण बिगर शेती सहकारी पतसंस्था, जामनेर; संचालक, श्रीकृष्ण दूध उत्पादक सहकारी संस्था; संचालक, तापी पूर्णा शुगर ॲण्ड अलाईड इंडस्ट्रीज, लि. जळगाव; कार्याध्यक्ष, गोविंद महाराज संस्थान, जामनेर; जिल्हाध्यक्ष, व्हॉलीबॉल व बॅडमिंटन असोसिएशन; अध्यक्ष, जिल्हा शूटींग बॉल असोसिएशन; अध्यक्ष, सिद्धगड मंदिर देवस्थान, रामपूर; अध्यक्ष, सोनेश्वर मंदिर देवस्थान ट्रस्ट, जामनेर; विद्यार्थ्यांना शालोपयोगी वस्तूंचे वाटप; विविध क्रीडा व वादविवाद स्पर्धांचे आयोजन; नेत्रचिकित्सा व रक्तदान शिबिरांचे आयोजन; लातूर व गुजरात भूकंपग्रस्तांना मदत कार्य; १९९२-९५ सरपंच, ग्रामपंचायत, जामनेर; कायम निमंत्रित सदस्य, महाराष्ट्र प्रदेश भारतीय जनता पक्ष; १९९०-९२ उपाध्यक्ष, जामनेर तालुका कार्यकारणी, भारतीय जनता पक्ष; १९९३-९५ सदस्य, महाराष्ट्र प्रदेश भारतीय जनता पक्ष, १९९५-१९९९, १९९९-२००४: २००४-२००९, २००९-२०१४, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; डिसेंबर २०१४ ते नोव्हेंबर २०१९ जलसंपदा खात्याचे मंत्री, नाशिक व नंदुरबार जिल्ह्याचे पालकमंत्री; ऑगस्ट २०२२ मध्ये मंत्रिपदाची शपथ, ग्रामविकास व पंचायत राज, पर्यटन खात्याचे मंत्री; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर निवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. गणेश सुभद्रा रामचंद्र नाईक

- **शिक्षण :** पदवीपर्यंत.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती आणि उद्योग.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** १५० - ऐरोली, जिल्हा-ठाणे.

इतर माहिती

संस्थापक, श्रमिक मंडळ या संस्थेमार्फत रा.फ.नाईक, फकीरजी नाईक शाळा व महाविद्यालय सुरू केले; जीवन आधार संस्था स्थापन करून या संस्थेमार्फत असंघटित कामगारांसाठी जनश्री विमा योजना सुरू केली; ग्रीन होम संस्थेच्या माध्यमातून भव्य प्रमाणात वृक्षारोपण, खारफुटीचे संवर्धन इत्यादी उपक्रम राबवले; नवी मुंबई क्रीडा संकुलाच्या माध्यमातून दरवर्षी ऑलिंपिक दर्जाच्या क्रीडा महोत्सवाचे आयोजन; नवी मुंबई शिक्षण व कला संकुलाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांसाठी विविध उपक्रमांचे आयोजन व शालोपयोगी वस्तूंचे वाटप, संपूर्ण महाराष्ट्रात ५० पेक्षा अधिक मोफत रुग्णवाहिकांचे वाटप, आपद्ग्रस्तांना मदत; बेराजगारांना रोजगार उपलब्ध करून दिला; भूमिपुत्र आणि स्थानिकांना न्याय देण्यासाठी सिडको आणि एमआयडीसीच्या माध्यमातून प्रकल्पग्रस्तांना साडेबारा टक्क्यांचा भूखंड मिळावा आणि एमआयडीसीच्या योजनेनुसार एक गुंठा जमीन मिळावी यासाठी यशस्वी प्रयत्न; नवी मुंबईला स्वयंपूर्ण पाणीपुरवठा व्हावा, यासाठी जीवन प्राधिकरणाकडून मोरबे धरण नवी मुंबई महानगरपालिकेकडे हस्तांतरण करून घेतले; ठाणे, बेलापूर महामार्गाचे काँक्रिटीकरण, टोलरहित प्रवासाची सोय; एका विशेष योजनेंतर्गत नवी मुंबई महानगरपालिकेसाठी २० वर्षांसाठी कोणतीही करवाढ नाही, या योजनेची ४ वर्षे यशस्वीपणे अंमलबजावणी; सिडकोने बांधलेल्या आणि मोडकळीस आलेल्या इमारतीसाठी २.५ एफ.एस.आय. शासनाकडून मंजूर करून घेतला; जागतिक तंत्रज्ञानांवर आधारित मलनिस्सारण केंद्र सुरू केले; तुर्भे येथे डम्पिंग ग्राऊंड सुरू केले; नवी मुंबई महानगरपालिकेच्या परिवहन सेवेत वातानुकूलित व्हॉल्वो, सीएनजी बस सेवा सुरू केली, वन कर्मचाऱ्यांना पाचवा वेतन आयोग लागू केला; तसेच वन कर्मचाऱ्यांना स्वसंरक्षणासाठी शस्त्रे मिळवून दिली.

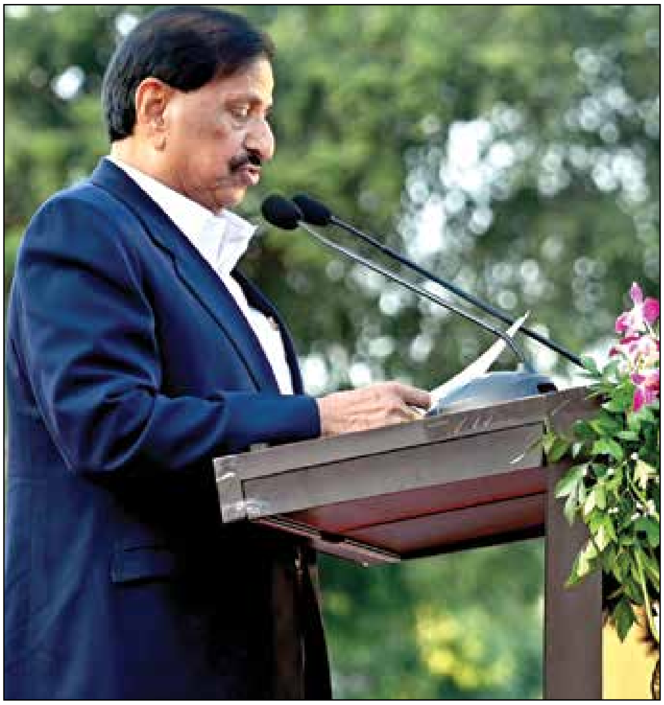

राज्यातील उद्योग प्रकल्पांना अनुमती देण्यासाठी त्यासंबंधीची प्रक्रिया सुलभ व गतिमान केली; प्रदूषण नियंत्रणासाठी राज्यभर प्रभावीपणे उपाययोजना केल्या; अविघटनशील घनकचरा विल्हेवाट कायदा संमत करण्याची कार्यवाही केली; १९९८ पर्यंत शिवसेना पक्षाचे कार्य; १९९९ ते २०१८ राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचे कार्य; उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र प्रदेश राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष; नवी मुंबई व ठाणे जिल्ह्यात पक्ष वाढीसाठी उल्लेखनीय कार्य केले; २०१८ पासून भारतीय जनता पक्षाचे कार्य; १९९०-९५, १९९५-९९, २००४-२००९, २००९-२०१४, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; १९९३-९५ विधानसभेतील शिवसेना पक्षाचे गटनेते; जून १९९५ ते मे १९९८ वने आणि पर्यावरण खात्याचे मंत्री; या काळात सरकार

आपल्या अंगणात या कायक्रर्माद्वारे जनतेशी प्रत्यक्ष संवाद, हाच कार्यक्रम पुढे 'जनता दरबार' व नंतर 'लोकशाही दिन' म्हणून सुरू झाला; नोव्हेंबर २००४ ते मार्च २००५ राज्य उत्पादन शुल्क व पर्यावरण खात्याचे मंत्री; मार्च २००५ ते फेब्रुवारी २००९ राज्य उत्पादन शुल्क, पर्यावरण व कामगार खात्याचे मंत्री; नोव्हेंबर २००९ ते ऑक्टोबर २०१४ राज्य उत्पादन शुल्क व पर्यावरण खात्याचे मंत्री; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड,

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. गुलाबराव रेवाबाई रघुनाथ पाटील

- **शिक्षण :** एच.एस.सी.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी, इंग्रजी व मारवाडी.
- **व्यवसाय :** शेती व व्यापार.
- **पक्ष :** शिवसेना.
- **मतदारसंघ :** १४-जळगाव-ग्रामीण, जिल्हा-जळगाव.

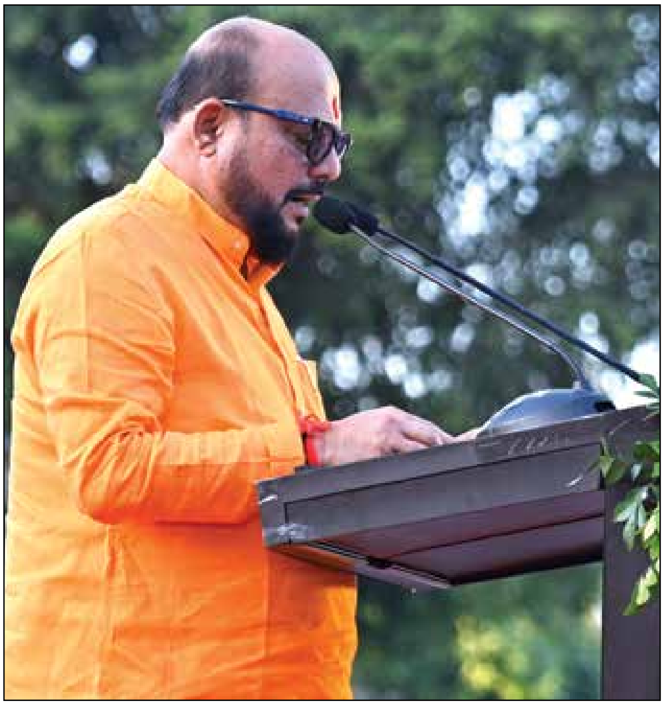

इतर माहिती

सन २००८ पासून संस्थापक अध्यक्ष, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मागासवर्गीय माध्यमिक विद्यालय, पाळधी; सन २०१२ पासून अध्यक्ष, पद्मालय शिक्षण प्रसारक मंडळ, म्हसावद; गरीब व दिव्यांग विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणासाठी आणि उन्नतीसाठी विविध मदत कार्य; रक्तदान शिबिरांचे आयोजन; सामाजिक अन्यायाविरुद्धच्या जनआंदोलनात सक्रिय सहभागः १९९२-९७ सदस्य व १९९७-९८ सभापती, पंचायत समिती; एरंडोल, १९९७-९९ सदस्य व सभापती, कृषी समिती, जिल्हा परिषद, जळगावः १९९२-९७ संचालक, कृषी उत्पन्न बाजार समिती, धरणगाव; १९९६-९९ सदस्य, म्हाडा, नाशिक विभाग, १९८४-८९ शिवसेना पक्षाचे शाखाप्रमुख, उप तालुका प्रमुख व १९९६ जिल्हा प्रमुख; २००३ उपनेता म्हणून कार्य; शिवसेनेची मुलूख मैदानी तोफ म्हणून विशेष ओळख, १९९९-२००४, २००४-२००९, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा, विधानमंडळाच्या पंचायत राज, रोजगार हमी, अंदाज समिती व आश्वासन समितीचे सदस्य, जुलै २०१६ ते नोव्हेंबर २०१९ सहकार खात्याचे राज्यमंत्री; परभणी जिल्ह्याचे पालकमंत्री; जानेवारी २०२० पासून पाणीपुरवठा व स्वच्छता खात्याचे मंत्री, नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. दादाजी रेश्माबाई दगडु भुसे

- **शिक्षण :** डी.सी.ई.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती व बांधकाम.
- **पक्ष :** शिवसेना.
- **मतदारसंघ :** ११५-मालेगाव-बाह्य, जिल्हा-नाशिक.

इतर माहिती

शिवसेना तालुका प्रमुख, मालेगाव; पक्षाच्या सर्व उपक्रमांत सक्रिय सहभाग; जागर शिवशाहीच्या माध्यमातून सर्वसामान्य माणसांना शासनाच्या विविध योजनांची माहिती दिली; संजय गांधी निराधार योजना, इंदिरा गांधी राष्ट्रीय वृद्धापकाळ निवृत्तिवेतन अनुदान योजना व श्रावण बाळ योजनेचे अनुदान लाभार्थींना मिळवून दिले; रस्ते, पिण्याचे पाणी, आरोग्य सुविधा यांसारखी सामाजिक कामे केली; महिला बचतगटाच्या माध्यमातून महिलांना रोजगाराच्या संधी उपलब्ध करून दिल्या; शासकीय पडिक जागा व गावठाणातील सरकारी जमीन १५,००० लाभार्थ्यांना मिळवून दिली; वनहक्क समितीच्या माध्यमातून वनजमिनी नियमित केल्या; दारिद्र्यरेषेखालील व्यक्तींना मदत; मालेगाव येथे अतिरिक्त जिल्हाधिकारी कार्यालय सुरू करण्यासाठी प्रयत्न; आम आदमी विमा योजना, स्वर्णजयंती ग्रामीण रोजगार योजना राबवली; लोकसहभागातून ए.पी.जे.अब्दुल कलाम बंधारा तयार केला; गरिबांना अल्प किमतीत घरे मिळवून दिली; भारत निर्माण व राष्ट्रीय पेय जल अंतर्गत पाणीपुरवठा योजना कार्यान्वित केली; सामूहिक विवाहांचे आयोजन; गोरगरीब रुग्णांना मदत, रक्तदान शिबिरांचे आयोजन, आरोग्य तपासणी शिबिरांचे आयोजन, रुग्णवाहिका उपलब्ध करून दिली; शालोपयोगी वस्तूंचे वाटप; संगणक प्रशिक्षण केंद्र सुरू केले; जिमखाना सुरू केला; व्यसनमुक्ती व स्वच्छता अभियान राबवले; जागर शिवशाहीचा कार्यक्रमाच्या माध्यमातून जातीचे दाखले मिळवून दिले; २००४-

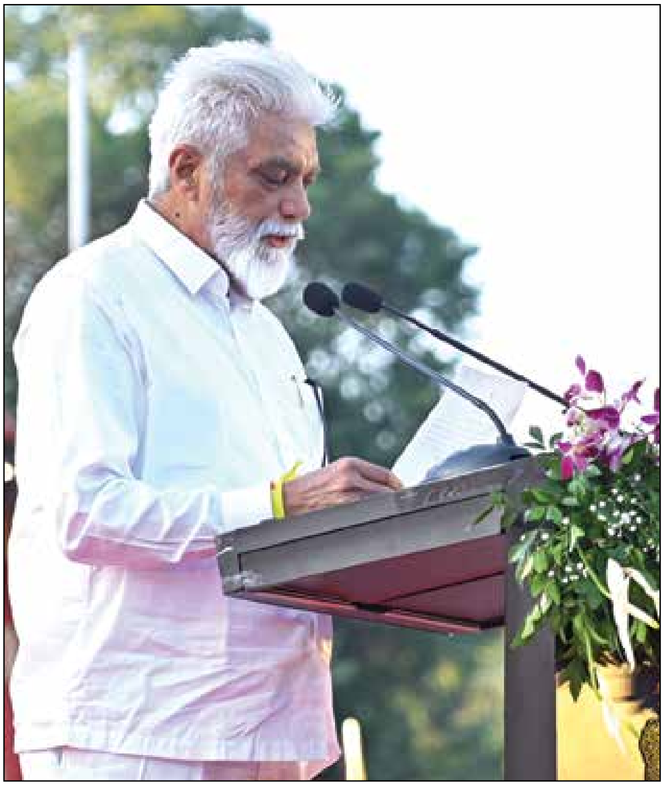

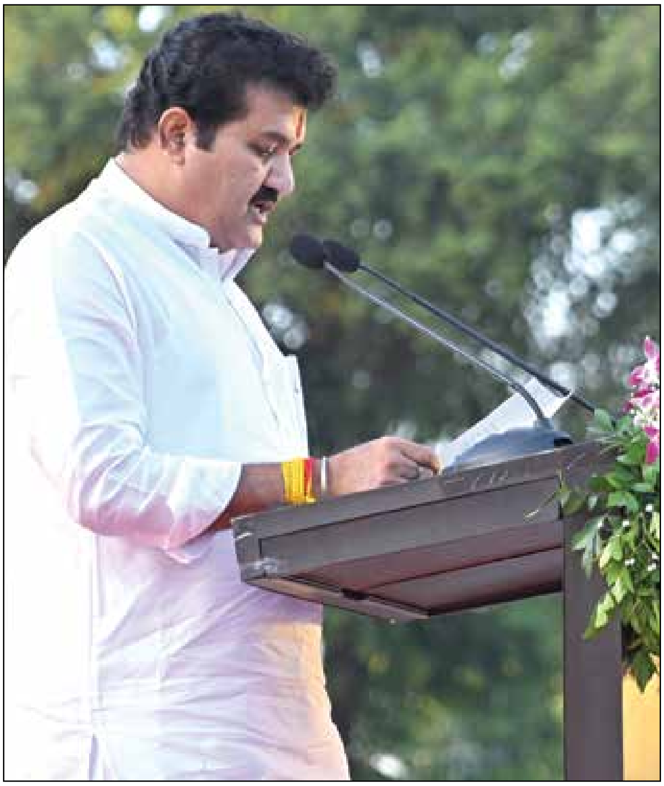

२००९, २००९-२०१४, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; ५ डिसेंबर २०१४ ते नोव्हेंबर २०१९ सहकार खात्याचे राज्यमंत्री व धुळे जिल्ह्याचे पालकमंत्री; जानेवारी २०२० ते जुलै २०२२ कृषी व माजी सैनिकांचे कल्याण खात्याचे मंत्री. तद्नंतर सार्वजनिक बांधकाम (सार्वजनिक उपक्रम) खात्याचा कार्यभार; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. संजय प्रमिला दुलीचंद राठोड

- **शिक्षण :** बी.कॉम., बी.पी.एड.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी, इंग्रजी व बंजारा.
- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** शिवसेना.
- **मतदारसंघ :** ७९-दिग्रस, जिल्हा-यवतमाळ.

इतर माहिती

सचिव, छत्रपती शिवाजी कला, शिक्षण क्रीडा, कृषी व ग्रामीण विकास प्रतिष्ठान, शिवपुरी, तालुका कळंब, जिल्हा यवतमाळ, आर्थिकदृष्ट्या मागासलेल्या विद्यार्थ्यांना शालोपयोगी साहित्याचे वाटप, आदिवासींसाठी नृत्य व लोकनृत्य स्पर्धेचे आयोजन; २००३-०४ प्लास्टिकमुक्ती अभियाचे आयोजन; २००२-०४ मच्छरमुक्ती अभियानांचे आयोजन; कुपोषित बालकांना दूध पावडर व बिस्किटांचे वितरण; आत्महत्या केलेल्या शेतकऱ्यांच्या कुटुंबीयांना आर्थिक मदत. रुग्णांना सर्वोतोपरी मदत, सहकाराच्या माध्यमातून जनतेच्या विकासासाठी सर्वोतोपरी प्रयत्न, ग्रामविकास सहकारी संस्था, आदिवासी सहकारी संस्था, विविध कार्यकारी संस्था, जिनिंग प्रेसिंग सहकारी संस्था, तालुका देखरेख सहकारी संस्था, खरेदी-विक्री सहकारी संस्था, कृषी उत्पन्न बाजार समितीच्या कार्यात सक्रिय सहभाग; १९९१ पासून शिवसेनेचे कार्य, १९९७ जिल्हाप्रमुख, शिवसेना यवतमाळ जिल्हा; शिवसेनेच्या सर्व आंदोलनात सक्रिय सहभाग; विदर्भस्तरीय आदिवासी परिषद, बंजारा समाज मेळावा व सरपंच परिषदेचे आयोजन; निराधारांना अनुदानासाठी तसेच पाणी प्रश्न व शेतकऱ्यांचे प्रश्न सोडवण्यासाठी धरणे, तसेच अन्याय अत्याचाराविरोधी आंदोलनात सक्रिय सहभाग; २००४-२००९, २००९-२०१४, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा, सदस्य, पंचायत राज समिती; सदस्य, उपविधान समिती; ५ डिसेंबर २०१४ ते नोव्हेंबर २०१९ महसूल खात्याचे राज्यमंत्री; जानेवारी २०१९ ते २८ फेब्रुवारी २०२१ वने व भूकंप पुनर्वसन खात्याचे मंत्री. तद्नंतर मृद् व जलसंधारण खात्याचे मंत्री; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर निवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री.धनंजय रुक्मिणी पंडितराव मुंडे

- **शिक्षण :** बी.एस.एल.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती, व्यापार व समाजसेवा.
- **पक्ष :** राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष.
- **मतदारसंघ :** २३३-परळी, जिल्हा बीड.

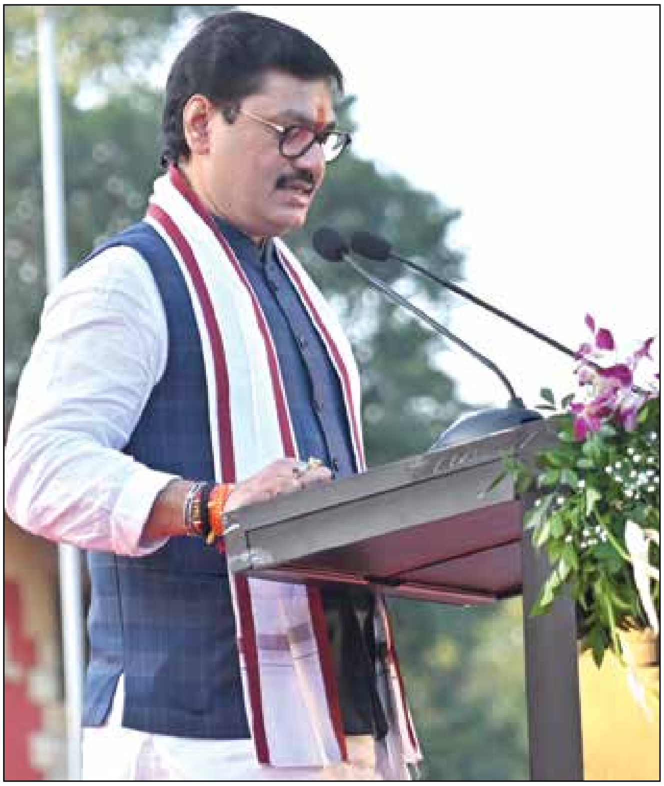

इतर माहिती

अध्यक्ष, नाथ प्रतिष्ठान, परळी वैजनाथ, या संस्थेमार्फत सामूहिक विवाहांचे आयोजन; वृक्षलागवड, आरोग्य तपासणी शिबिरांचे आयोजन; विविध क्रीडा स्पर्धांचे, तसेच सांस्कृतिक कार्यक्रमांचे आयोजन; विद्यार्थ्यांना शालोपयोगी वस्तूंचे वाटप; २००३ मध्ये घाटनांदूर येथील रेल्वे अपघातात १२ जणांचे प्राण वाचवले; ग्रामीण भागातील पिण्याच्या पाण्याचा गंभीर प्रश्न सोडवण्यासाठी अनेक गावात २०० पेक्षा अधिक विंधन विहिरी घेतल्या; २००१ मध्ये बेरोजगार व दहशतवादविरोधी युवक मोर्चा; २००८ दिल्ली येथील युवाक्रांती रॅलीत महाराष्ट्रातील युवकांचे नेतृत्व; २००९ मध्ये पुणे येथे युवा संकल्प रॅलीचे आयोजन केले; १९९७-१९९८ भारतीय जनता युवा मोर्चा, महाराष्ट्र प्रदेश विद्यार्थी आघाडीचे प्रमुख; १९९८-२००१ उपाध्यक्ष व २००१-२००७ सरचिटणीस व २००७-२०१० अध्यक्ष, भारतीय जनता युवा मोर्चा; नोव्हेंबर २०१४ पासून राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचे कार्य; २००२-२००७ सदस्य, २००७-२०१० उपाध्यक्ष, जिल्हा परिषद, बीड; संचालक, संत जगमित्र सहकारी सुतगिरणी मर्यादित, टोकवाडी, परळी वैजनाथ; २०१०-२०१६, २०१६-२०१९, सदस्य, महाराष्ट्र विधान परिषद; डिसेंबर २०१४ ते ऑक्टोबर २०१९ विरोधी पक्ष नेता, महाराष्ट्र विधानपरिषद; २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा, जानेवारी २०२० - ऑगस्ट २०२२ सामाजिक न्याय, विशेष साहाय्य खात्याचे मंत्री; तद्नंतर कृषी खात्याचे मंत्री; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. मंगल प्रभात प्रेमकंवर गुमानमल लोढा

- **शिक्षण :** बी.कॉम., एलएल.बी., सी.ए.(इंटर).
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी, इंग्रजी व गुजराती.
- **व्यवसाय :** उद्योग व व्यापार.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** १८५-मलबार हिल, जिल्हा-मुंबई शहर.

इतर माहिती

सरचिटणीस, विद्यार्थी संघटना जोधपूर विद्यापीठ; १९७३-१९७५ जयप्रकाश नारायण यांच्या नेतृत्वाखालील नवनिर्माण चळवळीमध्ये विद्यार्थ्यांचे नेतृत्व; स्वयंसेवक, राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघ; आणीबाणीत स्थानबद्ध; अध्यक्ष दक्षिण मुंबई कारसेवा समिती; रामजन्मभूमी

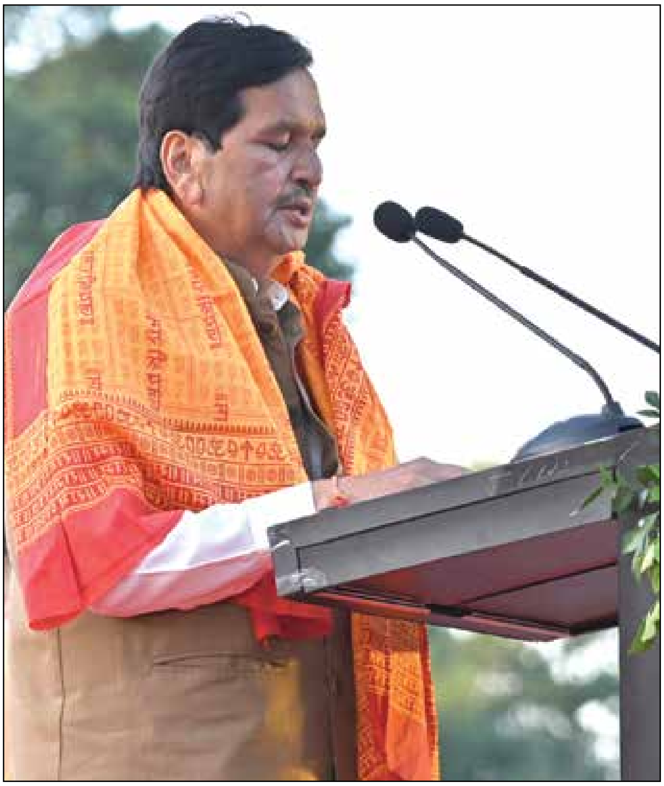

चळवळीचे नेतृत्व; १९९०-१९९२ मध्ये चलो अयोध्या चळवळीत सहभाग; व्ही.टी. रेल्वे स्थानकाचे नामांतर व अंजूमन इस्लाममध्ये बहुसंख्याक समाजासाठी आरक्षण मिळावे यासाठी मोर्चाचे आयोजन; सचिव, सिटीझन्स ऑर्गनायझेशन फॉर पब्लिक ओपिनियन; उपाध्यक्ष, (दोन वेळा), मुंबई भाजप; जून २०१९ पासून अध्यक्ष, मुंबई शहर, भारतीय जनता पक्ष; अध्यक्ष, जैन कुशल मंडळ; अध्यक्ष, महावीर इंटरनॅशनल, मुंबई; सदस्य, लायन्स क्लब, मलबार हिल; ताडदेव परिसर विकासात सहभाग; नगरसेवक, मुंबई महानगरपालिका; पूरग्रस्तांसाठी मदत कार्य; गुटखाविरोधी आंदोलन व जनजागरण मोहीम सुरू केली; मलबार हिल ऑलिंपिक्सद्वारे विविध स्पर्धांचे आयोजन; सामूहिक दीपोत्सव, गणेशोत्सव व विद्यार्थ्यांसाठी विविध स्पर्धांचे आयोजन; हळदीघाट, जालियनवाला बाग, झाशी यांसारख्या धार्मिक, ऐतिहासिक स्थळांचे पावित्र्य राहावे यासाठी विविध प्रयत्न; बेरोजगारीची समस्या सोडवण्यासाठी मोफत सेवायोजन विभागाची निर्मिती; ९ ऑगस्ट १९९७ रोजी क्रांतीदिनी भारत जोडोसाठी मानवी साखळीचे आयोजन; सामूहिक गोविंदा, आरोग्य तपासणी, रक्तगट तपासणी शिबिर, ज्येष्ठ नागरिक सहल, गरजू विद्यार्थ्यांना शालोपयोगी साहित्यांचे वाटप, विद्यार्थ्यांकडून माफक शैक्षणिक शुल्क घेण्यात यावे यासाठी प्रयत्न; दिवाळी सणानिमित्त ना नफा ना तोटा तत्त्वावर जीवनाश्यक वस्तूंचे वाटप इत्यादी कार्यक्रमांचे आयोजन; १९९७ महाराष्ट्रात प्रथमच माहितीचा अधिकार हे अशासकीय विधेयक आणले व या विषयावर योग्य चर्चा घडवली. सन २००५ मध्ये महाराष्ट्र शासनाने माहितीचा अधिकार कायदा पास केला. केंद्र शासनाने तो स्वीकारला; १९९५-१९९९, १९९९-२००४, २००४-२००९, २००९-२०१४, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; ऑगस्ट २०२२ मध्ये मंत्रिपदाची शपथ, कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नावीन्यता खात्याचे मंत्री; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर निवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. उदय स्वरूपा रवींद्र सामंत

- **शिक्षण :** डिप्लोमा इन ऑटोमोबाईल इंजिनिअरिंग.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती व व्यापार.
- **पक्ष :** शिवसेना.
- **मतदारसंघ :** २६६-रत्नागिरी, जिल्हा-रत्नागिरी.

इतर माहिती

अध्यक्ष, रत्नागिरी जिल्हा क्रिकेट असोसिएशन; अध्यक्ष, श्री साई अनिरुद्ध एज्युकेशन सोसायटी या संस्थेमार्फत इंग्रजी माध्यमाची शाळा, औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था व महाविद्यालय सुरू केले; अध्यक्ष, पाली पंचक्रोशी विविध कार्यकारी सोसायटी, अध्यक्ष रत्नागिरी जिल्हा कला व सांस्कृतिक कलाकार संघटना, रत्नागिरी, उपाध्यक्ष, रत्नागिरी जिल्हा ऑटो चालक, मालक संघटना, रत्नागिरी संस्थापक शांतादुर्गा नागरी सहकारी पतसंस्था, रत्नागिरी: २०००-२००३ अध्यक्ष रणजित ग्रामीण बिगर शेती सहकारी पतसंस्था, पाली, अध्यक्ष, लोकमान्य ग्राहक सहकारी संस्था, पाली, संस्थापक सदस्य अभिनव स्वयंरोजगार सेवा सहकारी संस्था, संस्थापक, ज्ञानज्योती सार्वजनिक ग्रंथालय, पाली; मुख्य प्रवर्तक, नियोजित रत्नागिरी स्वयंरोजगार सेवा संस्था फेडरेशन, सल्लागार, सह्याद्री स्वयंरोजगार सेवा सहकारी संस्था संस्थापक, श्री लक्ष्मी पल्लिनाथ ग्राहक सहकारी, संस्था, अध्यक्ष नियोजित रत्नागिरी तालुका अर्पण पुनर्वसन सेवा संस्था मर्यादित; १९९६-१९९९ अध्यक्ष, युवा मंच, पाली, २००२-२००३ अध्यक्ष रणजित ग्रामीण सहकारी पतसंस्था,

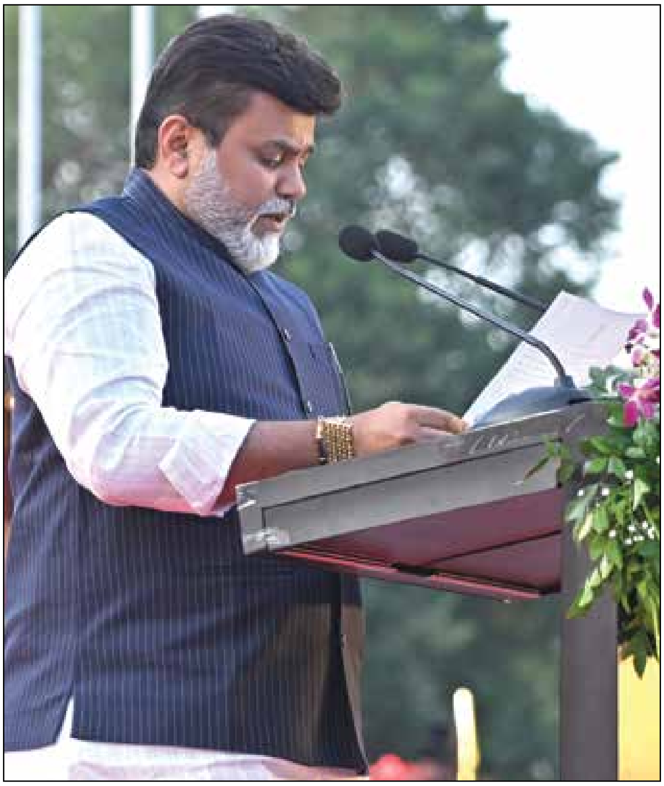

पाली, २००० मध्ये खादी ग्रामोद्योग शिबिराचे रत्नागिरी येथे आयोजन. रत्नागिरी, चाटे क्लासेसविरोधी मोर्चात सहभाग, जयहिंद सामाजिक संस्था स्थापन करून या संस्थेमार्फत रक्तदान शिबिर कार्यक्रमाचे आयोजन; जिल्हास्तरीय जाखडी स्पर्धेचे आयोजन; गरीब रुग्णांना मदत; स्वामी विवेकानंद व्याख्यानमालेचे आयोजन; गरीब व होतकरू विद्यार्थ्यांना शालोपयोगी वस्तूंचे वाटप, गरीब व गरजूंना संसारोपयोगी वस्तूंचे वाटप, वृक्षारोपण कार्यक्रमाचे आयोजन; आंतरमहाविद्यालयीन युवा महोत्सवाचे आयोजन, स्वातंत्र्यसैनिक व गुणवंत विद्यार्थी यांच्या सत्कार समारंभाचे आयोजन; रत्नागिरी जिल्ह्यात ८० गावांमध्ये युवक जोडो कार्यक्रमाचे आयोजनः श्रमदानातून खानू, जोयशीवाडी, पाथरट, पावस, तोणदे व कशेळी या गावात बंधारे बांधले, नाचणे गावाच्या नळपाणी योजनेसाठी

जीवन प्राधिकार कार्यालयावर मोर्चा काढला; पूर्णगड येथील वादळग्रस्तांना मदत; जिल्हास्तरीय मॅरेथॉन स्पर्धेचे आयोजन, कोकण रेल्वे प्रकल्पग्रस्तांचे प्रश्न सोडवण्यासाठी प्रयत्न; कोतवडा हायस्कूलमध्ये विज्ञान प्रदर्शनांचे आयोजन, दाभिळवाडी रस्त्याच्या डांबरीकरणासाठी प्रयत्न, न्यु इंग्लिश हायस्कूल, पाली, माध्यमिक विद्यामंदिर नाणीज, अ. आ. देसाई हायस्कूल हातखंबा, न्यु इंग्लिश स्कूल टेंभे, आदर्श विद्यामंदिर कुरतडे, महालक्ष्मी माध्यमिक विद्यामंदिर खेडशी व जागुष्टे माध्यमिक हायस्कूल कुवारबांव या शाळांना संगणक सॉफ्टवेअर मिळवून दिले.

रत्नागिरीत विविध ठिकाणी क्रिकेट स्पर्धांचे आयोजन, सदस्य, अखिल भारतीय मराठी नाट्य परिषद नियामक मंडळ, मुंबई, अध्यक्ष, अखिल भारतीय मराठी नाट्य परिषद, रत्नागिरी शाखा, बालमहोत्सव, नाट्यस्पर्धा, एकांकिका स्पर्धा व रंगसंमेलनाचे आयोजन, २००३-२००४ चा महाराष्ट्र पत्रकार संघाचा 'कोकण रत्न' पुरस्कार व २००४-२००५ चा रमजान मुबारक तर्फे 'युवा रत्न' पुरस्कार प्राप्त; सन २००७ चा 'दि प्राईड ऑफ इंडिया'चा भास्कर ॲवॉर्ड, सन २०१३ मध्ये कोकण मराठी साहित्य परिषदेचा 'साहित्य मित्र सन्मान पुरस्कार' प्राप्त; १९९६-१९९९ एन.एस.यु.आय.च्या कार्यात सक्रिय सहभाग, फेब्रुवारी १९९५ ते मे १९९९ उपाध्यक्ष, जिल्हा युवक काँग्रेस; अध्यक्ष, रत्नागिरी जिल्हा राष्ट्रवादी युवक काँग्रेस; १९९९-२००१ निरीक्षक, कोल्हापूर जिल्हा राष्ट्रवादी युवक काँग्रेस; १९९९-२००० चिटणीस, जुलै २०१० ते २०१२ अध्यक्ष, महाराष्ट्र प्रदेश राष्ट्रवादी युवक काँग्रेस; ऑक्टोबर २०१४ पासून शिवसेना पक्षाचे कार्य; २००४-२००९, २००९-२०१४, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; ११ जून २०१३ ते सप्टेंबर २०१४ नगरविकास वने, विधि व न्याय, बंदरे व मत्स्यव्यवसाय खात्याचे राज्यमंत्री; विधिमंडळाच्या रोजगार हमी व पंचायत राज समितीचे सदस्य; जानेवारी,२०२०- जुलै २०२२ उच्च व तंत्रशिक्षण खात्याचे मंत्री. तद्‌नंतर उद्योग खात्याची जबाबदारी; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. जयकुमार नयनकुवर जितेंद्रसिंह रावल

- **शिक्षण :** बी.कॉम., एम.बी.ए. (यु.के.).
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी, इंग्रजी व अहिराणी.
- **व्यवसाय :** शेती व उद्योग.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** ८-शिंदखेडा, जिल्हा-धुळे.

इतर माहिती

यु.के.मधील कार्डीफ विद्यापीठातून विजयी होणारा ब्रिटिशेत्तर पहिला विद्यार्थी; सचिव, स्वोद्धारक विद्यार्थी संस्था, दोंडाईचा; संस्थापक-चेअरमन, राणी माँसाहेब मनुबादेवी रावल सह. पतसंस्था लि. दोंडाईचा; संचालक, कृषी उत्पन्न बाजार समिती, शिंदखेडा, तालुका दोंडाईचा, जिल्हा धुळे; संचालक, धुळे जिल्हा सह. बँक लि.

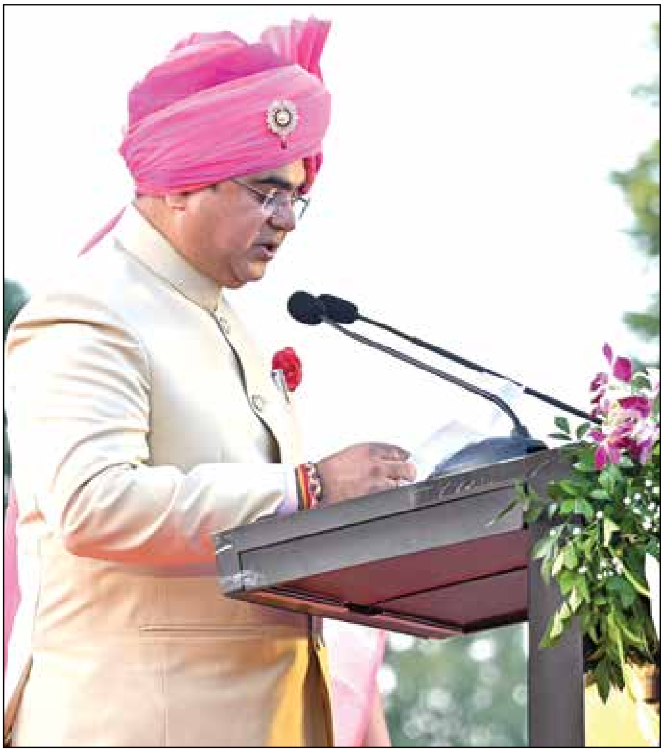

धुळे; संस्थापक- अध्यक्ष, जय श्रमशक्ती मिनीडोअर चालक-मालक संघटना; संचालक, युनिव्हर्सल स्टार्च प्रा. लि. दोंडाईचा, जिल्हा-धुळे; संचालक, युनिक शुगर्स प्रा. लि., दोंडाईचा, जिल्हा धुळे; संस्थापक-अध्यक्ष, जयहिंद मित्र मंडळ, दोंडाईचा; या मंडळामार्फत सोनशेलू, तालुका-शिंदखेडा, जिल्हा- धुळे या गावाला दत्तक घेऊन स्वच्छता अभियान प्रभावीपणे राबवले. त्यामुळे या गावाला २००३ मध्ये विभागात आदर्श गाव पुरस्कार प्राप्त; पाणी अडवा, पाणी जिरवा, वृक्ष लागवड, व्यसनमुक्ती कार्यक्रमांचे आयोजन; जयहिंद मित्र मंडळामार्फत सार्वजनिक गणेश उत्सवाच्या काळात समाज प्रबोधनासाठी सांस्कृतिक कार्यक्रमांचे आयोजन; राष्ट्रीय सरचिटणीस भारतीय युवा मोर्चा, नवी दिल्ली प्रदेश सरचिटणीस व धुळे जिल्हा अध्यक्ष, भारतीय जनता पक्ष; २००१ सदस्य व सभागृह नेता, वरवाडे नगरपरिषद दोंडाईचा; कृभकोचे नाशिक, धुळे, जळगाव, नंदूरबार व ठाणे जिल्हा प्रतिनिधी म्हणून निवड; २००४-२००९, २००९-२०१४, २०१४-२०१९,२०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; २००४ मध्ये विधिमंडळ सदस्यांची युथ फोरम नावाने संघटना स्थापन केली; सदस्य, पंचायत राज समिती; सदस्य, अंदाज समिती, सार्वजनिक उपक्रम समिती; सदस्य, क्रीडा धोरण समिती; जून २०१५ ते जुलै २०१६ रोजगार हमी योजना समितीचे समिती प्रमुख; ८ जुलै २०१६ ते नोव्हेंबर २०१९ पर्यटन, रोजगार हमी, अन्न व औषध प्रशासन, राजशिष्टाचार खात्याचे मंत्री, नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्रीमती पंकजा प्रज्ञा गोपीनाथराव मुंडे-पालवे

- **शिक्षण :** बी.एस्सी., एम.बी.ए.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती व सामाजिक कार्य.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** २३३-परळी, जिल्हा-बीड.

इतर माहिती

वैद्यनाथ सर्वांगीण विकास संस्थेमार्फत शाळा, महाविद्यालये, औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, अभियांत्रिकी महाविद्यालय सुरू केले; महिलांच्या आर्थिक उन्नतीकरिता बचतगट स्थापन केले, त्या माध्यमातून महिलांना रोजगार व अर्थसाहाय्य उपलब्ध करून दिले; विमुक्त व इतर मागास समाजातील, तसेच आर्थिक दुर्बल घटकातील लोकांना सतत साहाय्य, ऊसतोड कामगारांच्या उन्नतीसाठीही प्रयत्न केले; संचालिका, पंडित दीनदयाळ उपाध्याय सहकारी बँक व पन्नगेश्वर सहकारी साखर कारखाना लि.; अध्यक्षा, वैद्यनाथ सहकारी साखर कारखाना लि. पांगरी, ता. परळी, जिल्हा-बीड; संचालिका, महाराष्ट्र राज्य सहकारी साखर कारखाना संघ मुंबई; संचालिका, दीनदयाळ नागरी सहकारी बँक लि. अंबाजोगाई; २०१३-२०१५ प्रदेशाध्यक्षा, महाराष्ट्र प्रदेश भारतीय जनता पक्ष, युवा मोर्चा; २००९-२०१४ सदस्या, महाराष्ट्र विधानसभा; ऑक्टोबर २०१४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवडः ३१ ऑक्टोबर २०१४ पासून ग्रामविकास, जलसंधारण, महिला व बालविकास आणि रोजगार हमी योजना खात्यांचे मंत्री; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १३ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. अतुल लीलावती मोरेश्वर सावे

- **शिक्षण :** बी.कॉम.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** उद्योग.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** १०९-औरंगाबाद पूर्व, जिल्हा- औरंगाबाद.

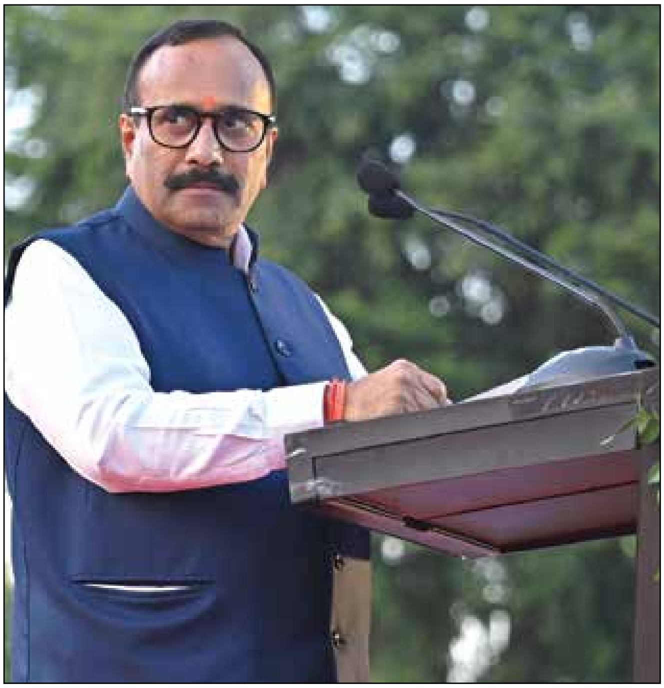

इतर माहिती

सदस्य, मुकूलहार शिक्षण संस्था, औरंगाबाद; उपाध्यक्ष, श्री. भद्रामारुती देवस्थान ट्रस्ट, खुदलाबाद, जिल्हा औरंगाबाद, १९९६-१९९९ सदस्य महाराष्ट्र कामगार कल्याण मंडळ, मुंबई १९९८-२००३ औरंगाबाद शहर अध्यक्ष, २००३-२००९ महाराष्ट्र प्रदेश कार्यकारणी सदस्य व २००९-२०१५ चिटणीस, भारतीय जनता पक्ष. २००५ मे २०१४ या काळातील एल जी इलेक्ट्रॉनिक्स कंपनी बेस्ट व्हेंडर ॲवॉर्डने सन्मानित; २०१०-२०११ आय.के.ई.ए. बेस्ट इनोव्हेशन ॲवॉर्ड, २०१२ दैनिक भास्करचा बिझनेस मॅन ऑफ द इअर ॲवॉर्ड व २०१४ चा स्पेशल ॲवॉर्ड फॉर एक्सपोर्ट, तसेच इपेक इंडिया स्टार परफॉर्मर इन डोमॅस्टिक होम प्रॉडक्ट्स पुरस्काराने सन्मानित; २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; १६ जून २०१९ ते ९ ऑक्टोबर २०१९ उद्योग, खनिकर्म, अल्पसंख्याक विकास व वक्फ खात्याचे राज्यमंत्री; ऑगस्ट २०२२ मध्ये मंत्रिपदाची शपथ, खाती - गृहनिर्माण, इतर मागास बहुजन कल्याण; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर निवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

डॉ. अशोक जनाबाई रामाजी उईके

- **शिक्षण :** एम.एस्सी. (प्राणीशास्त्र), पीएच.डी.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** अध्यापन.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** ७७-राळेगाव, (अनुसूचित जमाती), जिल्हा-यवतमाळ.

इतर माहिती

१९९१-०८ अधिव्याख्याता, जिजामाता महाविद्यालय, बुलडाणा; २००८-२०१२ प्राचार्य, श्री. आर. आर. लोहोटी विज्ञान महाविद्यालय, मोर्शी, जिल्हा अमरावती; २०१२-२०१३ प्राचार्य, वाय.डी.व्ही.डी. महाविद्यालय, तिवसा, जिल्हा अमरावती; अध्यक्ष, बिरसामुंडा आदिवासी सहकारी सोसायटी; नगरसेवक व काही काळ उपाध्यक्ष, नगरपालिका, बुलडाणा; सचिव व प्रदेश उपाध्यक्ष, आदिवासी आघाडी; भारतीय जनता पक्ष; २०१४-२०१९ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; जून २०१९ ते ऑक्टोबर २०१९ आदिवासी विकास खात्याचे मंत्री; ऑक्टोबर २०१९ मध्ये आणि नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. शंभूराज विजयादेवी शिवाजीराव देसाई

- **शिक्षण :** एस.वाय.बी.कॉम.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** शिवसेना.
- **मतदारसंघ :** २६१-पाटण, जिल्हा-सातारा.

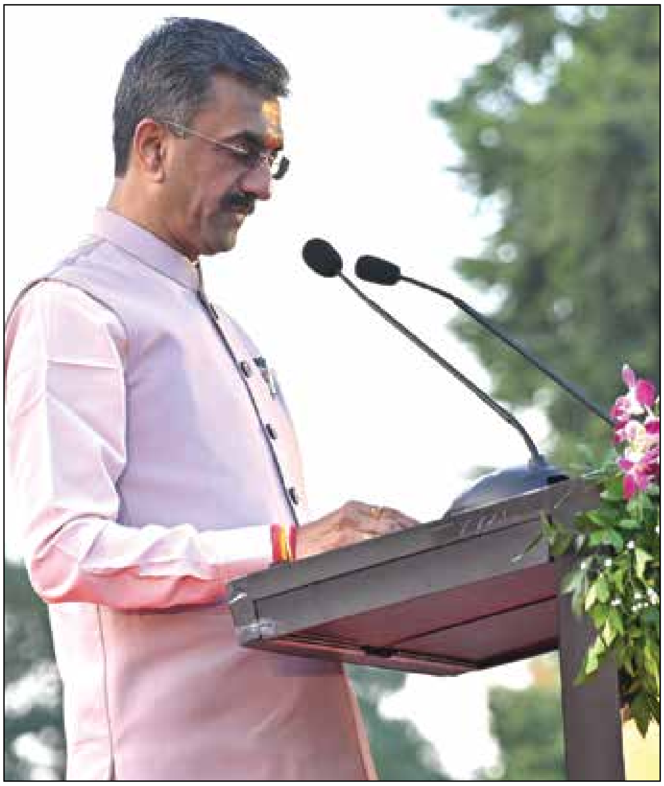

इतर माहिती

अध्यक्ष, लोकनेते बाळासाहेब देसाई फाउंडेशन, दौलतनगर; मार्गदर्शक, बाळासाहेब देसाई शिक्षण समूह, दौलतनगर; प्रमुख विश्वस्त, दौलत औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था; सल्लागार, मोरणा शिक्षण संस्था मर्या., दौलतनगर, मरळी, तालुका-पाटण या संस्थेतर्फे पॉलिटेक्निक कॉलेज, ज्युनिअर व सिनिअर कॉलेज, इंग्लिश मिडियम स्कूल सुरू केले, आरोग्य तपासणी शिबिराचे आयोजन; वृक्षारोपण कार्यक्रमांचे आयोजन, ग्रामीण डोंगराळ भागात वैद्यकीय सेवा कार्य, वयाच्या १९व्या वर्षी सन १९८६ पासून संचालक व १९८६-९६ चेअरमन, १९९६-२०१४ मार्गदर्शक-संचालक, लोकनेते बाळासाहेब देसाई सहकारी साखर कारखाना लि. दौलतनगर, मरळी, तालुका-पाटण, जिल्हा-सातारा, सहकार क्षेत्रात १९व्या वर्षी आशिया खंडातील सर्वात कमी वयाचे चेअरमन म्हणून निवड; २००० संस्थापक, शिवदौलत सहकारी बँक, मल्हारपेठ, सदस्य, नॅशनल फेडरेशन ऑफ शुगर फॅक्टरी, नवी दिल्ली; २००२-२००४ केंद्रीय

प्रतिनिधी, बँक ऑफ महाराष्ट्र; संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी साखर कारखाना संघ, १९९७-९९ सदस्य, महाराष्ट्र राज्य सहकार परिषद, मुंबई; १९९७ पासून पाटण तालुक्यात व सातारा जिल्ह्यात शिवसेनेचे संघटनात्मक कार्य.

१९९२-९७ सदस्य, पंचायत समिती, पाटण; १९९२-२००२ सदस्य, जिल्हा परिषद, सातारा; २००४-२००९, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; शिवसेना पक्षाचे विधिमंडळ पक्ष प्रतोद; विधिमंडळ लोकलेखा समितीचे सदस्य विशाखापट्टणम येथील १७व्या अखिल भारतीय प्रतोद परिषदेत प्रतिनिधित्व केले. सदस्य, ग्रंथालय समिती; राष्ट्रकुल संसदीय मंडळ महाराष्ट्र शाखेतर्फे सन २००७-२००८चा उत्कृष्ट संसदपटू पुरस्कार भारताच्या राष्ट्रपती प्रतिभाताई पाटील यांच्या हस्ते देऊन गौरवण्यात आले; जानेवारी २०१९ पासून गृह (ग्रामीण), वित्त व नियोजन, राज्य उत्पादन शुल्क, कौशल्य विकास व उद्योजकता आणि पणन खात्याचे राज्यमंत्री. ऑगस्ट २०२२ पासून राज्य उत्पादन शुल्क या खात्याचे मंत्री; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

ॲड. आशिष मिनल बाबाजी शेलार

- **शिक्षण :** बी.एस्सी., एलएल.बी.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** सामाजिक कार्य.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** १७७-वांद्रे-पश्चिम, जिल्हा-मुंबई उपनगर.

इतर माहिती

सदस्य, महाराष्ट्र हायस्कूल, दादर, मुंबई; अध्यक्ष, स्पंदन कला संस्था; अध्यक्ष, सार्वजनिक गणेशोत्सव मंडळ, वांद्रे; १९८८-१९९५ अखिल भारतीय विद्यार्थी परिषदेचा पूर्णवेळ कार्यकर्ता; मुंबई शहर सचिव, अखिल भारतीय विद्यार्थी परिषद; मुंबई विद्यापीठाच्या स्टुडंट कौन्सिलवर निवड; जे.जी. अडवाणी विधि महाविद्यालयाचे विद्यापीठ प्रतिनिधी; अध्यक्ष, मुंबई क्रिकेट असोसिएशन; २००८ साली स्पंदन कलासंस्थेची स्थापना करून या संस्थेच्या माध्यमातून २६ जुलैच्या मुंबईतील भीषण महापुरावर आधारित चित्रपटाची निर्मिती केली; माधव सदाशिव गोळवलकर ऊर्फ गुरुजी यांच्या जन्मशताब्दीनिमित्त लघुपट तयार केला; स्वामी विवेकांनद यांच्या १५०व्या जयंती निमित्त लघुपट निर्मिती केली; मुंबईतील गिरणी कामगारांच्या जीवनावर आधारित ‘डेट चिमणी’ लघुपट तयार केला; ‘चांगभलं’ व ‘काजळी’ या चित्रपटांची निर्मिती; कलावंतांसाठी महंमद रफी पुरस्कार सुरू केला; अध्यक्ष, क्षत्रिय गडकरी मराठा महासंघ, गरीब व गरजू विद्यार्थ्यांना मदत; आरोग्य तपासणी शिबिरांचे आयोजन.

अध्यक्ष, भाजप युवा मोर्चा, मुंबई; १९९५ मधील भाजपा महाअधिवेशनाच्या कोअर कमिटीचे सदस्य; भाजप उत्तर पश्चिम, मुंबई भारतीय जनता पक्ष; २०१३ ते २०१९ अध्यक्ष, मुंबई प्रदेश

भारतीय जनता पक्ष; २००२-२००७, २००७-२०१२ नगरसेवक, भाजप गटनेता, सदस्य, स्थायी समिती व बेस्ट समिती, अध्यक्ष, सुधार समिती, मुंबई महानगरपालिका; सदस्य, महाराष्ट्र प्रदेश विकास प्राधिकरण, मुंबई; २०१२-२०१४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानपरिषद; २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; जून २०१९ ते ऑक्टोबर २०१९ शालेय शिक्षण खात्याचे मंत्री; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर निवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. दत्तात्रय गिरीजाबाई विठोबा भरणे

- **शिक्षण :** बी.कॉम.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष.
- **मतदारसंघ :** २००-इंदापूर, जिल्हा-पुणे

इतर माहिती

सन १९९२ पासून संचालक, २००३-२००८ चेअरमन, श्री छत्रपती सहकारी साखर कारखाना, भवानीनगर, इंदापूर; १९९६ पासून संचालक, २००२-२००३ चेअरमन, पुणे जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक; १९९१-१९९९ काँग्रेस पक्षाचे कार्य; १९९९ पासून राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचे कार्य; २०१२-२०१४ सदस्य व मार्च २०१२

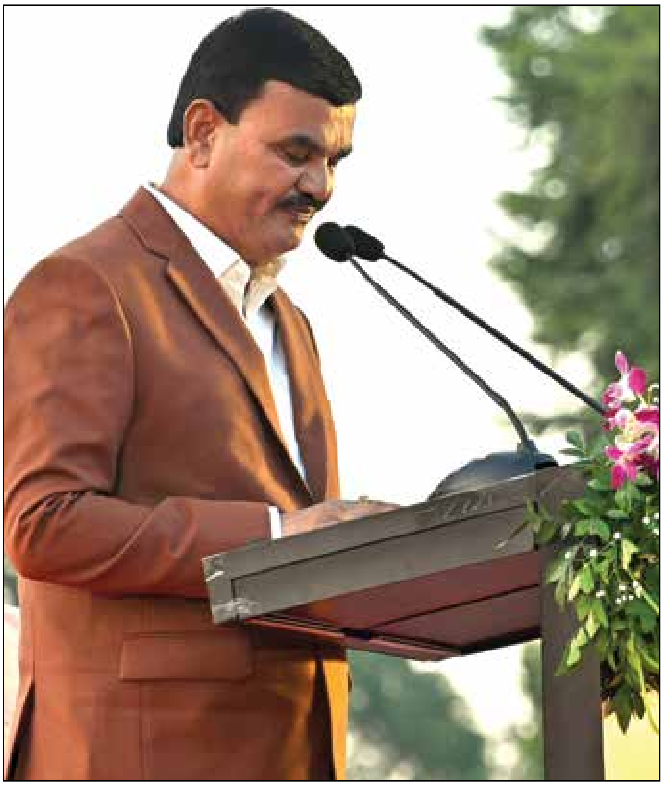

ते सप्टेंबर २०१४ अध्यक्ष, पुणे जिल्हा परिषद, या काळातील उत्कृष्ट कार्याबद्दल समाज कल्याण विभागाचा २०१३चा अपंग कल्याण राज्य पुरस्कार प्राप्त; २०१४-२०१९ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; ऑक्टोबर २०१९ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड; जानेवारी २०२० पासून सार्वजनिक बांधकाम (सार्वजनिक उपक्रम वगळून), मृद् व जलसंधारण, वने, पशुसंवर्धन दुग्धविकास मत्स्यव्यवसाय व सामान्य प्रशासन खात्याचे राज्यमंत्री; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

कुमारी आदिती वरदा सुनील तटकरे

- **शिक्षण :** एम.ए., डिप्लोमा इन एच.आर.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** सामाजिक कार्य.
- **पक्ष :** राष्ट्रवादी कॉंग्रेस पक्ष.
- **मतदारसंघ :** १९३ श्रीवर्धन, जिल्हा-रायगड.

इतर माहिती

सन २००८-२००९ प्राध्यापिका, जयहिंद कॉलेज व युपीएससीच्या पर्यवेक्षिका; २०१० संघटक, कोकण विभाग राष्ट्रवादी युवती कॉंग्रेस; २०१७-२०१९ सदस्या, तसेच मार्च २०१७ ते नोव्हेंबर २०१९ अध्यक्षा; जिल्हा परिषद, रायगड; सन २०१७ मध्ये हिरकणी

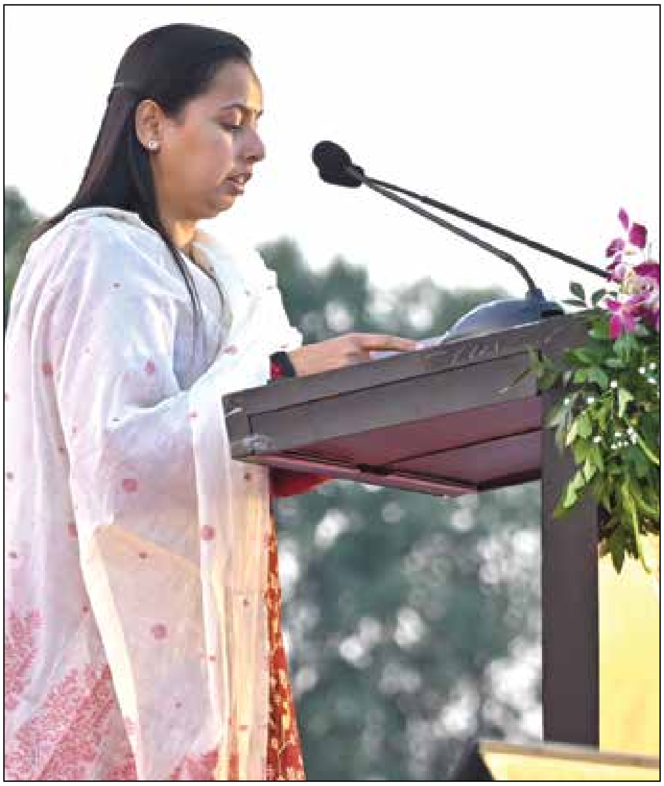

पुरस्काराने सन्मानित. २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; जानेवारी २०२० पासून उद्योग, खनिकर्म, पर्यटन, फलोत्पादन, क्रीडा व युवक कल्याण, राजशिष्टाचार, माहिती व जनसंपर्क खात्याच्या राज्यमंत्री. जुलै २०२३ पासून मंत्री-महिला व बालविकास कार्यभार; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्रीमंत छत्रपती शिवेंद्रसिंहराजे अरुणाराजे अभयसिंहराजे भोसले

- **शिक्षण :** बी.कॉम. (भाग २)
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी, व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** २६२-सातारा, जिल्हा-सातारा.

इतर माहिती

सन १९९५ पासून संस्थापक-अध्यक्ष, अजिंक्यतारा माध्यमिक विद्यालय, सातारा; २००४ पासून अध्यक्ष, विशाल सह्याद्री माध्यमिक विद्यालय, गोडोली; शेतकऱ्यांना शेतीच्या आधुनिक पद्धती व नवीन तंत्रज्ञानाची माहिती करून देण्यासाठी सतत प्रयत्नरत; सातारा शहर व तालुक्यातील विविध सामाजिक कामे पूर्ण करण्यासाठी प्रयत्न;

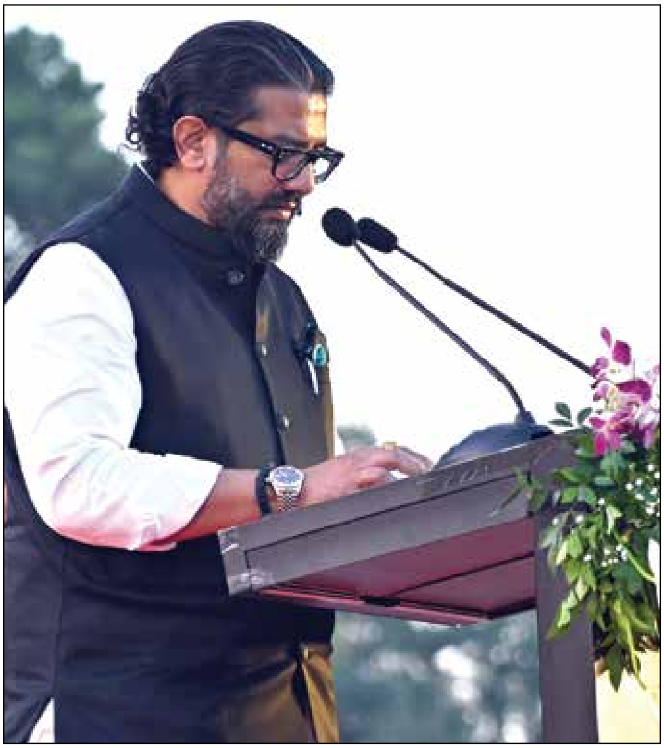

गोरगरीबांना मदत; चेअरमन, अजिंक्यतारा सहकारी सूतगिरणी लि., वळसे; संस्थापक- अध्यक्ष, मावळा प्रतिष्ठान सातारा, या संस्थेमार्फत प्रतिवर्षी सांस्कृतिक कार्यक्रमांचे आयोजन; १९९४ पासून चेअरमन, अजिंक्यतारा सहकारी साखर कारखाना लि., शाहूनगर, शेंद्रे, सातारा, या साखर कारखान्याच्या आधुनिकीकरणासह उत्कृष्ट कार्यक्षमता राखून राज्य व देशपातळीवरील २१ पारितोषिके मिळवली; १९९१ पासून डिस्टिलरी प्रकल्प सुरू केला; इथेनॉल प्रकल्प उभारणीसाठी प्रयत्न; अजिंक्यतारा उद्योगसमूहाच्या माध्यमातून कृषी, औद्योगिक व सहकार क्षेत्राच्या विकासासाठी सतत प्रयत्न; तालुक्यामध्ये १८ उपसा जलसिंचन योजना यशस्वीरीत्या पूर्ण केल्या; अजिंक्यतारा मध्यवर्ती सहकारी ग्राहक मंडळामार्फत अजिंक्य बझार सुरू केला; अजिंक्यतारा सहकारी कुक्कुटपालन संस्था लि., शेंद्रे, अजिंक्यतारा सहकारी कृषी, औद्योगिक, ऊस तोडणी वाहतूक संस्था लि. शेंद्रे, तसेच अजिंक्यतारा महिला सहकारी बँक लि., सातारा या संस्थांच्या माध्यमातून सामान्य शेतकऱ्यांना मदत; चेअरमन व संस्थापक, अजिंक्यतारा सहकारी बँक, सातारा; २००४-२०१५ संचालक, २०१५ पासून चेअरमन, सातारा जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक लि.; संचालक, अजिंक्यतारा फळे, फुले संस्था, सातारा; रक्तदान शिबिरांचे आयोजन; राष्ट्रवादी युवक काँग्रेस पक्षाच्या मेळाव्याचे आयोजन; १९९९-२०१९ राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचे संघटनात्मक कार्य; सप्टेंबर २०१९ पासून भारतीय जनता पक्षाचे कार्य; २००४-२००९, २००९-२०१४, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

ॲड. माणिकराव सरस्वती शिवाजीराव कोकाटे

- **शिक्षण :** बी.एस्सी., एल.एल.बी., डी.एल.डब्ल्यू.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष.
- **मतदारसंघ :** १२०-सिन्नर, जिल्हा-नाशिक.

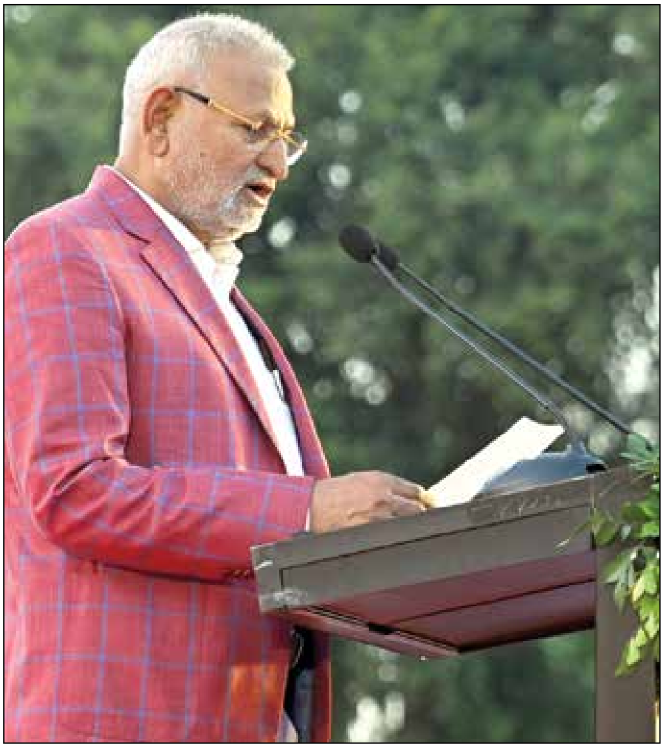

इतर माहिती

पुणे विद्यापीठ विद्यार्थी प्रतिनिधी; विविध सामाजिक संस्थांशी निकटचा संबंध; सहा वर्षे अध्यक्ष, एन.एस.यु.आय.; एक वर्ष अध्यक्ष, नाशिक जिल्हा युवक काँग्रेस; एक वर्ष उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र देश युवक काँग्रेस; ऑक्टोबर २०१९ पासून राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचे कार्य; १९९३-१९९६ सभापती, पंचायत समिती, सिन्नर; सदस्य, नाशिक जिल्हा परिषद व सभापती, कृषी व पशुसंवर्धन समिती; संचालक, सिन्नर कृषी उत्पन्न बाजार समिती; चेअरमन, नाशिक जिल्हा देखरेख संघ; अध्यक्ष, नाशिक जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक लि.; नाशिक सहकारी साखर कारखान्यावर जिल्हा बँक प्रतिनिधी म्हणून निवड; १९९९-२०००, २००४-२००९, २००९-२०१४, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. नरहरी सावित्रीबाई सीताराम झिरवाळ

- **शिक्षण :** बी.ए. (पर्यंत).
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष.
- **मतदारसंघ :** १२२-दिंडोरी, (अनुसूचित जमाती), जिल्हा-नाशिक

इतर माहिती

सन २००१-२०१४ अध्यक्ष, सह्याद्री शिक्षण, मंडळ, दिंडोरी; अनेक शैक्षणिक संस्थांना मदत व शैक्षणिक सुविधा मिळवून देण्यासाठी प्रयत्न; आदिवासी समाजातील अनिष्ट प्रथांबाबत जनजागृती कार्यक्रमांचे आयोजन, आदिवासी मुलांच्या शिक्षणासाठी विशेष प्रयत्न; गोरगरिबांना मदत; १९८७ बिनविरोध चेअरमन, विविध कार्यकारी सेवा सहकारी संस्था. १९९२ संस्थापक चेअरमन, श्री संत सावता माळी दूध उत्पादक सहकारी संस्था; काही काळ जनता पक्षाच्या माध्यमातून सर्वसामान्य माणसांचे प्रश्न सोडवण्याचा प्रयत्न; १९९४-१९९९ काँग्रेस पक्षाचे कार्य, १९९९ पासून राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचे कार्य; अध्यक्ष, दिंडोरी तालुका राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष; १९८७ पासून सदस्य व १५ व सरपंच, ग्रामपंचायत, वनारे; १० वर्षे सदस्य व तीन वर्षे उपसभापती, पंचायत समिती, दिंडोरी; २००१ सदस्य, जिल्हा परिषद, नाशिक, २००४-२००९, २०१४-२०१९ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; ऑक्टोबर २०१९ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड; १४ मार्च २०२० रोजी महाराष्ट्र विधानसभेच्या उपाध्यक्षपदी एकमताने निवड; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

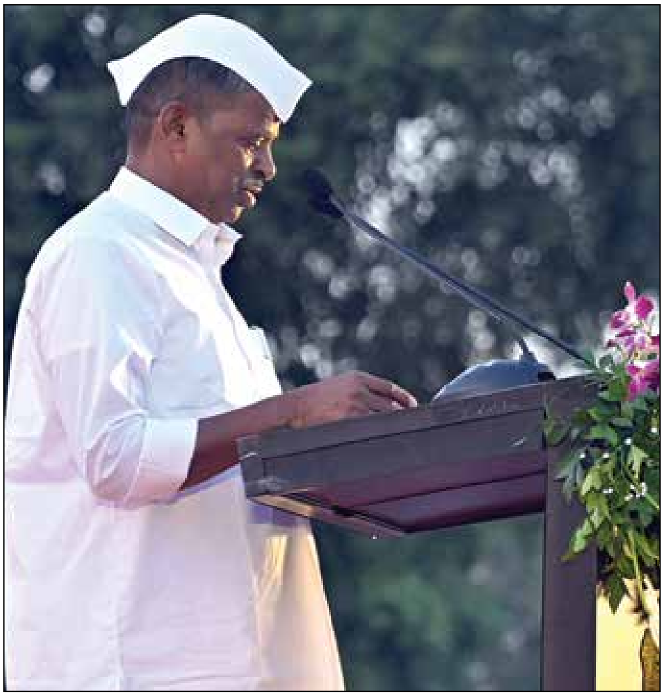

श्री. जयकुमार कमल भगवानराव गोरे

- **शिक्षण :** बी.ए.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** २५८-माण, जिल्हा - सातारा.

इतर माहिती

२००७ सदस्य, जिल्हा परिषद, सातारा; माणखटाव दुष्काळी तालुक्यांच्या विकासासाठी विशेष प्रयत्न; युवक चळवळ उभी केली; सातारा जिल्हा मजूर फेडरेशनचे कार्य; शेतकरी मेळाव्याचे आयोजन; समता शिक्षण संस्थेच्या माध्यमातून ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक सुविधा उपलब्ध करून दिल्या; माण-खटाव मुंबईकर रहिवाशी संघाची स्थापना करून या संघामार्फत विविध सामाजिक व शैक्षणिक उपक्रमांचे आयोजन; गोरगरीब रुग्णांना सर्वतोपरी मदत; विद्यार्थ्यांना शालोपयोगी वस्तूंचे वाटप; नेत्रचिकित्सा, आरोग्य तपासणी, रक्तदान शिबिरांचे आयोजन; ग्रामीण भागात समाज प्रबोधन कार्यक्रमांचे आयोजन २००९-२०१४, २०१४- २०१९ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; ऑक्टोबर २०१९ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. संजय सुशीला वामन सावकारे

- **शिक्षण :** डिप्लोमा इन मेकॅनिकल इंजिनीअरिंग
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** व्यापार.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** १२-भुसावळ (अनुसूचित जाती), जिल्हा-जळगाव.

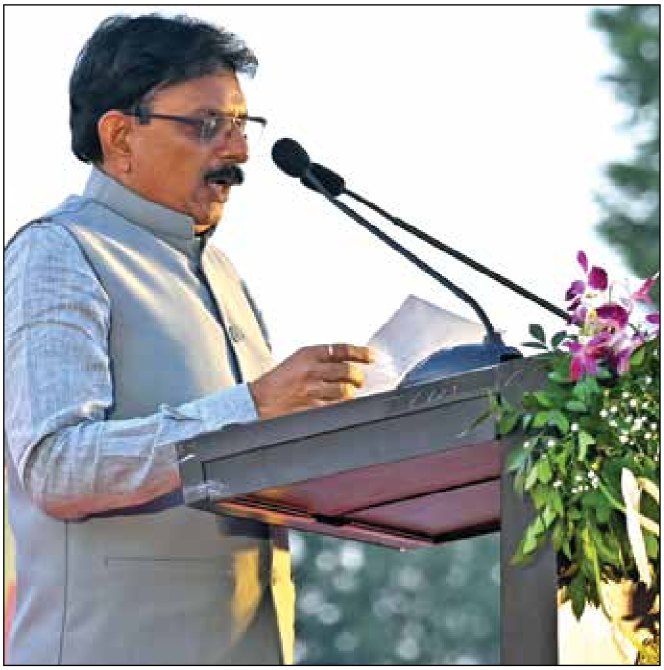

इतर माहिती

बांगलादेश व अमेरिका या देशांतील विविध कंपन्यांमध्ये क्वालिटी कंट्रोल इंजिनीअर म्हणून काही काळ नोकरी २००६-२००९ आमदार संतोषभाऊ चौधरी यांचे स्वीय सहायक; व्हाईस चेअरमन, शिवनेरी को-ऑप. क्रेडिट सोसायटी, मर्या; अध्यक्ष, सार्वजनिक वाचनालय, भुसावळ, अध्यक्ष, जय गणेश फाऊंडेशन, क्रीडा व सांस्कृतिक विभाग, भुसावळ, १९९९ पासून राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचे कार्य; जून २०१३ ते सप्टेंबर २०१४; उपाध्यक्ष, राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष; ऑक्टोबर २०१४ पासून भारतीय जनता पक्षाचे कार्य; २००९-२०१४,२०१४-२०१९ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; जून २०१३ ते सप्टेंबर २०१४ कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धविकास, रोजगार, विमुक्त-भटक्या जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण खात्यांचे राज्यमंत्री; ऑक्टोबर २०१९ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री संजय शकुंतला पांडुरंग शिरसाट

- **शिक्षण :** बी.कॉम. (प्रथम वर्ष).
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** व्यापार,
- **पक्ष :** शिवसेना.
- **मतदारसंघ :** १०८-औरंगाबाद-पश्चिम (अनुसूचित जाती), जिल्हा-औरंगाबाद.

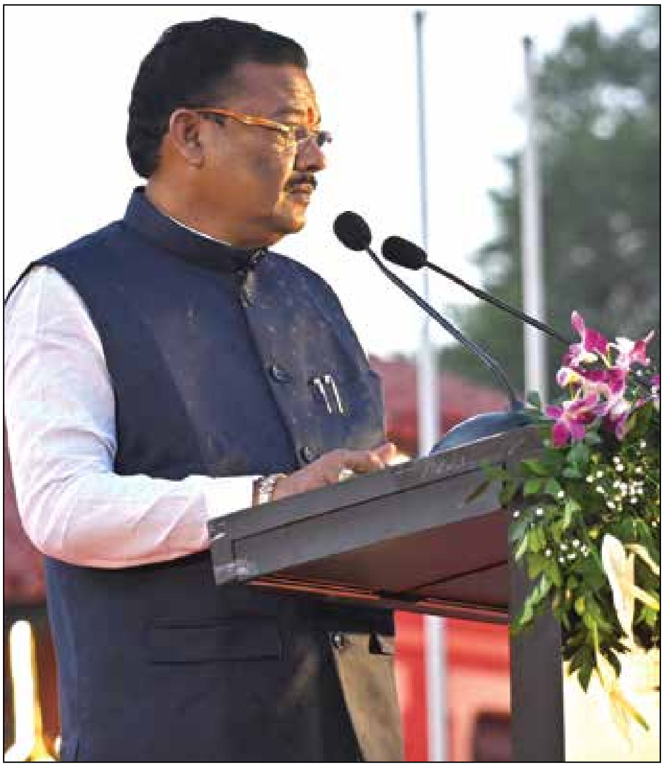

इतर माहिती

सदस्य, महाराष्ट्र औद्योगिक महामंडळ, १७ वर्षे संपर्क प्रमुखः शहर संघटक, शहर प्रमुख, उपजिल्हा संघटक, शिवसेना, औरंगाबाद, नगरसेवक (१०वर्षे), सभागृह नेता व सदस्य, स्थायी समिती, महानगरपालिका, औरंगाबाद, संस्थापक, संजय शिरसाट सेवाभावी प्रतिष्ठान, २००९-२०१४, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा. नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड,

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. प्रताप इंदिराबाई बाबुराव सरनाईक

- **शिक्षण :** एस.एस.सी.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** बांधकाम व्यवसायिक
- **पक्ष :** शिवसेना.
- **मतदारसंघ :** १४६-ओवळा-माजिवडा, जिल्हा-ठाणे.

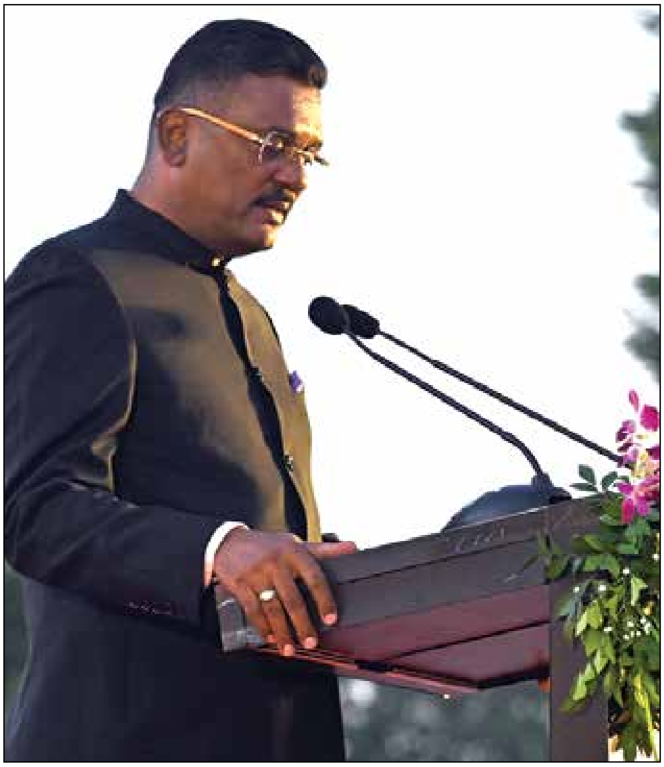

इतर माहिती

सदस्य, कोकण गृहनिर्माण विकास मंडळ; सदस्य, मुंबई महानगर क्षेत्रविकास प्राधिकरण; सहसंपर्क प्रमुख, मिरा-भाईंदर शिवसेना; १९९७-२०१२ नगरसेवक, ठाणे महानगरपालिका; महाराष्ट्रातील पहिले बचतगट भवन उभे केले; ग्रंथालय, जेष्ठ नागरिकांचे वेल्फेअर सेंटर, इको-गार्डन, बॅडमिंटन, लॉंग टेनिस कोर्ट, मुलांकरिता बाल विज्ञान केंद्र सुरू केले; शासनाच्या माध्यमातून आदिवासी विद्यार्थ्यांसाठी वसतिगृह, येऊर पर्यटन स्थळ, घोडबंदर रोडवर भीम पार्क, भायंदर खाडीमध्ये जेटी सुरू केली; ठाणे येथे आंतरराष्ट्रीय दर्जाचे स्टेडियम उभारण्यासाठी विशेष प्रयत्न केले; तरण तलाव, खुला रंगमंच, प्रभाग समिती कार्यालय इत्यादी महत्त्वाकांक्षी प्रकल्प महानगरपालिकेच्या माध्यमातून पूर्ण केले; चेअरमन, सिद्धेश नागरी सहकारी पतसंस्था मर्या. ठाणे; अध्यक्ष, संस्कृती युवा प्रतिष्ठान ठाणे; चेअरमन, विहंग एज्युकेशन ट्रस्ट; आरोग्य तपासणी शिबिरांचे आयोजन; रक्तदान शिबिरांचे आयोजन; रस्त्यावरील खड्डे बुजवण्यासाठी खड्ड्यांमध्ये झाडे लावणे, नाल्यामध्ये सायकल चालवणे यांसारखी अनेक अनोखी आंदोलने केली; नवोदित कलाकारांच्या कलागुणांना वाव मिळावा, यासाठी विविध कार्यक्रमांचे आयोजन; विद्यार्थ्यांसाठी मार्गदर्शन मेळावे, तसेच व्याख्यानमालांचे आयोजन; या तरुणांनो या चला लाईफ घडवू या व 'शिवगौरव पुरस्कार' यासारखे उपक्रम सुरू केले; सार्वजनिक गणेशोत्सव, नवरात्रोत्सव, दहिहंडी उत्सवांचे आयोजन व नऊ थरांच्या हंडीचा जागतिक विक्रम घडवण्याचे कार्य २००९-२०१४, २०१४- २०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; विधिमंडळाच्या नियम समिती, विशेष हक्क समिती व सार्वजनिक उपक्रम समितीचे सदस्य; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. भरतशेठ विठाबाई मारुती गोगावले

- **शिक्षण :** नववी.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** शिवसेना
- **मतदारसंघ :** १९४- महाड, जिल्हा-रायगड.

इतर माहिती

संस्थापक, शिवाई नागरी सहकारी पतसंस्था, महाड, सल्लागार, महाड तालुका नायक मराठा समाज संघटना; आरोग्य तपासणी शिबीर व रक्तदान शिबिरांचे आयोजन; आपद्ग्रस्तांना मदतकार्य, २००५-२००६ उप जिल्हाप्रमुख, २००६-०७ शिवसेना रायगड जिल्हा

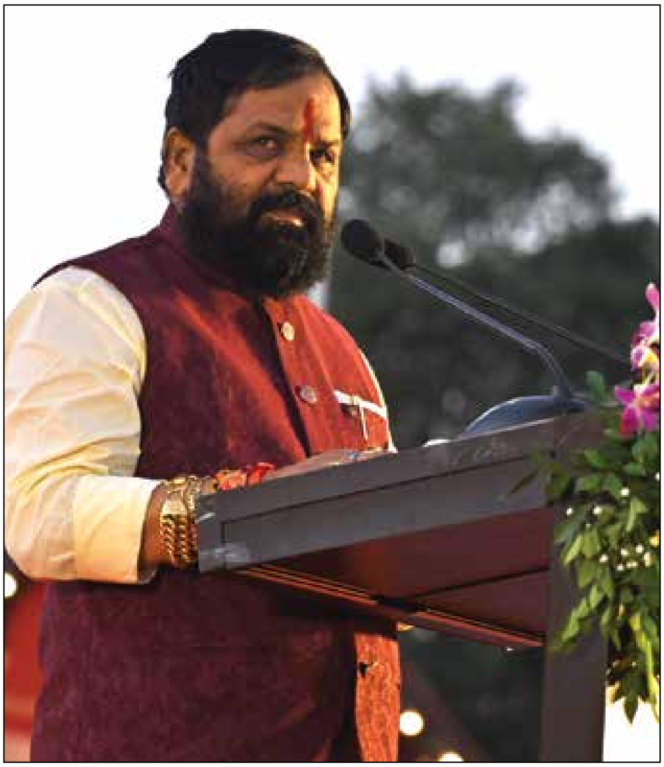

प्रमुख; १९९०-९२ सरपंच, ग्रामपंचायत, पिंपळवाडी; १९९२-९६ सदस्य, पंचायत समिती, महाड; १९९६-२००१ सदस्य व सभापती, कृषी व पशुसंवर्धन समिती व २००६ ते २००९ सभापती, अर्थ व बांधकाम समिती, जिल्हा परिषद, रायगड; २००९-२०१४, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. मकरंद सुमन लक्ष्मणराव जाधव (पाटील)

- **शिक्षण :** डिप्लोमा इन सिव्हिल इंजिनीअरिंग.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष.
- **मतदारसंघ :** २५६-वाई, जिल्हा-सातारा.

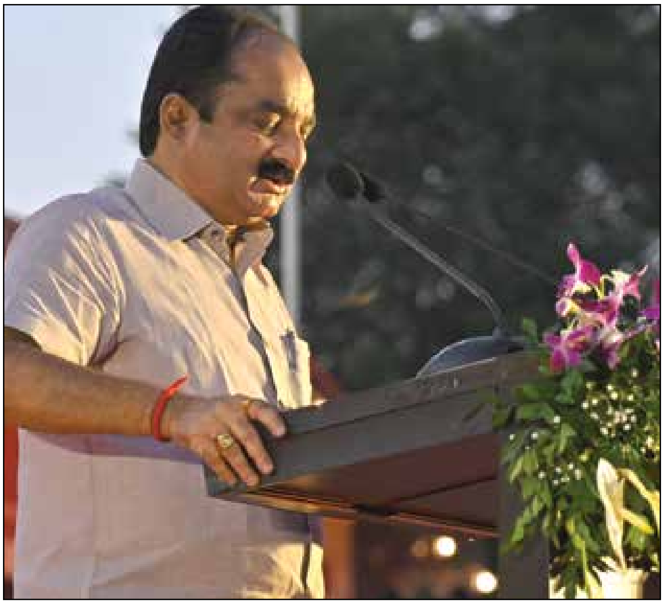

इतर माहिती

सरपंच, ग्रामपंचायत, बोपेगाव, संत गाडगेबाबा ग्राम स्वच्छता अभियानामध्ये सहभाग; संत तुकडोजी ग्राम स्वच्छता स्पर्धेत सातारा जिल्ह्यातील दुसऱ्या क्रमांकाचे बक्षीस मिळवून दिले; सदस्य, सातारा जिल्हा परिषद, समाज मंदिर, नळ पाणीपुरवठा, रस्ते, व्यायामशाळा, पाझर तलाव, वाई नगरपालिका क्षेत्रासाठी तीर्थक्षेत्र योजनेंतर्गत प्रशासकीय इमारत, नाट्यगृह व यात्री निवास, तसेच जलतरण तलाव यासारखी पायाभूत सुविधांची कामे केली; सन २००३ मधील वाई दंगलीत जातीय सलोखा निर्माण करण्यासाठी प्रयत्न; मांढरदेवी यात्रा दुर्घटनेतील व्यक्तींना मदतकार्य; पंढरपूर येथे वाई भागातील वारकऱ्यांसाठी स्वखर्चातून सुसज्ज भक्ती निवास बांधले; प्रतीक थिएटर्स, वाईच्या माध्यमातून राज्यस्तरीय एकांकिका स्पर्धेचे आयोजन; अध्यक्ष, वाई तालुका राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष; २००९-२०१४, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. नितेश निलम नारायण राणे

- **शिक्षण :** एम.बी.ए.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** २६८-कणकवली, जिल्हा-सिंधुदुर्ग.

इतर माहिती

विद्यार्थ्यांना दर्जेदार शिक्षण मिळावे, यासाठी एस.एस.पी.एम. कॉलेज सुरू केले, समर्थ कामगार संघटनेमार्फत कामगारांच्या न्याय्य हक्कासाठी भरीव कार्य; महिला बचतगट स्थापन करून महिलांना रोजगार उपलब्ध करून दिला; कलाकारांना मदत व प्रोत्साहन;

बेरोजगारांसाठी रोजगार मेळाव्यांचे आयोजन करून एक दिवसात २५,३०० बेरोजगारांसाठी नोकऱ्या मिळवून दिल्याची नोंद गिनिज बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्डमध्ये झाली; सप्टेंबर २०१९ पासून भारतीय जनता पक्षाचे कार्य; २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड,

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. आकाश सुनिता पांडुरंग फुंडकर

- **शिक्षण :** बी.कॉम., एल.एल.बी., डी.एम.जे. ॲण्ड एफ.एस., डी.एच.आर.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती व व्यापार.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** २६-खामगाव, जिल्हा-बुलडाणा.

इतर माहिती

अध्यक्ष, श्री विठ्ठल रुक्मिणी संस्थान, अटाली; अध्यक्ष, श्री. तानाजी क्रीडा व व्यायाम प्रसारक मंडळ, खामगाव; उपाध्यक्ष, वसुंधरा बहुउद्देशीय सामाजिक संस्था; सदस्य, दक्षता समिती; सज्य, बॉम्बे आर्ट सोसायटी, मुंबई; २००१-२००३ नगर जिल्हा मंत्री; २००३-२००८ जिल्हा अध्यक्ष, अखिल भारतीय विद्यार्थी परिषद; २००८-२०११ प्रदेश सचिव व २०११ पासून प्रदेश उपाध्यक्ष, युवा मोर्चा, भारतीय जनता पक्ष; राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाचे कार्य; २०१४-२०१९ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; सदस्य, अंदाज समिती, सार्वजनिक उपक्रम समिती; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. बाबासाहेब शांताबाई मोहनराव पाटील

- **शिक्षण :** बी.ए.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
- **मतदारसंघ :** २३६-अहमदपूर, जिल्हा-लातूर.

इतर माहिती

सचिव, बाळ भगवान शिक्षण संस्था, या संस्थेच्या माध्यमातून ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांसाठी के.जी. ते पी.जी.पर्यंतच्या शिक्षणाची सोय केली; शिरूर ताजबंद येथे महिलांसाठी अंगणवाडी प्रशिक्षण केंद्र सुरू केले; मुंबई, नांदेडसह अनेक ठिकाणी शाळा, महाविद्यालये सुरू केली; मुस्लीम विद्यार्थांसाठी उर्दू शाळा सुरू केल्या; अध्यक्ष, महेश मंदिर ट्रस्ट, शिरूर ताजबंद; सिनेट, सदस्य, स्वामी रामानंद तीर्थ, मराठवाडा विद्यापीठ; सदस्य, शिरूर ताजबंद विविध कार्यकारी सेवा सोसायटी, शिरूर; ताजबंद येथे २० व्या मराठवाडा साहित्य संमेलनाचे आयोजन; शिरूर, ताजबंद येथे पुरुष महिला कबड्डी स्पर्धेचे आयोजन; किणगाव येथे ३०व्या कुमार कबड्डी स्पर्धेचे आयोजन; शिरूर ताजबंद येथे महावीर केंद्र सुरू केले; पत्रकार व शिक्षक गौरव सन्मान कार्यक्रमाचे आयोजन; वृक्षारोपण कार्यक्रमांचे आयोजन; शेतकऱ्यांना पीक विमा मिळावा यासाठी प्रयत्न, शेतकऱ्यांना ६३ कोटी विमा मिळवून दिला; आत्महत्याग्रस्त शेतकऱ्यांच्या कुटुंबीयांना मदत; विद्यार्थांसाठी करिअर मार्गदर्शन शिबिरांचे आयोजन; उजना मिल्क प्रॉडक्टची निर्मिती केली; दुग्ध व्यवसायाला चालना दिली; सिद्धी शुगर कारखाना सुरू केला; महेश बँकेची स्थापना केली; महेश सहकारी पतसंस्था सुरू केली; शिरूर येथे वस्त्रोद्योग सुरू केला; अहमदपूर-चाकूर तालुक्यात १०७ बहुउद्देशीत सभागृहे उभारली; शिरूर-ताजबंद येथे १४ कोटींची पाणीपुरवठा योजना सुरू केली; अहमदपूर-चाकूर तालुक्यात विविध विकास कामांना भरीव निधी मंजूर करून आणला; दोन्ही तालुक्यात विकासकामे केली; अहमदपूर शहरात म्हाडांतर्गत २०० घरांची उभारणी केली; लिंबोटी धरणावरील उर्ध्व प्रकल्प अंतर्गत १५ वर्षांपासून रखडलेली उपसा जलसिंचन योजना सुरू करून अहमदपूर तालुक्यातील सहा हजार हेक्टर जमीन ओलिताखाली आणली; पंधरा वर्षे सदस्य व पाच वर्षे उपाध्यक्ष, जिल्हा परिषद, लातूर; पाचवेळा संचालक व एकवेळ अध्यक्ष, लातूर जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक, लि.; कृषी क्षेत्रात केलेल्या उल्लेखनीय कार्यासाठी महाराष्ट्र शासनाच्या वसंतराव नाईक शेतीनिष्ठ शेतकरी पुरस्काराने सन्मानित; २००९-२०१४, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड,

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. प्रकाश सुशीला आनंदराव आबिटकर

- **शिक्षण :** बी.ए. (ऑनर्स).
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **पक्ष :** शिवसेना.
- **मतदारसंघ :** २७२-राधानगरी, जिल्हा-कोल्हापूर.

इतर माहिती

संस्थापक, श्री. आनंदराव आबिटकर इंग्लिश मीडियम स्कूल, गारगोटी; संस्थापक, युवा ग्रामीण विकास संस्था युवा वाचनालय, गारगोटी; युवा संघर्ष या सामाजिक संघटनेच्या माध्यमातून ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांसाठी स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शनातून करिअर गाईडन्स; महिलांसाठी व्यावसायिक प्रशिक्षण शिबिरे व अंधश्रद्धा निर्मूलन कार्यक्रमाचे आयोजन; संस्थापक-चेअरमन, युवा ग्रामीण बिगरशेती सहकारी पतसंस्था, गारगोटी; सदस्य, कोल्हापूर जिल्हा दक्षता व नियंत्रण समिती, कोल्हापूर; उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र प्रदेश राष्ट्रवादी युवक काँग्रेस; सन २०१४ पासून शिवसेना पक्षाचे कार्य; १९९७-२००२ सदस्य, पंचायत समिती, भुदरगड; १९९८-१९९९ उप सभापती, पंचायत समिती, भुदरगड; २००२-२००७ सदस्य, जिल्हा परिषद, कोल्हापूर; सदस्य, स्थायी समिती, जिल्हा परिषद, कोल्हापूर; उल्लेखनीय कार्याबद्दल कोल्हापूर जिल्हा परिषदेच्या वतीने सन २००५-२००६ च्या 'राजर्षी शाहू महाराज' पुरस्काराने सन्मानित; २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

राज्यमंत्री

ॲड. आशिष उमादेवी नंदकिशोर जयस्वाल

- **शिक्षण :** एल.एल.बी.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** वकिली, शेती व लघु उद्योग.
- **पक्ष :** अपक्ष.
- **मतदारसंघ :** ५९ - रामटेक, जिल्हा-नागपूर.

इतर माहिती

शालेय जीवनापासून सामाजिक कार्यास सुरुवात; काचुरवाडी येथे माध्यमिक शाळा सुरू केली; रामटेक येथे कला महाविद्यालय सुरू केले; अनेक शैक्षणिक संस्थांना मान्यतेसाठी सहकार्य; विविध सांस्कृतिक कार्याचे आयोजन; पर्यटन स्थळांच्या विकासासाठी सतत प्रयत्नरत; उप जिल्हाप्रमुख, शिवसेना नागपूर जिल्हा; पूर्व विदर्भ प्रमुख, कायदा विभाग, शिवसेना; पक्षाच्या विविध आंदोलनात सक्रिय सहभाग; शेतकऱ्यांचे सिंचनाचे प्रश्न व सामन्य जनतेचे प्रश्न सोडवण्यासाठी विशेष प्रयत्न; १९९७ सदस्य, जिल्हा परिषद, नागपूर; १९९९-२००४, २००४-२००९, २००९-२०१४ २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; प्रतोद, शिवसेना, विधिमंडळ पक्ष; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्रीमती माधुरी मीरा सतीश मिसाळ

- **शिक्षण :** बी.कॉम.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** बांधकाम व्यवसायिक.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** २१२-पर्वती, जिल्हा-पुणे.

इतर माहिती

अध्यक्षा, ब्रिक कॉलेज ऑफ आर्किटेक्चर, उंद्री, पुणे; विश्वस्त, शिक्षण प्रसारक मंडळ, पुणे; संचालिका व अध्यक्षा, विद्या सहकारी बँक लि. पुणेः संचालिका, उद्यम सहकारी बैंक लि. पुणे; अध्यक्षा, पुणे शहर भारतीय जनता पक्ष; चिटणीस, महाराष्ट्र प्रदेश महिला आघाडी, भारतीय जनता पक्ष; २००७-२०१२, नगरसेविका, महानगरपालिका, पुणे; २००९-२०१४, २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्या, महाराष्ट्र विधानसभा; सदस्या, सार्वजनिक उपक्रम समिती, लोकलेखा समिती, महिला व बालविकास समिती; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

डॉ. पंकज कांचन राजेश भोयर

- **शिक्षण :** एम.ए. (अर्थशास्त्र), पीएच.डी.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** ४७-वर्धा, जिल्हा-वर्धा.

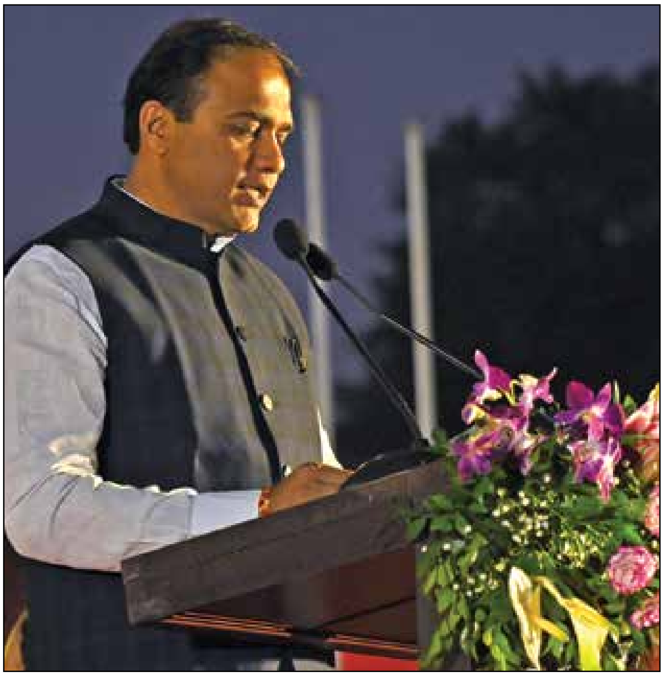

इतर माहिती

अध्यक्ष, नागपूर विद्यापीठ अर्थशास्त्र स्टुडंट असोसिएशन; संयोजक, वर्धा कला महोत्सव; २००४-२०१० अध्यक्ष, २०१०-२०१२ कार्याध्यक्ष, वर्धा जिल्हा युवक काँग्रेस कमिटी; सन २०१४ पासून उपाध्यक्ष, वर्धा जिल्हा भारतीय जनता पक्ष; उत्कृष्ट सामाजिक कार्याबद्दल राष्ट्रीय सेवा योजना पुरस्काराने सन्मानित; २०१४-२०१९, २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; २०१५-२०१७ सदस्य, इतर मागासवर्ग कल्याण समिती; २०१७-२०१९ सदस्य, अनुसूचित जमाती कल्याण समिती; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ – १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्रीमती मेघना दीपक साकोरे-बोर्डीकर

- **शिक्षण :** बी.एस्सी. (कॉम्प्युटर).
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.
- **व्यवसाय :** शेती व औषधनिर्मिती उद्योग.
- **पक्ष :** भारतीय जनता पक्ष.
- **मतदारसंघ :** ९५- जिंतूर, जिल्हा परभणी.

इतर माहिती

सन २०११ पासून उपाध्यक्षा, कै. रामरावजी कदम बोर्डीकर सेवासंस्था, जिंतूर; दीपस्तंभ प्रतिष्ठान संस्थेमार्फत महिलांच्या सर्वांगीण विकासासाठी विविध उपक्रम सुरू केले; सदस्य, महिला प्रदेश कार्यकारणी, भारतीय जनता पक्ष; सन २०१२-२०१७ सदस्य, जिल्हा परिषद, परभणी; २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ - १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. इंद्रनील अनिता मनोहर नाईक

- **शिक्षण :** बी.एस.एल, एलएल.बी
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी व इंग्रजी.

- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष.
- **मतदारसंघ :** ८१-पुसद, जिल्हा यवतमाळ.

इतर माहिती

सन २००४ पासून सदस्य, वसंतराव नाईक कृषी संशोधन व ग्रामीण विकास प्रतिष्ठान, मुंबई, २०१४-२०१९ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा; नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ - १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

श्री. योगेश ज्योती रामदास कदम

- **शिक्षण :** बी. कॉम.
- **ज्ञात भाषा :** मराठी, हिंदी, इंग्रजी व गुजराथी.
- **व्यवसाय :** शेती.
- **पक्ष :** शिवसेना.
- **मतदारसंघ :** २६३- दापोली, जिल्हा-रत्नागिरी.

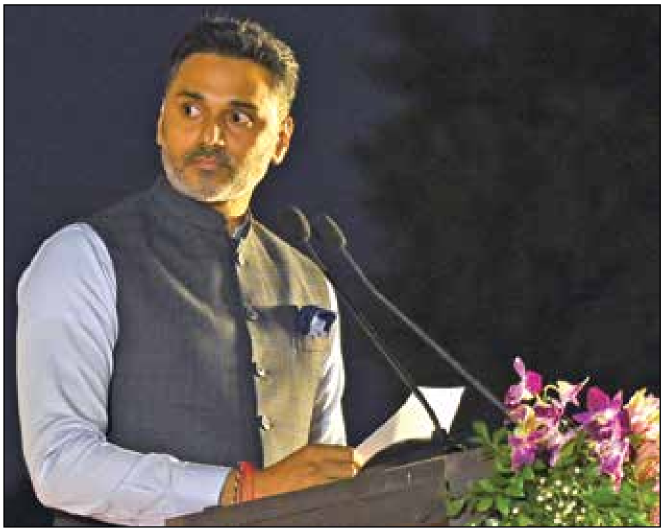

इतर माहिती

अध्यक्ष, साई सावली शिक्षण संस्था, खेड या संस्थेमार्फत न्यू इंग्लिश स्कूल, बोरज, तुंबाड व कोरेगाव येथे इंग्रजी माध्यमाच्या शाळा सुरू केल्या; अध्यक्ष, शिवतेज आरोग्य सेवा संस्था, खेड संचालित सैनिकी स्कूल, जामगे, योगिता डेंटल कॉलेज, खेड, सिद्धयोग लॉ कॉलेज व ओपन स्कूल सुरू केले; राज्य कार्यकारणी सदस्य, युवासेना; ऑक्टोबर २०१९-२०२४ सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा, नोव्हेंबर २०२४ मध्ये महाराष्ट्र विधानसभेवर फेरनिवड.

(संदर्भ - १४ वी महाराष्ट्र विधानसभा सदस्यांचा संक्षिप्त जीवन परिचय)

नागपूर हिवाळी अधिवेशनात विधानसभेचे प्रत्यक्षात ४६ तास २६ मिनिटे कामकाज झाले. दररोजचे सरासरी कामकाज ७ तास ४४ मिनिटे झाले. या अधिवेशनात विधानसभेत सदस्यांची जास्तीत जास्त उपस्थिती ८७.८० टक्के होती, तर एकूण सरासरी उपस्थिती ही ७२.९० टक्के इतकी होती. या कामकाजामध्ये ३१६ औचित्याचे मुद्दे प्राप्त झाले होते. त्यामध्ये १७७ मुद्यांवर चर्चा झाली.

विधानसभा कामकाज

लोकहिताच्या प्रश्नांना न्याय

नव्याने घटित झालेल्या पंधराव्या विधानसभेचे नागपूर येथील पहिले हिवाळी अधिवेशन नुकतेच संपन्न झाले. पंधराव्या विधानसभेत एकूण ७८ सन्माननीय सदस्य प्रथमच निवडून आलेले आहेत. यापैकी ५ सन्माननीय सदस्य हे विधानपरिषद सभागृहातून प्रथमच विधानसभेवर निवडून आले आहेत. उर्वरित ७३ सदस्य हे प्रथमच विधानसभेवर निवडून आलेले आहेत. या सदस्यांपैकी अनेक सन्माननीय सदस्यांनी पहिल्याच अधिवेशनाच्या कामकाजामध्ये उत्तम सहभाग नोंदवला आहे. या अधिवेशनात सदस्यांनी विविध संसदीय आयुधांचा प्रभावीपणे वापर करून लोकहिताच्या प्रश्नांना न्याय मिळवून देण्याचा प्रयत्न केला.

नागपूर हिवाळी अधिवेशनात विधानसभेच्या एकूण सहा बैठका झाल्या. नियम ९७ अन्वये स्थगन प्रस्तावाच्या ३४ सूचना प्राप्त झाल्या. अल्पकालीन चर्चा एक प्राप्त झाली ती मान्य करण्यात येऊन त्यावर चर्चा झाली. शासकीय ठरावाची एक सूचना प्राप्त झाली ती चर्चा करून मान्य करण्यात आली. नियम २९३ अन्वये एक सूचना प्राप्त झाली. तसेच या अधिवेशनामध्ये राज्यपाल महोदयांच्या अभिभाषणावर अभिनंदन ठराव मंजूर करण्यात आला.

नागपूर हिवाळी अधिवेशनात विधानसभेमध्ये शासकीय १५ पुनर्स्थापित विधेयके मांडण्यात आली होती. त्यामध्ये १३ विधेयके संमत करण्यात आली आहेत. संयुक्त समितीकडे एक विधेयक पाठवण्यात आले आहे, तर एक विधेयक प्रलंबित आहे. या अधिवेशनात विधानसभेत सदस्यांची जास्तीत जास्त उपस्थिती ८७.८० टक्के होती, तर एकूण सरासरी उपस्थिती ही ७२.९० टक्के इतकी होती.

महाराष्ट्र विधिमंडळाच्या सन २०२४ च्या हिवाळी अधिवेशनात दोन्ही सभागृहात १७ विधेयके मंजूर करण्यात आली. संयुक्त समितीकडे एक विधेयक प्रलंबित आहे, तर विधानसभेत एक विधेयक प्रलंबित आहे.

दोन्ही सभागृहात मंजूर विधेयके

१) महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती (राज्य विधानसभेच्या आगामी सार्वत्रिक निवडणुकांमुळे विवक्षित जिल्हा परिषदांचे अध्यक्ष, उपाध्यक्ष व त्यांच्या विषय समित्यांचे सभापती आणि विवक्षित पंचायत समित्यांचे सभापती व उप सभापतीपदांच्या) निवडणुका तात्पुरत्या पुढे ढकलणारे विधेयक २०२४ (ग्रामविकास विभाग)

२) महाराष्ट्र नगर परिषदा, नगर पंचायती व औद्योगिक नागरी (सुधारणा) विधेयक २०२४ (नगर विकास विभाग) (अप्रत्यक्षपणे निवडलेल्या नगर पंचायतीच्या अध्यक्ष व उपाध्यक्षांचा पदावधी पाच वर्षे करणे)

३) श्री सिद्धीविनायक गणपती मंदिर विश्वस्तव्यवस्था (प्रभादेवी) (सुधारणा) विधेयक २०२४ (विधि व न्याय विभाग) (विश्वस्त समितीचा कार्यकाळ आणि समिती सदस्यांची संख्या वाढविणे)

४) महाराष्ट्र शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन आणि शासकीय कर्तव्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध (सुधारणा) विधेयक, २०२४ (सामान्य प्रशासन विभाग) (सर्वसाधारण बदलीसाठीचा कालावधी ३१ ऑगस्ट २०२४ पर्यंत वाढवण्याची तरतूद)

५) महाराष्ट्र धारण जमिनींचे तुकडे पाडण्यास प्रतिबंध करण्याबाबत व त्यांचे एकत्रीकरण करण्याबाबत (सुधारणा) विधेयक २०२४ (महसूल व वन विभाग) (जमिनीचे हस्तांतरण किंवा विभाजनाचे नियमाधीकरण करण्यास परवानगी देणे आणि नियमाधीकरण अधिमूल्य कमी करून बाजारमूल्याच्या ५ टक्के इतके निश्चित करणे)

६) महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विद्यापीठ (दुसरी सुधारणा) विधेयक २०२४ (कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नावीन्यता विभाग)

७) महाराष्ट्र सार्वजनिक ग्रंथालये (सुधारणा) विधेयक २०२४ (उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग) (वाचन संस्कृतीचा व ग्रंथालय चळवळीचा विकास करण्यासाठी अधिनियमाच्या विवक्षित कलमांमध्ये सुधारणा करण्याबाबत)

८) महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ (दुसरी सुधारणा) विधेयक २०२४ (उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग) (समूह विद्यापीठ घटित करण्याच्या तरतुदीमध्ये सुधारणा)

९) महाराष्ट्र खासगी विद्यापीठ (दुसरी सुधारणा) विधेयक २०२४ (उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग) (तीन नवीन खासगी विद्यापीठे स्थापन करण्याबाबत)

१०) महाराष्ट्र प्राचीन स्मारके व पुराणवस्तुशास्त्रविषयक स्थळे व अवशेष (सुधारणा) विधेयक २०२४ (पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग) (अपराधांच्या शिक्षेत वाढ अधिनियमाच्या तरतुदींच्या उल्लंघनाबद्दल कडक शिक्षा व दंड वाढवण्याबाबत)

११) हैद्राबाद इनामे व रोख अनुदाने रद्द करण्याबाबत (सुधारणा) विधेयक २०२४ (महसूल व वन विभाग) (अनधिकृत हस्तांतरण नियमित करण्याबाबत)

१२) महाराष्ट्र वस्तू व सेवा कर (सुधारणा) विधेयक २०२४ (वित्त विभाग)

१३) महाराष्ट्र मुद्रांक (सुधारणा) विधेयक २०२४ (महसूल व वन विभाग)

१४) महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर (सुधारणा व विधीग्राह्यीकरण) विधेयक २०२४ (वित्त विभाग)

१५) महाराष्ट्र (तृतीय पुरवणी) विनियोजन विधेयक २०२४ (वित्त विभाग)

१६) महाराष्ट्र राष्ट्रीय विधि विद्यापीठ (सुधारणा) विधेयक २०२४ (उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग)

१७) महाराष्ट्र कारागृहे व सुधारसेवा विधेयक २०२४ (गृह विभाग)

संयुक्त समितीकडे प्रलंबित : (१) महाराष्ट्र विशेष जन सुरक्षा विधेयक २०२४ (गृह विभाग)

विधानसभेत प्रलंबित विधेयक : (१) महाराष्ट्र झाडे तोडण्याबाबत (नियमन) (सुधारणा) विधेयक २०२४. (महसूल व वन विभाग) (दंडाच्या कमाल मर्यादेत वाढ)

विधानसभेमध्ये अंतिम आठवडा प्रस्तावावर चर्चा झाली. या सत्र काळात मला सर्वांचे मार्गदर्शन व सहकार्य लाभले. या अधिवेशनाचा समारोप करताना मी मुख्यमंत्री, दोन्ही उपमुख्यमंत्री, सर्व मंत्री, तालिका सभाध्यक्ष, सर्व पक्षांचे गट नेते, मुख्य प्रतोद, प्रतोद, सर्व सन्माननीय सदस्य; तसेच विधानमंडळाचे अधिकारी, सुरक्षा विभागाचे, मंत्रालयाचे अधिकारी व कर्मचारी वर्ग; तसेच पत्रकार मित्र या सर्वांनी केलेल्या सहकार्याबद्दल त्यांचे आभार मानतो.

- ॲड. राहुल नार्वेकर, अध्यक्ष, विधानसभा

नागपूरच्या हिवाळी अधिवेशनात विदर्भ-मराठवाड्याच्या सर्वांगीण विकासासाठी करण्यात येणाऱ्या उपाययोजनांसह सिंचन, उद्योग, नदीजोड प्रकल्प, पायाभूत सुविधांसारख्या क्षेत्रांबाबत घेण्यात आलेल्या निर्णयांचा लेखाजोखा आणि विकसित, समतोल, सर्वांगीण महाराष्ट्राचा आराखडा मांडण्यात आला आहे.

- देवेंद्र फडणवीस, मुख्यमंत्री

नागपूर हिवाळी अधिवेशनात २०२४-२०२५ वर्षाच्या ३५ हजार ७८८ कोटींच्या पुरवणी मागण्यांना मंजुरी देण्यात आली. अधिवेशनात कृषी, पदुम, उद्योग, उर्जा, सार्वजनिक बांधकाम, नगरविकास, सार्वजनिक आरोग्य, सामान्य प्रशासन, गृह, महसूल व वन, शालेय शिक्षण व क्रीडा, वित्त, जलसंपदा, विधि व न्याय, ग्राम विकास, अन्न नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण, सामाजिक न्याय व विशेष साहाय्य, नियोजन, गृहनिर्माण आदी विभागाच्या मागण्या मंजूर करण्यात आल्या.

- अजित पवार, उपमुख्यमंत्री

महाराष्ट्र आता थांबणार नाही...

विधिमंडळाच्या हिवाळी अधिवेशनात मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी राज्यपाल महोदयांच्या अभिभाषणावरील अभिनंदन प्रस्तावास उत्तर दिले. यात त्यांनी महाराष्ट्राच्या विकासाची दिशा आणि दृष्टिकोन स्पष्ट करताना सरकारच्या वाटचालीबाबत पुढील ओळीतून आपली भूमिकाच मांडली...

महाराष्ट्र आता थांबणार नाही...
सोबत राहू एकदिलाने,
घडवू महाराष्ट्र पुन्हा नव्याने,
समृद्धीचा वेग कुणी रोखणार नाही,
महाराष्ट्र आता थांबणार नाही...
उद्योग, गुंतवणूक येतेय जोमात,
बेरोजगारांना देऊ रोजगाराची साथ,
तरुणाईचं स्वप्न कधी भंगणार नाही,
महाराष्ट्र आता थांबणार नाही...
रस्ते, पूल, रेल्वेचे धागे,
सुखदायी प्रवासाचे स्वप्न होईल जागे,
गतीला स्थगिती मिळणार नाही,
महाराष्ट्र आता थांबणार नाही...
विकासाच्या स्वप्नांसोबत सेतू अटल,
मुंबईच्या वेगासाठी आहे कोस्टल,
मराठी माणसाचे स्वप्न भंगणार नाही,
महाराष्ट्र आता थांबणार नाही...
जलयुक्त शिवार देईल नवजीवन,
नदीजोड प्रकल्प फुलवतील नंदनवन,
राज्यात दुष्काळ कुठे दिसणार नाही,
महाराष्ट्र आता थांबणार नाही...
पाणंद रस्त्यांनी जोडू शेतशिवार,
आनंदाचा शिधा देईल आधार,
उपाशी पोटी कुणी झोपणार नाही,
महाराष्ट्र आता थांबणार नाही...
लाडक्या बहिणींना मिळाला स्वाभिमान,
ज्येष्ठांना मोफत प्रवासातून सन्मान,
लाडक्या लेकी कधी दुःखी होणार नाही, अन्
महाराष्ट्र आता थांबणार नाही...
असेल विरोधकांचे कमी संख्याबळ,
सारे टिकवून ठेवू लोकशाहीचे बळ,
कोणत्याही आमदाराचा मानसन्मान घटणार नाही,
महाराष्ट्र आता थांबणार नाही...

संकलन : दत्तात्रय कोकरे, वरिष्ठ सहायक संचालक,
सागरकुमार कांबळे, सहायक संचालक,
एकनाथ पोवार, सहायक संचालक

विधिमंडळाच्या हिवाळी अधिवेशन १६ ते २१ डिसेंबर २०२४ दरम्यान संपन्न झाले. विधानपरिषदेचे या अधिवेशनातील कामकाज वेगळेपणाचे द्योतक ठरले. विधान परिषदेच्या कामकाजामध्ये दिवंगत सदस्यांच्या जीवनप्रवासाला सदस्यांनी दिलेला उजाळा, मा. राज्यपाल सी.पी राधाकृष्णन यांनी मुंबई येथील विशेष अधिवेशनामध्ये दिलेल्या अभिभाषणावरील चर्चा, सभापती पदाची निवडणूक, सदस्य प्रा. राम शिंदे यांची सभापती पदी झालेली निवड, त्यांच्या कार्यकाळावर चर्चेतून केलेले अभिनंदन, सन २०२४-२५ या आर्थिक वर्षावरील पुरवणी मागण्यांवर झालेली चर्चा, नियम २५९ अन्वये विरोधकांनी ठेवलेल्या प्रस्तावावर झालेली चर्चा आणि नियम २६० अन्वये सत्ताधारी सदस्यांकडून मांडलेल्या प्रस्तावावर झालेली चर्चा या सर्व बाबी वैशिष्ट्यपूर्ण ठरल्या.

विधानपरिषद कामकाज

प्रस्ताव, पुरवणी मागण्यांवर चर्चा

विधानपरिषदेच्या कामकाजाला १६ डिसेंबर रोजी दुपारी १२ वाजता 'वंदे मातरम्' व 'जय जय महाराष्ट्र माझा' राज्यगीताने सुरुवात केली. उपसभापती डॉ. निलम गोऱ्हे यावेळी पीठासीन अधिकारी होत्या. पहिल्या दिवशी नवीन विधानपरिषद सदस्य आणि मंत्री यांचा परिचय करून देण्यात आला. तसेच राज्याचे माजी राज्यपाल तथा कर्नाटक राज्याचे माजी मुख्यमंत्री एस.एम. कृष्णा यांच्या निधनाबद्दल शोकप्रस्ताव मांडण्यात आला. दिवंगत माजी विधान परिषद सदस्य दिनकरराव भाऊसाहेब जाधव यांच्या कार्यस्मृतींना शोकप्रस्तावातून उजाळा देण्यात आला. तसेच २० डिसेंबर रोजी माजी विधानपरिषद सदस्य विठ्ठलराव नारायणराव पाटील यांच्या निधनाबद्दल सभागृहात सभापतींनी शोकप्रस्ताव मांडत त्यांच्या जीवनकार्यावर प्रकाश टाकला.

नवनिर्वाचित मंत्री व सदस्यांचा परिचय

विधिमंडळाच्या हिवाळी अधिवेशनात विधानपरिषदेत मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी नवनिर्वाचित मंत्री, राज्यमंत्री व नवनिर्वाचित सदस्यांचा सभागृहाला परिचय करून दिला. तसेच नवीन विधान परिषद सदस्यांचा परिचयही मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी यावेळी करून दिला. यामध्ये भावना गवळी, प्रज्ञा सातव, परिणय फुके, योगेश टिळेकर या सदस्यांसह राज्यपाल नियुक्त सदस्य धर्मगुरू बाबूसिंग राठोड यांचा समावेश आहे.

प्रा. राम शिंदे यांची सभापतीपदी निवड

माजी सभापती रामराजे निंबाळकर यांचा कार्यकाळ संपल्यानंतर सभापतीपद रिक्त झाले होते. विधानपरिषदेत सभापतींच्या

निवडणुकीबाबत १७ डिसेंबर रोजी मा. राज्यपाल सी.पी. राधाकृष्णन यांच्या संदेशाचे वाचन करण्यात आले. तसेच सभापतींच्या निवडणूक कार्यक्रमाची घोषणा करण्यात आली. या कार्यक्रमानुसार सभापती पदासाठी १८ डिसेंबर २०२४ रोजी दुपारी १२ वाजेपर्यंत अर्ज करता येणार होते, तर १९ डिसेंबर रोजी सभापतीपदाची निवडणूक घेण्यात आली. विधानपरिषदेच्या सभापतीपदी प्रा. राम शिंदे यांच्या नावाचा प्रस्ताव सदस्य श्रीकांत भारतीय यांनी मांडला. सदस्य मनीषा कायंदे यांनी अनुमोदन दिले. सदस्य उमा खापरे यांनी दुसरा प्रस्ताव मांडला. त्याला सदस्य अमोल मिटकरी यांनी अनुमोदन दिले. तसेच तिसरा प्रस्ताव सदस्य शिवाजीराव गर्जे यांनी मांडला. या प्रस्तावावर सदस्य ज्ञानेश्वर म्हात्रे यांनी अनुमोदन दिले. एकमताने प्रा. राम शिंदे यांची विधानपरिषद सभापतीपदी निवड करण्यात आली. उपसभापती डॉ. नीलम गोऱ्हे यांनी प्रा. राम शिंदे यांचा परिचय करून दिला. मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस, उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे व उपमुख्यमंत्री अजित पवार, विरोधी पक्षनेते अंबादास दानवे यांनी प्रा. राम शिंदे यांना सभापतीच्या आसनावर नेऊन बसवले.

राज्यपाल यांच्या अभिभाषणावर चर्चा

मा. राज्यपाल सी. पी. राधाकृष्णन यांच्या ७ व ८ डिसेंबर २०२४ रोजी मुंबई येथे पार पडलेल्या विशेष अधिवेशनातील अभिभाषणावर परिषदेत चर्चा करण्यात आली. या चर्चेमध्ये विरोधी पक्षनेते अंबादास दानवे, सदस्य अमोल मिटकरी, मनीषा कायंदे, प्रवीण दरेकर, प्रसाद लाड, अभिजित वंजारी, इद्रिस नाईकवाडी, निरंजन डावखरे, एकनाथ खडसे, सचिन अहीर, सदाभाऊ खोत, जगन्नाथ अभ्यंकर यांनी सहभाग घेतला. अभिभाषणावर दोन्ही बाजूच्या सदस्यांकडून साधक-बाधक चर्चा झाली. या अभिभाषणावरील चर्चेला उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे यांनी उत्तर दिले. महाराष्ट्राला सर्व आघाड्यांवर पहिल्या क्रमांकाचे राज्य करतानाच विकसित भारताला विकसित महाराष्ट्राची भक्कम जोड द्यायची आहे. गेली अडीच वर्षे महाराष्ट्राच्या कायापालटाला सुरुवात झाली असून आता आमचे एकत्रित मिशन आहे समृद्ध महाराष्ट्राचे. आता आम्ही तिप्पट वेगाने महाराष्ट्राला विकासमार्गावर नेऊ. महाराष्ट्र आता थांबणार नाही, अशी ग्वाही त्यांनी दिली.

पुरवणी मागण्या

विधानपरिषदेमध्ये सन २०२४-२५ च्या ३५ हजार ७८८ कोटी ४० लाख ५७ हजाराच्या पुरवणी मागण्यांना मंजुरी देण्यात आली. यामध्ये महसुली लेख्यावरील एकूण खर्च २० हजार २२६ कोटी ७४ लाख ७८ हजार आणि भांडवली लेख्यावरील एकूण खर्च १५ हजार ५६१ कोटी ६६ लाख ०९ हजार रुपयांच्या मागण्यांचा समावेश आहे. सभागृहात सामान्य प्रशासन, कृषी, पदुम, उद्योग, उर्जा, सार्वजनिक बांधकाम, नगरविकास, सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या मागण्यांवर सविस्तर चर्चा करण्यात आली. चर्चेमध्ये विरोधी पक्षनेते अंबादास दानवे, प्रसाद लाड, एकनाथ खडसे, अमोल मिटकरी, ज्ञानेश्वर म्हात्रे, हेमंत पाटील, शिवाजीराव गर्जे, अमित गोरखे, इद्रिस नाईकवाडी, निरंजन डावखरे, सुधाकर अडबाले, सुनील शिंदे व किशोर दराडे यांनी सहभाग घेतला.

उपमुख्यमंत्री अजित पवार यांनी पुरवणी मागण्यांवरील चर्चेला उत्तर देताना सांगितले की, संबंधित विभागांच्या पुरवणी मागण्यांवरील चर्चेत सभागृहातील सदस्यांनी सहभाग घेतला. या सदस्यांनी उपस्थित केलेल्या प्रश्नांना संबंधित मंत्र्यांच्या माध्यमातून लेखी उत्तरे दिली जातील. सदस्यांनी उपस्थित केलेल्या मुद्यांची शहानिशा करून त्यासंदर्भात आवश्यक ती कार्यवाही केली जाईल.

प्रस्तावावरील चर्चा

विधानपरिषदेत विधान परिषद नियम २५९ अन्वये विरोधकांनी मांडलेल्या प्रस्तावावर चर्चा करण्यात आली. तसेच नियम २६० अन्वये सत्ताधाऱ्यांकडून प्रस्ताव मांडण्यात आला. यामध्ये २५९ अन्वये उपस्थित प्रस्तावावरील चर्चेमध्ये विरोधी पक्षनेते अंबादास दानवेंसह एकनाथ खडसे, जगन्नाथ अभ्यंकर, सुनील शिंदे यांनी सहभाग घेतला, तर नियम २६० अन्वये मांडण्यात आलेल्या प्रस्तावावर प्रवीण दरेकर, प्रसाद लाड, हेमंत पाटील, अमित गोरखे, शिवाजीराव गर्जे यांनी चर्चेत सहभाग घेतला. या दोन्ही प्रस्तांवरील चर्चेला उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे यांनी उत्तर दिले.

उपमुख्यमंत्री श्री. शिंदे यांनी विकास आणि कल्याणकारी योजनांना कितीतरी अधिक पटीने वेग देतानाच विदर्भ आणि मराठवाड्यासारख्या औद्योगिकदृष्ट्या मागास भागांमध्ये उद्योग, रोजगार यासोबतच सिंचनाच्या सुविधा वाढवल्या असून राज्याला प्रगत आणि समृद्ध करण्यासाठी आमचे सरकार अहोरात्र काम करेल, अशी ग्वाही दिली.

असे झाले कामकाज

विधानपरिषदेमध्ये एकूण ६ बैठका झाल्या, तर प्रत्यक्षात कामकाज ३६ तास, तर रोजचे सरासरी काम ६ तास झाले. महाराष्ट्र विधानपरिषद नियम ९३ अन्वये २४ सूचना प्राप्त झाल्या. त्यापैकी १२ सूचना स्वीकृत करण्यात आल्या. सभागृहाच्या पटलावर एकूण ११ निवेदने ठेवण्यात आली. महाराष्ट्र विधानपरिषद नियम २६० अन्वये प्राप्त एका प्रस्तावावर चर्चा झाली, तर एक शासकीय ठराव घेण्यात आला.

विशेष उल्लेखाच्या १४३ सूचना प्राप्त झाल्या असून पटलावर ९६ सूचना ठेवण्यात आल्या. तसेच ९२ औचित्याचे मुद्दे मांडण्यात आले. त्यापैकी ६६ मुद्दे पटलावर ठेवण्यात आले. विधानपरिषदेने पुनर्स्थापित केलेली विधेयकांची संख्या चार आहे, तर संमत केलेल्या विधेयकांची संख्यादेखील चार आहे. विधानसभेकडे शिफारशीशिवाय परत पाठवण्यात आलेल्या विधेयकांची संख्या चार असून संयुक्त समितीकडे पाठवलेले विधानसभा विधेयक एक आहे. सभागृहात सदस्यांची जास्तीत जास्त उपस्थिती ८७.७६ टक्के, कमीत कमी उपस्थिती ५३.१९ टक्के आणि एकूण सरासरी उपस्थिती ७९.३० टक्के आहे.

संकलन : निलेश तायडे, सहायक संचालक, **राजू धोत्रे,** सहायक संचालक

मंत्रिमंडळ

अ.क्र.	मंत्र्यांची नावे	विभाग किंवा त्यांचे भाग
१.	श्री. देवेंद्र सरिता गंगाधरराव फडणवीस, मुख्यमंत्री	गृह, ऊर्जा (अपारंपरिक ऊर्जा वगळून), विधि व न्याय, सामान्य प्रशासन, माहिती व जनसंपर्क (आणि इतर कोणत्याही मंत्र्यांना विवक्षितपणे नेमून न दिलेले विभाग किंवा विषय)
२.	श्री. एकनाथ गंगुबाई संभाजी शिंदे, उपमुख्यमंत्री	नगरविकास, गृहनिर्माण, सार्वजनिक बांधकाम (सार्वजनिक उपक्रम)
३.	श्री. अजित आशाताई अनंतराव पवार, उपमुख्यमंत्री	वित्त व नियोजन, राज्य उत्पादन शुल्क
४.	श्री. चंद्रशेखर प्रभावती कृष्णराव बावनकुळे	महसूल
५.	श्री. राधाकृष्ण सिंधूताई एकनाथराव विखे-पाटील	जलसंपदा (गोदावरी व कृष्णा खोरे विकास महामंडळ)
६.	श्री. हसन सकिना मियालाल मुश्रीफ	वैद्यकीय शिक्षण
७.	श्री. चंद्रकांत (दादा) सरस्वती बच्चू पाटील	उच्च व तंत्रशिक्षण, संसदीय कार्य
८.	श्री. गिरीश गीता दत्तात्रय महाजन	जलसंपदा (विदर्भ, तापी व कोकण खोरे विकास महामंडळ), आपत्ती व्यवस्थापन
९.	श्री. गणेश सुभद्रा रामचंद्र नाईक	वने
१०.	श्री. गुलाबराव रेवाबाई रघुनाथ पाटील	पाणीपुरवठा व स्वच्छता
११.	श्री. दादाजी रेश्माबाई दगडू भुसे	शालेय शिक्षण
१२.	श्री. संजय प्रमिला दुलिचंद राठोड	मृद् व जलसंधारण
१३.	श्री. धनजंय रुक्मिणी पंडितराव मुंडे	अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण
१४.	श्री. मंगलप्रभात प्रेमकंवर गुमनमल लोढा	कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नावीन्यता
१५.	श्री. उदय स्वरूपा रवींद्र सामंत	उद्योग, मराठी भाषा
१६.	श्री. जयकुमार नयनकुवर जितेंद्रसिंह रावल	पणन, राजशिष्टाचार
१७.	श्रीमती पंकजा प्रज्ञा गोपीनाथ मुंडे	पर्यावरण व वातावरणीय बदल, पशुसंवर्धन
१८.	श्री. अतुल लीलावती मोरेश्वर सावे	इतर मागास बहुजन कल्याण, दुग्धविकास, अपारंपरिक ऊर्जा
१९.	डॉ. अशोक जनाबाई रामाजी ऊईके	आदिवासी विकास
२०.	श्री. शंभूराज विजयादेवी शिवाजीराव देसाई	पर्यटन, खनिकर्म, माजी सैनिक कल्याण
२१.	ॲड. आशिष मिनल बाबाजी शेलार	माहिती तंत्रज्ञान, सांस्कृतिक कार्य
२२.	श्री. दत्तात्रय गिरीजाबाई विठोबा भरणे	क्रीडा व युवक कल्याण, अल्पसंख्याक विकास व औकाफ
२३.	कु. आदिती वरदा सुनील तटकरे	महिला व बालविकास

अ.क्र.	मंत्र्यांची नावे	विभाग किंवा त्यांचे भाग
२४.	श्री. शिवेंद्रसिंह अरुणाराजे अभयसिंहराजे भोसले	सार्वजनिक बांधकाम (सार्वजनिक उपक्रम वगळून)
२५.	ॲड. माणिकराव सरस्वती शिवाजी कोकाटे	कृषी
२६.	श्री. जयकुमार कमल भगवानराव गोरे	ग्रामविकास व पंचायत राज
२७.	श्री. नरहरी सावित्रीबाई सीताराम झिरवाळ	अन्न व औषध प्रशासन, विशेष साहाय्य
२८.	श्री. संजय सुशीला वामन सावकारे	वस्त्रोद्योग
२९.	श्री. संजय शकुंतला पांडुरंग शिरसाट	सामाजिक न्याय
३०.	श्री. प्रताप इंदिराबाई बाबुराव सरनाईक	परिवहन
३१.	श्री. भरत विठाबाई मारुती गोगावले	रोजगार हमी योजना, फलोत्पादन, खारभूमी विकास
३२.	श्री. मकरंद सुमन लक्ष्मणराव जाधव (पाटील)	मदत व पुनर्वसन
३३.	श्री. नितेश नीलम नारायण राणे	मत्स्यव्यवसाय व बंदरे
३४.	श्री. आकाश सुनीता पांडुरंग फुंडकर	कामगार
३५.	श्री. बाबासाहेब शांताबाई मोहनराव पाटील	सहकार
३६.	श्री. प्रकाश सुशीला आनंदराव आबिटकर	सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण

राज्यमंत्री

अ.क्र.	मंत्र्यांची नावे	विभाग किंवा त्यांचे भाग
१	ॲड. आशिष उमादेवी नंदकिशोर जयस्वाल	वित्त, नियोजन, कृषी, मदत व पुनर्वसन, विधि व न्याय, कामगार
२	श्रीमती माधुरी मीरा सतीश मिसाळ	नगर विकास, परिवहन, सामाजिक न्याय, वैद्यकीय शिक्षण, अल्पसंख्याक विकास व औकाफ
३	डॉ. पंकज कांचन राजेश भोयर	गृह (ग्रामीण), गृहनिर्माण, शालेय शिक्षण, सहकार, खनिकर्म
४	श्रीमती मेघना दीपक साकोरे-बोर्डीकर	सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण, पाणीपुरवठा व स्वच्छता, ऊर्जा, महिला व बालविकास, सार्वजनिक बांधकाम (सार्वजनिक उपक्रम)
५	श्री. इंद्रनील अनिता मनोहर नाईक	उद्योग, सार्वजनिक बांधकाम (सार्वजनिक उपक्रम वगळून), उच्च व तंत्रशिक्षण, आदिवासी विकास, पर्यटन, मृद् व जलसंधारण
६	श्री. योगेश ज्योती रामदास कदम	गृह (शहरे), महसूल, ग्रामविकास व पंचायत राज, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण, अन्न व औषध प्रशासन

(संदर्भ : महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग एक–मध्य उप विभाग, दिनांक २१ डिसेंबर २०२४)

महाराष्ट्र विधानसभा निवडणूक २०२४ मध्ये २८८ मतदारसंघात विजयी उमेदवारांची यादी देत आहोत. हे विजयी उमेदवार त्यांच्या मतदारसंघाचे प्रतिनिधित्व विधानसभेत करणार आहेत. या निवडणुकीत भारतीय जनता पक्ष १३२ जागा, शिवसेना ५७ जागा, राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष ४१ जागा, भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस १६ जागा, शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे गट) २० जागा, राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष (शरदचंद्र पवार गट) १० जागा, इतर पक्ष आणि अपक्ष मिळून १२ जागा मिळाल्या आहेत.

विधानसभा सदस्य

मतदारसंघ क्रमांक	मतदारसंघाचे नाव	विजयी उमेदवार	पक्ष
१.	अक्कलकुवा (अ.ज.जा.)	आमश्या फुलजी पाडवी	शिवसेना
२.	शहादा (अ.ज.जा.)	राजेश उदेसिंग पाडवी	भारतीय जनता पक्ष
३.	नंदुरबार (अ.ज.जा.)	डॉ. विजयकुमार कृष्णराव गावित	भारतीय जनता पक्ष
४.	नवापूर (अ.ज.जा.)	शिरीषकुमार सुरूपसिंग नाईक	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस
५.	साक्री (अ.ज.जा.)	मंजुळा तुळशीराम गावित	शिवसेना
६.	धुळे ग्रामीण	राघवेंद्र (रामदादा) मनोहर पाटील	भारतीय जनता पक्ष
७.	धुळे शहर	अग्रवाल अनुपभैया ओमप्रकाश	भारतीय जनता पक्ष
८.	शिंदखेडा	जयकुमार जितेंद्रसिंह रावल	भारतीय जनता पक्ष
९.	शिरपूर (अ.ज.जा.)	काशिराम वेचान पावरा	भारतीय जनता पक्ष
१०.	चोपडा (अ.ज.जा.)	चंद्रकांत बळीराम सोनवणे	शिवसेना
११.	रावेर	अमोल हरिभाऊ जावळे	भारतीय जनता पक्ष
१२.	भुसावळ (अ.जा.)	सावकारे संजय वामन	भारतीय जनता पक्ष
१३.	जळगाव शहर	सुरेश दामु भोले (राजु मामा)	भारतीय जनता पक्ष
१४.	जळगाव ग्रामीण	गुलाबराव रघुनाथ पाटील	शिवसेना
१५.	अमळनेर	अनिल भाईदास पाटील	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
१६.	एरंडोल	अमोल चिमणराव पाटील	शिवसेना
१७.	चाळीसगांव	मंगेश रमेश चव्हाण	भारतीय जनता पक्ष
१८.	पाचोरा	किशोर आप्पा पाटील	शिवसेना
१९.	जामनेर	गिरीश दत्तात्रय महाजन	भारतीय जनता पक्ष
२०.	मुक्ताईनगर	चंद्रकांत निंबा पाटील	शिवसेना
२१.	मलकापूर	चैनसुख मदनलाल संचेती	भारतीय जनता पक्ष
२२.	बुलडाणा	गायकवाड संजय रामभाऊ	शिवसेना
२३.	चिखली	श्वेता विद्याधर महाले	भारतीय जनता पक्ष
२४.	सिंदखेड राजा	कायंदे मनोज देवानंद	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२५.	मेहकर (अ.जा.)	खरात सिद्धार्थ रामभाऊ	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
२६.	खामगाव	आकाश पांडुरंग फुंडकर	भारतीय जनता पक्ष

मतदारसंघ क्रमांक	मतदारसंघाचे नाव	विजयी उमेदवार	पक्ष
२७.	जळगाव (जामोद)	कुटे संजय श्रीराम	भारतीय जनता पक्ष
२८.	आकोट	प्रकाश गुणवंत भारसाकळे	भारतीय जनता पक्ष
२९.	बाळापूर	नितीन भिकनराव देशमुख	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
३०.	अकोला पश्चिम	साजिद खान पठान	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस
३१.	अकोला पूर्व	रणधीर प्रल्हादराव सावरकर	भारतीय जनता पक्ष
३२.	मूर्तिजापूर (अ.जा.)	हरीश मारोतीआप्पा पिंपळे	भारतीय जनता पक्ष
३३.	रिसोड	अमित सुभाषराव झनक	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस
३४.	वाशिम (अ.जा.)	श्याम रामचरण खोडे	भारतीय जनता पक्ष
३५.	करंजा	सई प्रकाश डहाके	भारतीय जनता पक्ष
३६.	धामणगाव रेल्वे	अडसड प्रताप अरुणभाऊ	भारतीय जनता पक्ष
३७.	वडनेरा	रवी गंगाधर राणा	राष्ट्रीय युवा स्वाभिमान पार्टी
३८.	अमरावती	सुलभा संजय खोडके	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस
३९.	तिवसा	राजेश श्रीरामजी वानखडे	भारतीय जनता पक्ष
४०.	दर्यापूर (अ.जा.)	गजानन मोतीराम लवटे	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
४१.	मेळघाट (अ.ज.जा.)	केवलराम तुळशीराम काळे	भारतीय जनता पक्ष
४२.	अचलपूर	प्रवीण वसंतराव तायडे	भारतीय जनता पक्ष
४३.	मोर्शी	उमेश ऊर्फ चंदु आत्मारामजी यावलकर	भारतीय जनता पक्ष
४४.	आर्वी	सुमित वानखेडे	भारतीय जनता पक्ष
४५.	देवळी	राजेश भाऊराव बकाने	भारतीय जनता पक्ष
४६.	हिंगणघाट	समीर त्र्यंबकराव कुणावार	भारतीय जनता पक्ष
४७.	वर्धा	डॉ. पंकज राजेश भोयर	भारतीय जनता पक्ष
४८.	काटोल	चरणसिंग बाबुलालजी ठाकूर	भारतीय जनता पक्ष
४९.	सावनेर	डॉ. आशिषराव देशमुख	भारतीय जनता पक्ष
५०.	हिंगणा	समीर दत्तात्रय मेघे	भारतीय जनता पक्ष
५१.	उमरेड (अ.जा.)	संजय नारायणराव मेश्राम	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस
५२.	नागपूर दक्षिण पश्चिम	देवेंद्र गंगाधर फडणवीस	भारतीय जनता पक्ष
५३.	नागपूर दक्षिण	मोहन गोपालराव मते	भारतीय जनता पक्ष
५४.	नागपूर पूर्व	खोपडे कृष्णा पंचम	भारतीय जनता पक्ष
५५.	नागपूर मध्य	दटके प्रवीण प्रभाकरराव	भारतीय जनता पक्ष
५६.	नागपूर पश्चिम	विकास पांडुरंग ठाकरे	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस
५७.	नागपूर उत्तर (अ.जा.)	डॉ. नितीन काशीनाथ राऊत	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस
५८.	कामठी	चंद्रशेखर कृष्णराव बावनकुळे	भारतीय जनता पक्ष
५९.	रामटेक	आशिष नंदकिशोर जयस्वाल (वकील)	शिवसेना
६०.	तुमसर	कारेमोरे राजु माणिकराव	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष

मतदारसंघ क्रमांक	मतदारसंघाचे नाव	विजयी उमेदवार	पक्ष
६१.	भंडारा (अ.जा.)	भोंडेकर नरेंद्र भोजराज	शिवसेना
६२.	साकोली	नानाभाऊ फाल्गुनराव पटोले	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस
६३.	अर्जुनी-मोरगाव (अ.जा.)	बडोले राजकुमार सुदाम	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
६४.	तिरोडा	विजय भरतलाल रहांगडाले	भारतीय जनता पक्ष
६५.	गोंदिया	अग्रवाल विनोद संतोष	भारतीय जनता पक्ष
६६.	आमगाव (अ.ज.जा.)	संजय पुराम	भारतीय जनता पक्ष
६७.	आरमोरी (अ.ज.जा.)	रामदास मलुजी मसराम	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस
६८.	गडचिरोली (अ.ज.जा.)	डॉ. मिलिंद रामजी नरोटे	भारतीय जनता पक्ष
६९.	अहेरी (अ.ज.जा.)	अत्राम धर्मरावबाबा भगवंतराव	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
७०.	राजूरा	देवराव विठोबा भोंगले	भारतीय जनता पक्ष
७१.	चंद्रपूर (अ.जा.)	जोरगेवार किशोर गजानन	भारतीय जनता पक्ष
७२.	बल्लारपूर	मुनगंटीवार सुधीर सच्चिदानंद	भारतीय जनता पक्ष
७३.	ब्रम्हपुरी	विजय नामदेवराव वडेट्टीवार	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस
७४.	चिमूर	बंटी भांगडिया	भारतीय जनता पक्ष
७५.	वरोरा	करण संजय देवतळे	भारतीय जनता पक्ष
७६.	वणी	देरकर संजय निलकंठराव	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
७७.	राळेगाव (अ.ज.जा.)	प्रो. डॉ. अशोक रामाजी वुईके	भारतीय जनता पक्ष
७८.	यवतमाळ	अनिल ऊर्फ बाळासाहेब शंकरराव मांगुलकर	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस
७९.	दिग्रस	राठोड संजय दुलिचंद	शिवसेना
८०.	आर्णी (अ.ज.जा.)	राजु नारायण तोडसाम	भारतीय जनता पक्ष
८१.	पुसद	इंद्रनील मनोहर नाईक	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
८२.	उमरखेड (अ.जा.)	किसन मारोती वानखेडे	भारतीय जनता पक्ष
८३.	किनवट	भीमराव रामजी केराम	भारतीय जनता पक्ष
८४.	हदगाव	कोहलीकर बाबुराव कदम	शिवसेना
८५.	भोकर	चव्हाण श्रीजया अशोकराव	भारतीय जनता पक्ष
८६.	नांदेड उत्तर	बालाजी देविदासराव कल्याणकर	शिवसेना
८७.	नांदेड दक्षिण	आनंद शंकर तिडके	शिवसेना
८८.	लोहा	प्रतापराव पाटील चिखलीकर	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
८९.	नायगाव	राजेश संभाजीराव पवार	भारतीय जनता पक्ष
९०.	देगलुर (अ.जा.)	अंतापूरकर जितेश रावसाहेब	भारतीय जनता पक्ष
९१.	मुखेड	तुषार गोविंदराव राठोड	भारतीय जनता पक्ष
९२.	वसमत	चंद्रकांत ऊर्फ राजुभैया रमाकांत नवघरे	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
९३.	कळमनुरी	बांगर संतोष लक्ष्मणराव	शिवसेना

मतदारसंघ क्रमांक	मतदारसंघाचे नाव	विजयी उमेदवार	पक्ष
९४.	हिंगोली	मुटकुळे तान्हाजी सखारामजी	भारतीय जनता पक्ष
९५.	जिंतूर	बोर्डीकर मेघना दीपक साकोरे	भारतीय जनता पक्ष
९६.	परभणी	डॉ. राहुल वेदप्रकाश पाटील	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
९७.	गंगाखेड	गुट्टे रत्नाकर माणिकराव	राष्ट्रीय समाज पक्ष
९८.	पाथरी	राजेश उत्तमराव विटेकर	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
९९.	परतूर	बबनराव दत्तात्रय यादव (लोणीकर)	भारतीय जनता पक्ष
१००.	घनसावंगी	उधाण हिकमत बळीराम	शिवसेना
१०१.	जालना	अर्जुन पंडितराव खोतकर	शिवसेना
१०२.	बदनापूर (अ.जा.)	कुचे नारायण तिलकचंद	भारतीय जनता पक्ष
१०३.	भोकरदन	दानवे संतोष रावसाहेब	भारतीय जनता पक्ष
१०४.	सिल्लोड	अब्दुल सत्तार	शिवसेना
१०५.	कन्नड	रंजनाताई (संजना) हर्षवर्धन जाधव	शिवसेना
१०६.	फुलंब्री	अनुराधा अतुल चव्हाण	भारतीय जनता पक्ष
१०७.	औरंगाबाद मध्य	जयस्वाल प्रदीप शिवनारायण	शिवसेना
१०८.	औरंगाबाद पश्चिम (अ.जा.)	संजय पांडुरंग शिरसाट	शिवसेना
१०९.	औरंगाबाद पूर्व	अतुल मोरेश्वर सावे	भारतीय जनता पक्ष
११०.	पैठण	भुमरे विलास संदीपानराव	शिवसेना
१११.	गंगापूर	बंब प्रशांत बन्सीलाल	भारतीय जनता पक्ष
११२.	वैजापूर	बोरनारे (सर) रमेश नानासाहेब	शिवसेना
११३.	नांदगाव	सुहास (आण्णा) द्वारकानाथ कांदे	शिवसेना
११४.	मालेगाव मध्य	मुफ्ती मोहम्मद इस्माईल अब्दुल खलिक	ऑल इंडिया मजलिस-ए-इत्तेहादुल मुस्लिमीन
११५.	मालेगाव बाहरी	दादाजी दगडू भुसे	शिवसेना
११६.	बागलाण (अ.ज.जा.)	दिलीप मंगलु बोरसे	भारतीय जनता पक्ष
११७.	कळवण (अ.ज.जा.)	नितीनभाऊ अर्जुन (ए.टी.) पवार	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
११८.	चांदवड	डॉ. आहेर राहुल दौलतराव	भारतीय जनता पक्ष
११९.	येवला	छगन भुजबळ	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
१२०.	सिन्नर	ॲड. कोकाटे माणिकराव शिवाजी	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
१२१.	निफाड	बनकर दिलीपराव शंकरराव	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
१२२.	दिंडोरी (अ.ज.जा.)	नरहरी सीताराम झिरवाळ	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
१२३.	नाशिक पूर्व	ॲड. राहुल उत्तमराव ढिकले	भारतीय जनता पक्ष
१२४.	नाशिक मध्य	देवयानी सुहास फरांदे	भारतीय जनता पक्ष
१२५.	नाशिक पश्चिम	हिरे सीमा महेश	भारतीय जनता पक्ष
१२६.	देवळाली (अ.जा.)	अहिरे सरोज बाबुलाल	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष

मतदारसंघ क्रमांक	मतदारसंघाचे नाव	विजयी उमेदवार	पक्ष
१२७.	इगतपुरी (अ.ज.जा.)	खोसकर हिरामण भिका	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
१२८.	डहाणू (अ.ज.जा.)	विनोद भिवा निकोले	कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया (मार्क्ससिस्ट)
१२९.	विक्रमगड (अ.ज.जा.)	भोये हरिश्चंद्र सखाराम	भारतीय जनता पक्ष
१३०.	पालघर (अ.ज.जा.)	गावीत राजेंद्र घेड्या	शिवसेना
१३१.	बोईसर (अ.ज.जा.)	विलास सुकूर तरे	शिवसेना
१३२.	नालासोपारा	राजन बाळकृष्ण नाईक	भारतीय जनता पक्ष
१३३.	वसई	स्नेहा दुबे पंडित	शिवसेना
१३४.	भिवंडी ग्रामीण (अ.ज.जा.)	शांताराम तुकाराम मोरे	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
१३५.	शहापूर (अ.ज.जा.)	दौलत भिका दरोडा	भारतीय जनता पक्ष
१३६.	भिवंडी पश्चिम	चौघुले महेश प्रभाकर	भारतीय जनता पक्ष
१३७.	भिवंडी पूर्व	रईस कासम शेख	समाजवादी पक्ष
१३८.	कल्याण पश्चिम	विश्वनाथ आत्माराम भोईर	शिवसेना
१३९.	मुरबाड	किसन शंकर कथोरे	भारतीय जनता पक्ष
१४०.	अंबरनाथ (अ.जा.)	डॉ. बालाजी प्रल्हाद किणीकर	शिवसेना
१४१.	उल्हासनगर	आयलानी कुमार उत्तमचंद	भारतीय जनता पक्ष
१४२.	कल्याण पूर्व	सुलभा गणपत गायकवाड	भारतीय जनता पक्ष
१४३.	डोंबिवली	चव्हाण रवींद्र दत्तात्रय	भारतीय जनता पक्ष
१४४.	कल्याण ग्रामीण	राजेश गोर्वधन मोरे	शिवसेना
१४५.	मीरा भाईंदर	नरेंद्र मेहता	भारतीय जनता पक्ष
१४६.	ओवळा-माजिवाडा	प्रताप बाबुराव सरनाईक	शिवसेना
१४७.	कोपरी-पाचपाखाडी	एकनाथ संभाजी शिंदे	शिवसेना
१४८.	ठाणे	संजय मुकुंद केळकर	भारतीय जनता पक्ष
१४९.	मुंब्रा-कळवा	आव्हाड जितेंद्र सतीश	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष (शरदचंद्र पवार)
१५०.	ऐरोली	गणेश रामचंद्र नाईक	भारतीय जनता पक्ष
१५१.	बेलापूर	मंदा विजय म्हात्रे	भारतीय जनता पक्ष
१५२.	बोरिवली	संजय उपाध्याय	भारतीय जनता पक्ष
१५३.	दहिसर	चौधरी मनीषा अशोक	भारतीय जनता पक्ष
१५४.	मागाठाणे	प्रकाश सुर्वे	शिवसेना
१५५.	मुलूंड	मिहिर कोटेचा	भारतीय जनता पक्ष
१५६.	विक्रोळी	सुनील राजाराम राऊत	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
१५७.	भांडुप पश्चिम	अशोक धर्मराज पाटील	शिवसेना
१५८.	जोगेश्वरी पूर्व	अनंत (बाला) बी. नर	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
१५९.	दिंडोशी	सुनील वामन प्रभू	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)

मतदारसंघ क्रमांक	मतदारसंघाचे नाव	विजयी उमेदवार	पक्ष
१६०.	कांदिवली पूर्व	अतुल भातखळकर	भारतीय जनता पक्ष
१६१.	चारकोप	योगेश सागर	भारतीय जनता पक्ष
१६२.	मालाड पश्चिम	अस्लम रमजानअली शेख	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस
१६३.	गोरेगाव	विद्या ठाकूर	भारतीय जनता पक्ष
१६४.	वर्सोवा	हारून खान	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
१६५.	अंधेरी पश्चिम	अमित भास्कर साटम	भारतीय जनता पक्ष
१६६.	अंधेरी पूर्व	मुर्जी पटेल (काका)	शिवसेना
१६७.	विलेपार्ले	अळवणी पराग	भारतीय जनता पक्ष
१६८.	चांदिवली	दिलीप भाऊसाहेब लांडे	शिवसेना
१६९.	घाटकोपर पश्चिम	राम कदम	भारतीय जनता पक्ष
१७०.	घाटकोपर पूर्व	पराग शाह	भारतीय जनता पक्ष
१७१	मानखुर्द शिवाजी नगर	अबु आसीम आझमी	समाजवादी पक्ष
१७२.	अणुशक्ती नगर	सना मलिक	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
१७३.	चेंबूर	तुकाराम रामकृष्ण काटे	शिवसेना
१७४.	कुर्ला (अ.जा.)	कुडाळकर मंगेश	शिवसेना
१७५.	कलिना	संजय गोविंद पोतनीस	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
१७६.	वांद्रे पूर्व	वरुण सतीश सरदेसाई	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
१७७.	वांद्रे पश्चिम	ॲड. आशिष शेलार	भारतीय जनता पक्ष
१७८.	धारावी (अ.जा.)	डॉ. गायकवाड ज्योती एकनाथ	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस
१७९.	सायन कोळीवाडा	कॅप्टन आर. तमिल सेल्वन	भारतीय जनता पक्ष
१८०.	वडाळा	कालिदास निळकंठ कोळंबकर	भारतीय जनता पक्ष
१८१.	माहीम	महेश बळीराम सावंत	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
१८२.	वरळी	आदित्य उद्धव ठाकरे	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
१८३.	शिवडी	अजय विनायक चौधरी	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
१८४.	भायखळा	मनोज पांडुरंग जामसुतकर	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
१८५.	मलबार हिल	मंगल प्रभात लोढा	भारतीय जनता पक्ष
१८६.	मुंबादेवी	अमिन पटेल	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस
१८७.	कुलाबा	ॲड. राहुल सुरेश नार्वेकर	भारतीय जनता पक्ष
१८८.	पनवेल	प्रशांत रामशेठ ठाकूर	भारतीय जनता पक्ष
१८९.	कर्जत	थोरवे महेंद्र सदाशिव	शिवसेना
१९०.	उरण	महेश बालदी	भारतीय जनता पक्ष
१९१.	पेण	रविशेठ पाटील	भारतीय जनता पक्ष
१९२.	अलिबाग	महेंद्र हरी दळवी	शिवसेना

मतदारसंघ क्रमांक	मतदारसंघाचे नाव	विजयी उमेदवार	पक्ष
१९३.	श्रीवर्धन	आदिती सुनील तटकरे	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
१९४	महाड	गोगावले भरत मारुती	शिवसेना
१९५.	जुन्नर	शरददादा भिमाजी सोनवणे	अपक्ष
१९६.	आंबेगाव	दिलीप दत्तात्रय वळसे पाटील	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
१९७.	खेड आळंदी	बाबाजी रामचंद्र काळे	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
१९८.	शिरुर	ज्ञानेश्वर ऊर्फ माऊली आबा कटके	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
१९९.	दौंड	कुल राहुल सुभाषराव	भारतीय जनता पक्ष
२००.	इंदापूर	दत्तात्रय विठोबा भरणे	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२०१.	बारामती	अजित अनंतराव पवार	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२०२.	पुरंदर	विजयबापू शिवतारे	शिवसेना
२०३.	भोर	शंकर हिरामण मांडेकर	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२०४.	मावळ	सुनील शंकरराव शेळके	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२०५.	चिंचवड	जगताप शंकर पांडुरंग	भारतीय जनता पक्ष
२०६.	पिंपरी (अ.जा.)	अण्णा दादू बनसोडे	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२०७.	भोसरी	महेश (दादा) किसन लांडगे	भारतीय जनता पक्ष
२०८.	वडगाव शेरी	बापूसाहेब तुकाराम पाठारे	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष (शरदचंद्र पवार)
२०९.	शिवाजी नगर	सिध्दार्थ अनिल शिरोळे	भारतीय जनता पक्ष
२१०.	कोथरुड	चंद्रकांत (दादा) बच्चू पाटील	भारतीय जनता पक्ष
२११.	खडकवासला	भिमराव (अण्णा) धोंडीबा तापकीर	भारतीय जनता पक्ष
२१२.	पर्वती	माधुरी सतीश मिसाळ	भारतीय जनता पक्ष
२१३.	हडपसर	चेतन विठ्ठल तुपे	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२१४.	पुणे छावनी (अ.जा.)	कांबळे सुनील ज्ञानदेव	भारतीय जनता पक्ष
२१५.	कसबा पेठ	हेमंत नारायण रासने	भारतीय जनता पक्ष
२१६.	अकोले (अ.ज.जा.)	डॉ. किरण यमाजी लहामटे	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२१७.	संगमनेर	अमोल धोंडिबा खताळ	शिवसेना
२१८.	शिर्डी	विखे-पाटील राधाकृष्ण एकनाथराव	भारतीय जनता पक्ष
२१९.	कोपरगाव	आशुतोष अशोकराव काळे	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२२०.	श्रीरामपूर (अ.जा.)	ओगले हेमंत भुजंगराव	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस
२२१.	नेवासा	विठ्ठल वकिलराव लंघे	शिवसेना
२२२.	शेवगाव	मोनिका राजीव राजळे	भारतीय जनता पक्ष
२२३.	राहुरी	कर्डिले शिवाजी भानुदास	भारतीय जनता पक्ष
२२४.	पारनेर	काशिनाथ महादू दाते सर	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२२५.	अहमदनगर शहर	संग्राम अरुणकाका जगताप	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष

मतदारसंघ क्रमांक	मतदारसंघाचे नाव	विजयी उमेदवार	पक्ष
२२६.	श्रीगोंदा	पाचपुते विक्रम बबनराव	भारतीय जनता पक्ष
२२७.	कर्जत जामखेड	रोहित पवार	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२२८.	गेवराई	विजयसिंह शिवाजीराव पंडित	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष (शरदचंद्र पवार)
२२९.	माजलगांव	प्रकाश (दादा) सुंदरराव सोळंके	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२३०.	बीड	संदीप रवींद्र क्षीरसागर	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२३१.	आष्टी	धस सुरेश रामचंद्र	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष (शरदचंद्र पवार)
२३२.	केज (अ.जा.)	नमिता अक्षय मुंदडा	भारतीय जनता पक्ष
२३३.	परळी	धनंजय पंडितराव मुंडे	भारतीय जनता पक्ष
२३४.	लातूर ग्रामीण	रमेश काशिराम कराड	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२३५.	लातूर शहर	अमित विलासराव देशमुख	भारतीय जनता पक्ष
२३६.	अहमदपूर	बाबासाहेब मोहनराव पाटील	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२३७.	उदगीर (अ.जा.)	संजय बाबुराव बनसोडे	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२३८.	निलंगा	निलंगेकर संभाजी दिलीपराव पाटील	भारतीय जनता पक्ष
२३९.	औसा	अभिमन्यू दत्तात्रय पवार	भारतीय जनता पक्ष
२४०.	उमरगा (अ.जा.)	प्रवीण वीरभद्राय्या स्वामी (सर)	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
२४१.	तुळजापूर	राणाजगजितसिंह पद्मसिंह पाटील	भारतीय जनता पक्ष
२४२.	उस्मानाबाद	कैलास बाळासाहेब घाडगे पाटील	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
२४३.	परंडा	प्रा. डॉ. तानाजी जयवंत सावंत	शिवसेना
२४४.	करमाळा	नारायण (आबा) गोविंदराव पाटील	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष (शरदचंद्र पवार)
२४५.	माढा	अभिजीत धनंजय पाटील	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष (शरदचंद्र पवार)
२४६.	बार्शी	दिलीप गंगाधर सोपल	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
२४७.	मोहोळ (अ.जा.)	खरे राजु ज्ञानु	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष (शरदचंद्र पवार)
२४८.	सोलापूर शहर उत्तर	देशमुख विजय सिद्रामप्पा	भारतीय जनता पक्ष
२४९.	सोलापूर शहर मध्य	देवेंद्र राजेश कोठे	भारतीय जनता पक्ष
२५०.	अक्कलकोट	कल्याणशेट्टी सचिन पंचप्पा	भारतीय जनता पक्ष
२५१.	सोलापूर दक्षिण	देशमुख सुभाष सुरेशचंद्र	भारतीय जनता पक्ष
२५२.	पंढरपूर	आवताडे समाधान महादेव	भारतीय जनता पक्ष
२५३.	सांगोला	डॉ. बाबासाहेब अण्णासाहेब देशमुख	पीजैन्ट्स ॲण्ड वर्कर्स पार्टी ऑफ इंडिया
२५४.	माळशिरस (अ.जा.)	उत्तमराव शिवदास जानकर	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष (शरदचंद्र पवार)
२५५.	फलटण (अ.जा.)	सचिन पाटील	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२५६.	वाई	मकरंद लक्ष्मणराव जाधव (पाटील)	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२५७.	कोरेगाव	महेश संभाजीराजे शिंदे	शिवसेना
२५८.	माण	जयकुमार भगवानराव गोरे	भारतीय जनता पक्ष

मतदारसंघ क्रमांक	मतदारसंघाचे नाव	विजयी उमेदवार	पक्ष
२५९.	कराड उत्तर	मनोज भिमराव घोरपडे	भारतीय जनता पक्ष
२६०.	कराड दक्षिण	डॉ. अतुलबाबा सुरेश भोसले	भारतीय जनता पक्ष
२६१.	पाटण	देसाई शंभुराज शिवाजीराव	शिवसेना
२६२.	सातारा	शिवेंद्रराजे अभयसिंहराजे भोंसले	भारतीय जनता पक्ष
२६३.	दापोली	कदम योगेशदादा रामदास	शिवसेना
२६४.	गुहागर	जाधव भास्कर भाऊराव	शिवसेना (उद्धव बाळासाहेब ठाकरे)
२६५.	चिपळूण	शेखर गोविंदराव निकम	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२६६.	रत्नागिरी	उदय रवींद्र सामंत	शिवसेना
२६७.	राजापूर	किरण ऊर्फ भैया सामंत	शिवसेना
२६८.	कणकवली	नितेश नारायण राणे	भारतीय जनता पक्ष
२६९.	कुडाळ	निलेश नारायण राणे	शिवसेना
२७०.	सावंतवाडी	दीपक वसंतराव केसरकर	शिवसेना
२७१.	चंदगड	शिवाजी शट्टूप्पा पाटील	अपक्ष
२७२.	राधानगरी	आबिटकर प्रकाश आनंदराव	शिवसेना
२७३.	कागल	मुश्रीफ हसन मियालाल	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष
२७४.	कोल्हापूर दक्षिण	अमल महादेवराव महाडिक	भारतीय जनता पक्ष
२७५.	करवीर	चंद्रदीप शशिकांत नरके	शिवसेना
२७६.	कोल्हापूर उत्तर	राजेश विनायक क्षीरसागर	शिवसेना
२७७.	शाहूवाडी	डॉ. विनय विलासराव कोरे (सावकर)	जन सुराज्य शक्ती
२७८.	हातकणंगले (अ.जा.)	डॉ. अशोकराव माने (बापू)	जन सुराज्य शक्ती
२७९.	इचलकरंजी	राहुल प्रकाश आवाडे	भारतीय जनता पक्ष
२८०.	शिरोळ	राजेंद्र शामगोंडा पाटील (यड्रावकर)	राजर्षी शाहू विकास आघाडी
२८१.	मिरज (अ.जा.)	डॉ. सुरेश (भाऊ) दगडू खाडे	भारतीय जनता पक्ष
२८२.	सांगली	सुधीरदादा ऊर्फ धनंजय हरी गाडगीळ	भारतीय जनता पक्ष
२८३.	इस्लामपूर	जयंत राजाराम पाटील	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष (शरदचंद्र पवार)
२८४.	शिराळा	देशमुख सत्यजित शिवाजीराव	भारतीय जनता पक्ष
२८५.	पलुस-कडेगाव	कदम विश्वजित पतंगराव	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस
२८६.	खानापूर	बाबर सुहास अनिलभाऊ	शिवसेना
२८७.	तासगाव-कवठे महांकाल	रोहित सुमन आर आर आबा पाटील	राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष (शरदचंद्र पवार)
२८८.	जत	गोपीचंद कुंडलिक पडळकर	भारतीय जनता पक्ष

(संदर्भ : भारत निर्वाचन आयोग, २४ नोव्हेंबर २०२४)

२०व्या शतकात जगावर कार्ल मार्क्स, बर्ट्रांड रसेल, महात्मा गांधी व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारांचा प्रभाव पडलेला दिसतो. लोकशाही देशात परिवर्तन घडवण्याचे सामर्थ्य हे प्रत्येक पाच वर्षांनी जनतेच्या मतदानात असल्याचे मत, रसेल आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर या दोघांचेही होते. परिवर्तनासाठी समाजाची मानसिकता घडवण्याचे कार्य मोठे आहे, असे मानण्यात त्यांनी विश्वास दाखवला आहे. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांनी दाखविलेल्या मार्गाने जाण्याकडे लोकांचा कल अधिक असल्याचा अनुभव गेल्या व आजच्या शतकात येतो.

परिवर्तनाचा महामेरू

प्रा. अविनाश डोळस

बाबासाहेबांच्या प्रभावाच्या दोन बाजू आहेत. त्यांच्या विचारांचा प्रभाव हा आज भारताबरोबरच भारताबाहेरही दृष्टिपथास येतो. भारताबाहेरील प्रभाव हा दोन घटकांमुळे दिसून येतो. एक त्यांनी लिहिलेल्या ग्रंथातून त्यांनी मांडलेले सिद्धांत. विशेषतः विषमतेविरोधातील तत्त्वज्ञानाने प्रभावित झालेला जगभरातील अभ्यासक, समतेवर निष्ठा असलेला कार्यरत कार्यकर्ता. या दोन्ही घटकांवर बाबासाहेबांच्या विचाराचा प्रभाव अधिक दिसतो. त्यातून अस्पृश्यता, मानवमुक्ती, धर्मांतर, लोकशाही यासंबंधी बाबासाहेबांनी केलेली मांडणी व त्यातून भारतात निर्माण होऊ घातलेल्या नवसमाज निर्मितीची प्रक्रिया ही मंडळी समजून घेताना दिसतात. त्याचबरोबर युरोपातील जनतेला ती ओळख करून देतात. बाबासाहेबांची मानवमुक्ती संकल्पना तर अनेकांना प्रेरणा देणारी ठरते आहे. २१व्या शतकात भेदाभेदाच्या विरोधात लढणार्या आशियातील व युरोपातील बाधित लोकांना बाबासाहेब व त्यांचे कार्य व विचार एक प्रेरणास्रोत वाटतो आहे.

दुसऱ्या बाजूला भारतीय समाजावर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व त्यांचा विचार आणि कार्य याचा प्रभाव दिवसेंदिवस वाढत चाललेला आपल्याला दिसतो. त्याचा सर्वात जास्त प्रत्यय आला तो आणीबाणीच्या काळात. अभिव्यक्ती स्वातंत्र्याचा पुरस्कार करताना नागरिकांच्या मदतीला आले ते म्हणजे संविधान आणि संविधानाने दिलेला मूलभूत व्यक्तिस्वातंत्र्याचा अधिकार. यावेळी संविधानाचा संदर्भ घेतला गेला आणि त्याचबरोबर संविधानकर्त्याचा म्हणजे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा! स्वातंत्र्योत्तर काळात आंबेडकर अनुयायांपलीकडच्या भारतीयांनी घेतलेला हा संदर्भ, त्यांच्या हक्कासाठी बाबासाहेब व त्यांनी मांडलेले व्यक्तिस्वातंत्र्यासंबंधीचे विचार याचा त्यांना आधार वाटला. पुढे पूर्ण आणीबाणी विरोधात लढणार्या व्यक्तीला बाबासाहेब जवळचे वाटले. नंतरच्या पिढीसाठी आपल्या हक्कासाठी झगडणाऱ्या प्रत्येक व्यक्तीला संविधान आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे त्यांच्या जगण्याचे आधार बनले. १९७० नंतरच्या पिढीची परिभाषा ही संविधानात्मक बनली व पुढचे सर्व संघर्ष हे समतेच्या मूल्याचा आधार धरून झाले.

संविधान स्वत:ला अर्पित

१९५० मध्ये आपण संविधान स्वत:ला अर्पित केले. जनतेने जनतेचे संविधान जनतेला (लोकार्पण) अर्पण केले ही सर्वात मोठी २०व्या शतकातील घटना म्हणता येईल. ईश्वर, धर्म, राष्ट्रपिता, धर्मसंस्थापक यापैकी कोणाचा विचार मान्य न होता लोकांचा लोकार्पणाचा विचार पुढे आला. त्याचवेळी लोकशाहीमध्ये सार्वभौम जनता ही संकल्पना अधोरेखित झाली. त्याचबरोबर संविधानाची दिशा ठरवण्यात आली. समता, स्वातंत्र्य, बंधुभाव व न्याय या मूलभूत तत्त्वांशी नैतिक व कायदेशीर नाते बांधले गेले. उद्दिष्टांमध्ये ही तत्त्वे समाविष्ट करून त्याचा जागर केला गेला. समताधिष्ठित समाजरचनेचे बाबासाहेबांचे स्वप्न ही पहिली पायरी म्हणून राजकीय लोकशाहीतून व्यक्त झाले. सामाजिक, आर्थिक लोकशाहीकडे वाटचाल करण्याचा प्रारंभ म्हणून या राजकीय व्यवस्थेकडे बघितले गेले. आर्थिक समता प्रस्थापित करण्यासाठी आर्थिक धोरणाची वाटचाल सुरू झाली. सामाजिक लोकशाही समता प्रस्थापित करण्यासाठी प्रबोधन व त्याला आधार असणारी घटना (Constitution) कारणीभूत ठरली. पुढे १९९३ मध्ये बाजारावर आधारित आर्थिक धोरणातून त्याला एकप्रकारची बाधा आणली गेली, तरी त्यातून आर्थिक समतेसाठी करावयाच्या तरतुदीसाठी जनता कार्यरत राहिलेली दिसते. अस्पृश्यता नष्ट करण्यासाठी डॉ. बाबासाहेबांनी दोन पद्धतींचे अवलंबन केले. एक लोकलढे उभे करून मानव

समता प्रस्थापित करण्यासाठी विषमताप्रणीत समाजात एक विशिष्ट व्यवस्था निर्माण करणे आवश्यक असते. यासाठी बाबासाहेबांनी घटनेत शेड्यूल कास्ट, शेड्यूल ट्राईब्ज व ओ.बी.सी. या मागासलेल्या समाजघटकास 'सुरक्षित' करण्यासाठी आरक्षण व्यवस्था निर्माण केली. ही व्यवस्था संबंधित मागास समूहाच्या विकासासाठी कारणीभूत ठरल्याचा साक्षात्कार भारतीय समाजाला होऊ लागला. १९९० नंतर आरक्षण हा विकास, प्रगती आणि उन्नतीचा मार्ग असल्याचा विश्वास लोकांमध्ये आला व पुढारलेल्या जातीसमूहालाही त्याचे आकर्षण अधिक वाटले व तेही आम्हांला आरक्षण हवे म्हणून मागणी करू लागले. एवढेच नव्हे तर महिला आरक्षणापर्यंत आरक्षणाची व्याप्ती वाढत गेली. आम्ही समान आहोत. परंतु धर्मांच्या, जातींच्या, वर्णाच्या व्यवस्थेत आम्हाला वंचित ठेवले. त्यासाठी आमच्या हक्काचे आम्हाला आरक्षण हवे ही मागणी महिलांमधून पुढे आली. हा सारा भाग बाबासाहेबांच्या विचाराचा व त्यांनी उभ्या केलेल्या खास व्यवस्थेचा होय.

हा समान आहे व त्याचा दर्जादेखील समान असल्याची भूमिका त्यांनी मांडली. यातून महाड चवदार तळ्याचा सत्याग्रह, नाशिकचा काळाराम मंदिर प्रवेश सत्याग्रह, पुण्याचा पर्वती सत्याग्रह, अमरावतीचा अंबादेवी मंदिर प्रवेश सत्याग्रह यासारखे सत्याग्रह करून जनतेमध्ये चर्चेचे मोहोळ (Debate) उठवले. प्रश्न सोडवण्यासाठी हीच एकमेव योग्य पद्धती मानली जाते. बाबासाहेबांनी ती १९५२ पर्यंतच्या हिंदू कोड बिलापर्यंत पद्धत विकसित केली. त्याचा परिणाम म्हणून रूढ अर्थाने 'विचार करण्यावर बंदी' असलेला समाज अस्पृश्यांच्या प्रश्नावर, महिलांच्या प्रश्नांवर विचार करू लागला. प्रश्न न विचारणे व ग्रंथ-धर्मप्रामाण्य स्वीकार व अंतिम सत्य त्यातच आहे, या बंदिस्त मानसिकतेत अडकलेल्या भारतीय समाजाला त्यांनी मोकळे केले.

धर्मांतर

दुसरी महत्त्वाची घटना म्हणजे १४ ऑक्टोबर १९५६ ला बाबासाहेबांनी केलेले धर्मांतर होय. १९३५ मध्ये त्यांनी येवला मुक्कामी परिषदेत धर्मांतराची घोषणा केली. समता हे जीवनमूल्य न मानणार्‍या धर्मात समता प्रस्थापित करण्यासाठी १९२० ते १९३५ पर्यंत केलेल्या त्यांच्या प्रयत्नांना यश मिळू शकले. नव्या मूल्यांवर निष्ठा असलेला, हीच जीवनमूल्ये मानणारा व त्यासाठी जागृत व आग्रही असणारा समाज त्यांनी धम्मदीक्षेतून या देशात उभा केला. नवबौद्ध समाज बुद्ध अनुयायी बनून समता, स्वातंत्र्य, बंधुभाव या तत्त्वाचे अनुसरण करणारा उभा राहिला व त्यासाठी तो भारतात आग्रही राहिला. पुढे राजकीय पक्षाच्या रूपाने जातीय समाजात पक्षाकडेसुद्धा जातीचा पक्ष म्हणून बघितले जाते. हे वास्तव माहीत असूनही पराभव निश्चित असूनही, निवडणुकीत राजकीय पक्ष म्हणून सहभागी होऊन देशात एक स्वतंत्र विरोधी पक्ष उभा करून, राजकीय लोकशाही प्रस्थापित करण्याचा मोठा प्रयत्न केला. त्यातून लोकशाही प्रक्रियेची शिकवण भारतीयांना दिली.

स्त्रीच्या गुलामीची कारणमीमांसा बाबासाहेबांनी 'Down-fall of Hindu Women' या त्यांच्या विश्लेषणात केली आहे. तिला हिंदू कोड बिलांद्वारे वारसहक्क, दत्तकहक्क, व्यक्तिस्वातंत्र्य बहाल केले आहे तरी समाजाचे पुराणमत बदलेले नाही. अस्पृश्यांना त्यांचा समानतेचा हक्क गाजवण्यासाठी मंदिरप्रवेश सत्याग्रह करावा लागला. तोच कित्ता आज शनी मंदिरप्रवेश, त्र्यंबकेश्वर मंदिरप्रवेश, दक्षिणेकडील देवालयात प्रवेश यासाठी महिला संघर्ष करत आहेत. त्यांना आपला हक्क प्रस्थापित करण्यासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्याशिवाय दुसरा कुठला आधार नाही.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी धर्मांतर केल्यानंतर भारतात विशेषतः महाराष्ट्रात त्याचा प्रभाव त्वरित जाणवला. देव, आत्मा, पुर्नजन्म, स्वर्ग या सार्‍या संकल्पातून तो मुक्त झाला. वैज्ञानिक दृष्टिकोन हा त्याचा बघण्याचा दृष्टिकोन बनला. खेड्यातील लहान मुलगादेखील विज्ञान व धम्माचा आधार घेऊन गावातील पारंपरिक कल्पनेचे नव्याने विश्लेषण करू लागला. त्याचा परिणाम गावातील लोकांना एका नव्या विचाराचा परिचय झाला. अंधश्रद्धा निर्मूलनासाठी त्याचा उपयोग झाला.

बाबासाहेबांचे अनुयायी बौद्ध झाले. याचा परिणाम लगेच खेडेगावांत तत्कालीन महाराष्ट्रात दिसला. प्रथम विवाहपद्धतीत आमूलाग्र बदल झाला. प्रतिष्ठेसाठी व सत्तेसाठी प्रतीक असलेली खुर्ची प्रथम बौद्ध वर-वधूसाठी आणली. पुष्पहार आले, बुद्धप्रतिमा व बाबासाहेबांचा फोटो मांडला गेला. बुद्धसरणेच्या पंचशील वंदनाने विवाह संपन्न झाला. तांदुळाऐवजी फुले आली. हा बदल ग्रामीण महाराष्ट्रात लक्षणीय होता.

'शिका, संघटित व्हा, संघर्ष करा', हा बाबासाहेबांचा नारा होता. उपाशीपोटी राहूनही आईबाप पोरा-पोरींना शाळेत पाठवू लागले. शिक्षणातून समाजाचा कायापालट झाला. प्रचंड मेहनतीने मुले-मुली शिकल्या. शेतीप्रधान समाजात घरची शेती हाच मुख्य प्रतिष्ठेने जगण्याचा मार्ग. नोकरी दुय्यम स्थानी. बाबासाहेबांनी दिलेल्या आदेशानुसार गावातील तत्कालीन अस्पृश्य समाजाने मुलांबरोबर मुलींना शिकवले. त्या शिक्षिका म्हणून सरकारी, खाजगी शाळेत नोकरदार म्हणून दिसू लागल्या. खांद्यावर पदर जो केवळ शहरी बाईचा पेहराव होता, तो ग्रामीण महाराष्ट्रात या नवशिक्षित बौद्ध मुलीचा झाला. खालच्या जातीच्या मुलींमध्ये शिक्षणामुळे झालेला हा बदल गावाला चीड आणणारा होता. आपली मुलगी अडाणी आणि या बौद्धाची मुलगी शिक्षित, हा त्याला अपमान वाटला. याची प्रतिक्रिया म्हणून त्यांनीही मुलींना शिक्षण देण्यास सुरुवात केली. डॉ. बाबासाहेब व त्यांच्या चळवळीचा हा प्रभाव होता. साहित्य क्षेत्रातही बाबासाहेब व त्यांच्या चळवळीचा मोठा प्रभाव राहिला. मराठी साहित्यात बाबासाहेबांच्या उदयानंतर एकदम कर्णाला चांगले दिवस आल्याचे दिसते. आंबेडकर अनुयायांनी तर दलित साहित्य-आंबेडकरी साहित्य म्हणून एक सांस्कृतिक चळवळच उभी केली. त्यातून आदिवासी साहित्य, ग्रामीण साहित्य, स्त्रीवादी साहित्य यांचा जन्म झाला. थोडक्यात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे २०व्या व २१व्या शतकाचे नायक झाले. हा प्रभाव इतिहासात नोंद करण्याइतका महत्त्वाचा आहे.

(लोकराज्य एप्रिल २०१६ मधून पुनर्मुद्रित.)

डॉ. पंजाबराव शामराव देशमुख

(२७ डिसेंबर १८९८ – १० एप्रिल १९६५)

महाराष्ट्रातील एक शिक्षणप्रेमी, तळमळीचे सामाजिक कार्यकर्ते व भारताचे कृषिमंत्री. पंजाबरावांचा जन्म अमरावती जिल्ह्यातील पापळ खेड्यात एका शेतकरी कुटुंबात झाला. त्यांचे मूळ घराणे वतनदार देशमुखांचे आणि आडनाव कदम; पण देशमुखी वतनामुळे देशमुख हे आडनाव रूढ झाले. त्यांचे वडील शामराव आणि आई राधाबाई.

पंजाबरावांचे प्राथमिक शिक्षण पापळ येथेच झाले. अमरावतीला हिंदू हायस्कूलमध्ये मॅट्रिक होऊन (१९१८) ते पुण्यात फर्ग्युसन महाविद्यालयात दाखल झाले; परंतु पदवी घेण्यापूर्वीच ते उच्च शिक्षणासाठी इंग्लंडला गेले (१९२०). इंग्लंडमध्ये त्यांनी एम.ए. (एडिंबरो), डी.फिल. (ऑक्सफर्ड) आणि बार ॲट लॉ या पदव्या मिळवल्या. 'वैदिक वाङ्‌मयातील धर्माचा उद्‌गम आणि विकास' प्रबंधाबद्दल त्यांना डॉक्टरेट मिळाली. ऑक्सफर्ड विद्यापीठात संस्कृतचे संशोधक म्हणूनही काही दिवस काम करून ते भारतात परत आले (१९२६) व अमरावतीस त्यांनी वकिली सुरू केली.

पंजाबरावांनी १९२७ मध्ये मुंबईच्या सोनार जातीतील विमलाबाई वैद्य या मुलीशी विवाह केला. त्यामुळे विदर्भात, विशेषतः मराठा समाजात खळबळ उडाली. विमलाबाई लग्नानंतर बी.ए.एल.एल.बी. झाल्या. त्यांचा अनेक स्त्रीसंघटनांशी निकटचा संबंध होता. पुढे त्या राज्यसभेवरही निवडून आल्या. पंजाबरावांच्या सर्व सामाजिक कार्यात त्या हिरिरीने भाग घेत असत. पंजाबरावांनी वकिलीबरोबरच समाजकार्यास प्रारंभ केला. ते अमरावतीच्या जिल्हा बोर्डात अध्यक्ष झाले (१९२८). १९३० मध्ये त्यांची प्रांतिक कायदेमंडळात निवड झाली व ते शिक्षण, कृषी, सहकार आणि लोककर्म खात्यांचे मंत्री झाले. तथापि १९३३ मध्ये त्यांनी राजीनामा दिला त्यानंतर अमरावती मध्यवर्ती बँकेचे ते अध्यक्ष झाले. त्यांनी बहुजन समाजाच्या विकासासाठी श्रद्धानंद छात्रालय (१९२६) व श्री शिवाजी शिक्षण संस्था स्थापन केली (१९३२). त्या शिक्षण संस्थेने अल्पावधीतच अनेक शाळा, महाविद्यालये आणि वसतिगृहे सुरू केली. त्यांनी प्राथमिक शिक्षकांच्या समस्या सोडवण्याकरिता 'भारतीय प्राथमिक शिक्षक संघ' स्थापन केला. हे शैक्षणिक प्रसाराचे कार्य करत असतानाच त्यांनी जुन्यापुराण्या शेती पद्धतीत सुधारणा करण्यासाठी प्रयत्न केले. ते काँग्रेसचे सभासद होते व नेताजी सुभाषचंद्र बोसांचा त्यांच्यावर विशेष प्रभाव होता.

राजकारणापासून अलिप्त होऊन देवास संस्थानात त्यांनी काही काळ 'राजकीय मंत्री' म्हणून काम केले. १९५२, १९५७ व १९६२ या तीनही वर्षांच्या लोकसभेच्या निवडणुकांत ते विजयी झाले. १९५२ ते १९६२ पर्यंत ते केंद्रीय कृषिमंत्री आणि एक वर्ष सहकार मंत्री होते. त्यांच्या स्मरणार्थ अकोल्यास पंजाबराव कृषी विद्यापीठ स्थापण्यात आले आहे.

संदर्भ : महाराष्ट्र राज्य मराठी विश्वकोश निर्मिती मंडळ

अटल बिहारी वाजपेयी

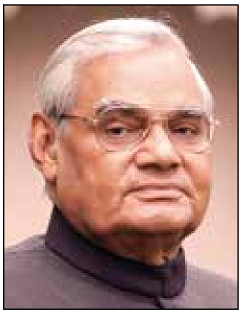

लोकनेते असा नावलौकिक असलेले अटल बिहारी वाजपेयी हे राजकीय वचनबद्धतेसाठी ओळखले जातात. १३ ऑक्टोबर १९९९ रोजी त्यांनी सलग दुसऱ्यांदा राष्ट्रीय लोकशाही आघाडी सरकारचे प्रमुख म्हणून प्रधानमंत्रिपदाची सूत्रे स्वीकारली. १९९६ साली थोड्या कालावधीसाठी त्यांनी प्रधानमंत्री म्हणून काम पाहिले होते. पंडित नेहरू यांच्यानंतर सलग दुसऱ्यांदा जनादेश मिळवून प्रधानमंत्री होणारे ते पहिले प्रधानमंत्री ठरले.

ज्येष्ठ संसदपटू असलेले अटल बिहारी वाजपेयी राजकारणात चार दशके सक्रिय होते. श्री. वाजपेयी नऊ वेळा लोकसभेवर, तर दोनवेळा राज्यसभेवर निवडून आले होते, हाही एक प्रकारचा विक्रमच आहे. स्वातंत्र्योत्तर काळात भारताच्या अंतर्गत व परकीय धोरणास आकार देण्यात एक प्रधानमंत्री, परराष्ट्र मंत्री, विविध स्थायी समित्यांचे अध्यक्ष व एक विरोधी पक्षनेते म्हणून त्यांनी समर्थपणे भूमिका बजावली.

ब्रिटिश सत्तेला भारतातून पायउतार करण्यात महत्त्वाच्या ठरलेल्या १९४२ मधील 'भारत छोडो' चळवळीमध्ये सहभागी होऊन विद्यार्थीदशेतच श्री. वाजपेयी यांनी राष्ट्रवादी राजकारणाचे धडे गिरवले. राज्यशास्त्र व कायद्याचे विद्यार्थी असलेल्या श्री. वाजपेयींना शालेय काळातच परकीय व्यवहारामध्ये रुची निर्माण झाली होती. त्यांनी ही आवड पुढे अनेक वर्षे जोपासली व विविध द्विपक्षीय व बहुपक्षीय व्यासपीठांवर भारताचे प्रतिनिधित्व करताना त्यांनी या कौशल्याचा उपयोग केला.

श्री. वाजपेयी यांनी एक पत्रकार म्हणून आपल्या कारकिर्दीची सुरुवात केली; परंतु अल्पावधीतच म्हणजेच १९५१ साली भारतीय जनसंघात प्रवेश करण्यासाठी त्यांनी पत्रकारिता सोडली. राष्ट्रीय लोकशाही आघाडीतील महत्त्वाचा घटक असलेला भारतीय जनता पक्ष हा आधी 'जनसंघ' म्हणून ओळखला जात होता. समीक्षकांकडून प्रशंसा मिळवलेले ते एक ख्यातनाम कवी होते. शिवाय आपल्या व्यस्त कामातून वेळ काढून ते संगीत व पाककलेतही विशेष रस घेत.

२५ डिसेंबर १९२४ साली तत्कालीन ग्वालियर संस्थानातील एका प्राथमिक शिक्षकाच्या घरात श्री. वाजपेयी यांचा जन्म झाला. भारताप्रति असलेले त्यांचे नि:स्वार्थ समर्पण व ५० वर्षांहून अधिक काळ देशासाठी दिलेल्या निस्पृह सेवेबद्दल त्यांना भारतातील दुसरा सर्वोच्च नागरी सन्मान असलेला पद्मविभूषण पुरस्कार प्रदान करण्यात आला. १९९४ साली उत्कृष्ट संसदपटूचा पुरस्कारही त्यांना मिळाला आहे. एका उल्लेखानुसार, अटल बिहारी वाजपेयी नावाप्रमाणेच एक ज्येष्ठ भारतीय नेते, निष्णात राजकारणी, निस्पृह सामाजिक कार्यकर्ते, बलवान वक्ते, कवी, साहित्यिक, पत्रकार व खऱ्या अर्थाने बहुआयामी व्यक्तिमत्त्व होते. जनसामान्यांच्या आशा आकांक्षा श्री. वाजपेयी यांनी पूर्ण केल्या. त्यांच्या कार्यातून आजही त्यांची राष्ट्राप्रति असलेली निष्ठा प्रतीत होते.

संदर्भ : www.pmindia.gov.in

नरेंद्र मोदी
प्रधानमंत्री

महाराष्ट्र शासन

देवेंद्र फडणवीस
मुख्यमंत्री

ग्राहक संरक्षण अधिनियम-२०१९

ग्राहकांचे अधिकार झाले आहेत आणखी सक्षम!

जागो ग्राहक जागो

२४ डिसेंबर २०२४
राष्ट्रीय ग्राहक दिन

ग्राहक न्यायाकरिता आभासी सुनावणी व डिजिटल पोहोच !

ग्राहक हक्कांमध्ये समाविष्ट हक्क

- तक्रार निवारण्याचा हक्क
- निवड करण्याचा हक्क
- सुरक्षिततेचा हक्क
- ग्राहक जागृतीचा हक्क
- वस्तू अथवा सेवा यासंबंधी माहिती घेण्याचा हक्क
- बाजू ऐकून घेतली जाण्याचा हक्क

कोणत्याही वस्तू व सेवांचा खरेदी करताना खालील गोष्टी नक्की तपासून घ्या

- छापील किंमत / वैधता / वजन व माप
- गॅरंटी / वॉरंटी
- हॉलमार्क / एग्मार्क / आयएसआय मार्क

वजनमापासंदर्भात तक्रार दाखल करण्यासाठी :
delmms_complaints@yahoo.co
किंवा ०२२-२२६२२०२२

ऑनलाइन तक्रार दाखल करण्याकरिता :
www.grahak.maharashtra.gov.in
---> E-Filing

तक्रारीची सद्यस्थिती जाणून घेण्यासाठी :
www.confonet.nic.in

राष्ट्रीय ग्राहक दिनानिमित्त सर्व ग्राहकांना हार्दिक शुभेच्छा...

अधिक माहितीसाठी
राज्य ग्राहक हेल्पलाईन
१८००-२२-२२६२
या टोल फ्री क्रमांकावर
संपर्क साधावा.

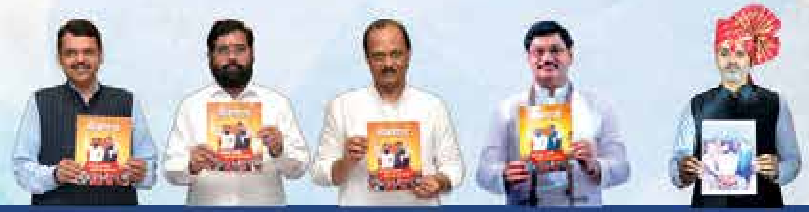

अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग, महाराष्ट्र शासन

देवेंद्र फडणवीस	एकनाथ शिंदे	अजित पवार	धनंजय मुंडे	योगेश कदम
मुख्यमंत्री	उपमुख्यमंत्री	उपमुख्यमंत्री	मंत्री, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण	राज्यमंत्री, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण

R.N.I.No. 14140

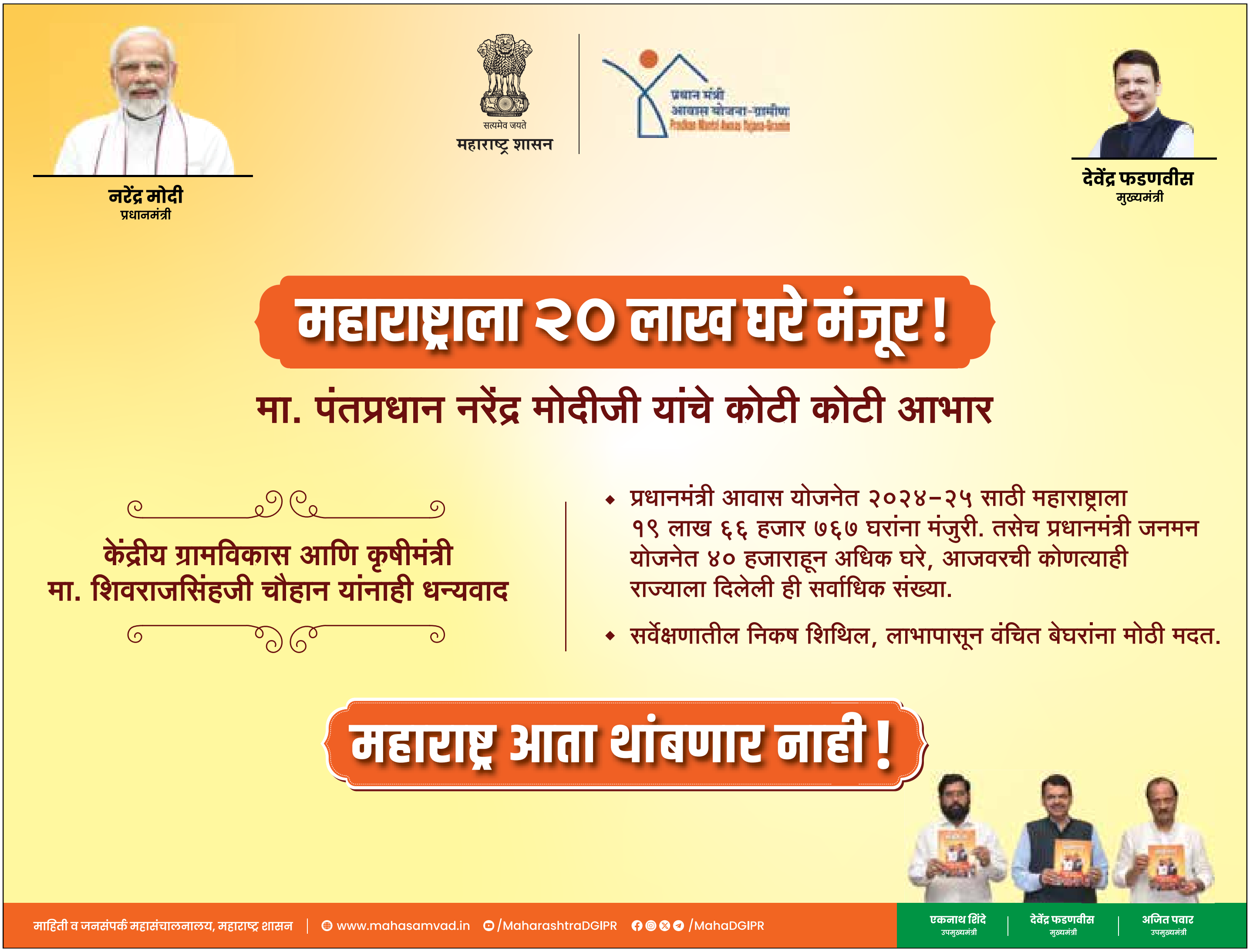

Visit: www.mahasamvad.in | Follow Us: /MahaDGIPR | Like Us: /MahaDGIPR | Subscribe Us: /MaharashtraDGIPR

प्रति / TO

O.I.G.S. भारत सरकार सेवार्थ
लोकराज्य LOKRAJYA

If undelivered, please return to:

प्रेषक / From

दयानंद कांबळे
उपसंचालक (प्रकाशने), माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय
लोकराज्य शाखा, ठाकरसी हाऊस, २रा मजला, मुंबई पोर्ट ट्रस्ट, पोर्ट हाऊसजवळ, शुरजी वल्लभभाई मार्ग, बेलार्ड इस्टेट, मुंबई - ४०० ००१

लोकराज्य हे मासिक महाराष्ट्र शासनाच्या वतीने मुद्रक व प्रकाशक दयानंद कांबळे, उपसंचालक (प्रकाशने), माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई यांनी मे. प्रिंटरेड इश्युज (इंडिया) प्रा. लि., १७, प्रगती इंडस्ट्रियल इस्टेट, एन. एम. जोशी मार्ग, मुंबई - ४०० ०११ येथे मुद्रित करून माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२ येथे प्रसिद्ध केले.

मुख्य संपादक : ब्रिजेश सिंह